

Flerkulturelle familier i møte med barnevernets undersøkelse
- Erfaringer, muligheter og utfordringer

Indira Derviskadic

Veileder

Solveig Sagatun

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Universitetet i Agder, 2013

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om barnevernets undersøkelse i flerkulturelle familier. Det er en kvalitativ undersøkelse basert på intervju. Til sammen har jeg intervjuet åtte personer, to ungdommer, en far og to mødre, samt tre barnevernsarbeidere. Følgende problemstillinger utforskes i oppgaven:

- Hvordan opplever flerkulturelle familier barnevernets undersøkelse?
- Hvilke muligheter og utfordringer opplever barnevernsarbeidere når de gjennomfører undersøkelse i flerkulturelle familier?

Det er intervjuene som utgjør empirien i denne oppgaven. Analysen er delt inn i fire hoveddeler. Den første delen fokuserer på rammene for barnevernets undersøkelse, både formelle og uformelle. Den andre handler om samarbeid mellom flerkulturelle familier og barnevernsarbeidere. Den tredje om brukermedvirkning og til slutt tar jeg opp flerkulturell omsorg i undersøkelsen.

Gjennomgang av intervjuene og analysen viste at både formelle og uformelle rammer har innvirkning på hvordan familier opplever barnevernets undersøkelse. Disse hadde også innvirkning på barnevernsarbeidere og skapte både muligheter og utfordringer i gjennomføring av undersøkelse i flerkulturelle familier. Eksempelvis var familiene av den oppfatning at det tar altfor lang tid før de får hjelp, mens barnevernsarbeidere opplevde at de hadde behov for mer tid i gjennomføring av undersøkelsen i flerkulturelle familier grunnet blant annet utfordringer knyttet til kommunikasjon og kultur.

Alle parter var opptatt av å få til et godt samarbeid. Familiene opplevde at det var vanskelig med samarbeid i starten men det skjedde en bedring underveis. Det kan virke som om samarbeidet bedret seg først når familiene fikk hjelp. Involvering, engasjement, ærlighet, menneskelighet og medmenneskelighet var viktige faktorer i samarbeidet. I tillegg var det viktig med kultursensitiv tilnærming og tillit. Barnevernsarbeidere påpeker at det med tillit er annerledes med flerkulturelle familier. Tilliten beskrives som ”skjør”. Barnevernsarbeidere måtte være veldig oppmerksomme på hvordan de oppførte seg og hva de gjorde for at tilliten ikke skulle gå tapt.

Når det gjelder brukermedvirkning opplevde familiene at det var vanskelig å komme med sine synspunkter. Spesielt viktig var det for familiene å få hjelp tidlig i prosessen samt ha noe å si ved valg av hjelpetiltak. Barnevernsarbeidere var av den oppfatning at flerkulturelle familier har like muligheter til medvirkning som majoriteten. Imidlertid påpekte de at flerkulturelle familier ikke alltid grep muligheten. Eksempelvis kunne flerkulturelle familiens manglende kjennskap til det norske systemet være et hinder i realisering av brukermedvirkning.

I forhold til oppdragerrollen kom det fram at foreldrene opplevde det som vanskelig, noe handlet om kulturen og at de var alene om omsorgen. Disse familiene kommer fra et kollektivistisk samfunn noe som gjør at det kan være utfordrende med tilpasninger til det norske hvor det individualistiske synet er rådende. Barnevernsarbeidere formidler at det kan være vanskelig å vurdere "omsorgen" i flerkulturelle familier da familiens oppfatninger om hva god omsorg er, ofte kan være noe helt annet enn den oppfatningen norske barnevernsarbeidere har. Videre opplever barnevernsarbeidere at de oftere møter voldsproblematikk i flerkulturelle familier. Storfamilien kan også være en utfordring da det er noe de norske barnevernsarbeidere ikke er vant med. Det kan også virke som om det er lite tilstrekkelig med eksisterende hjelpetiltak når det gjelder styrking av omsorgen og at det er behov for mer tilpasset tiltakskjede som tar kulturelle hensyn.

Forord

Dette har vært en spennende og lærerikt, men også en krevende prosess. Uten de gode støttespillere rundt meg hadde jeg aldri klart å gjennomføre denne oppgaven.

Tusen takk til alle intervjupersoner som valgte å dele sine erfaringer og tanker med meg. Familiene som valgte å stole på meg og barnevernsarbeidere som fant tid til meg i en svært travel og utfordrende hverdag. Veilederen min, Solveig Sagatun, har vært ”gullverd” i denne prosessen. Tilgjengelig, inspirerende og engasjert. Uten dine konstruktive tilbakemeldinger og oppmuntring hadde jeg nok gitt opp. Stor takk til deg!!!

Takk også til Anne Marte Haugen, kollega og god venn for korrekturlesing og nyttige innspill som har vært til god hjelp.

Jeg vil også takke min familie som har vært sammen med meg hele veien og gitt mye for at denne oppgaven skal se dagens lys. Min mann, Almir som har tålt humørsvinginger og ekstra arbeid i huset i en lang periode. Min fantastiske sønn Alan som har hatt tålmodighet og forståelse for at mamma har måttet jobbe med ”leksene”. Min kjære mamma, Azra og lillesøster Irma som har stilt opp med praktisk hjelp og aldri sagt ”nei”. Min far, Sead for hans ”masing” på Skype. Første setning var ”er du snart ferdig med oppgaven”. Tima, bestemor til min mann, som har lagd mange gode middager for å avlaste meg selv om hun nærmer seg 90år. Amila, min beste venn og svigerinne, som har sørget for latteren og energien som har vært til uvurderlig hjelp gjennom denne prosessen.

En siste hilsen og takk til min kjære bestemor, Rabija. Du har alltid trodd på meg og gitt meg ubegrenset kjærlighet og styrke. Utdannelsen har alltid vært viktig for deg og du har vært min inspirasjon. Du vil alltid være i mitt hjerte.

Indira Derviskadic

Kristiansand, mai 2013

Innhold

Sammendrag	1
Forord	3
1. INTRODUKSJON TIL OPPGAVEN	6
1.1 Bakgrunn for valg av problemstillingen.....	6
1.1 Presentasjon og avgrensing av problemstillingen	7
1.2 Tidligere forskning	8
1.3 Oppgavens videre oppbygning	9
2. TEORI	10
2.1 Rammer for barnevernets arbeid	10
2.1.1 Formelle rammer	10
2.1.2 Uformelle rammer	11
2.2 Samarbeid	11
2.2.1 Kontaktetablering	12
2.2.2 Viktige faktorer i samarbeidet	13
2.2.3 Muligheter og utfordringer ved kommunikasjon og bruk av tolk.....	14
2.2.4 Muligheter og utfordringer ved kulturen.....	16
2.3 Styrkeperspektivet	17
2.3.1 Brukermedvirkning	17
2.4 Flerkulturell omsorg i møte med barnevernet	18
2.4.1 Ramme for foreldreskap	18
2.4.2 Omsorgsbegrepet.....	20
2.4.3 Barnevernsarbeideren med flerkulturelle briller	21
2.5 Oppsummering	22
3. METODE	23
3.1 Valg av metode.....	23
3.2 Intervjuet	25
3.3 Utvalg	27
3.4 Datainnsamling/ Praktisk tilrettelegging	30
3.5 Etske utfordringer.....	31
3.6 Analyse.....	33
3.6.1 Utskrift av intervjuene.....	33
3.6.2 Analysearbeidet- kategorisering av data	34
3.7 Validitet og reliabilitet	35
4. PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING	36
4.1 Rammer for undersøkelsen.....	36

4.1.1 Tidsaspektet i undersøkelsen.....	36
4.1.2 Informasjon om rettigheter og plikter	39
4.1.3 Undersøkellesforløpet	41
4.1.4 Arbeidsplassens ressurser.....	43
4.1.5 Kompetanse	45
4.1.6 Holdninger og verdier	48
4.1.7 Oppsummering	49
4.2 Samarbeid.....	50
4.2.1 Involvering	51
4.2.2 Engasjement og ærlighet	53
4.2.3 Menneskelighet og medmenneskelighet	55
4.2.4 Oppsummering	58
4.3 Brukermedvirkning i undersøkelsen	59
4.3.1 Viktig med tidlig hjelp	59
4.3.2 Viktig med medvirkning når tiltak skal velges	61
4.3.3 Muligheter og utfordringer i realisering av brukermedvirkning	62
4.3.4 Oppsummering	63
4.4 Flerkulturell omsorg i undersøkelsen.....	64
4.4.1 Oppdragerrollen og omsorgssituasjon.....	64
4.4.2 Muligheter og utfordringer i undersøkelsen av omsorgen	66
4.4.2 Hjelp til omsorgskompetanse og omsorgssituasjon	68
4.4.4 Oppsummering	70
5. KONKLUSJON	70
5.1 Hvordan opplever flerkulturelle familier barnevernets undersøkelse?	70
5.2 Hvilke muligheter og utfordringer opplever barnevernsarbeidere når de gjennomfører undersøkelse i flerkulturelle familier?.....	72
Litteraturlista	75
Vedlegg 1- Intervjuguide foreldrene	79
Vedlegg 2- Intervjuguide ungdom	81
Vedlegg 3 – Intervjuguide barnevernsarbeiderne	83
Vedlegg 4- Informasjonsbrev til familier.....	86
Vedlegg 5- Informasjonsbrev til barneverntjenesten	88
Vedlegg 6- Godkjennelse fra NSD.....	90
Vedlegg 7- Forlengelse av prosjektperioden.....	92

1. INTRODUKSJON TIL OPPGAVEN

1.1 Bakgrunn for valg av problemstillingen

Regjeringen bygger sin politikk på at foreldrene er barnas viktigste omsorgspersoner. Den sier også at der foreldrene ikke strekker til, har samfunnet en plikt til å sikre barn og unge gode omsorgstilbud og oppvekstvilkår (St.prp.nr.1(2006-2007)). Allertsen og Kalve (2006) hevder at antall minoritetsbarn øker i barnevernet og at de er en overrepresentert gruppe. Statistikken viser at det iverksettes oftere barnevernstiltak overfor innvandrerbarn enn norske barn. Økende andel barn med minoritetsbakgrunn i barnevernet fører klart med seg utfordringer for barnevernsarbeidere. De møter barn og foreldre som har ulike referanserammer og livserfaringer fra deres egne.

Barn og unge med innvandrerbakgrunn er et prioritert satsningsområde for Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Sammen ønsker departementet og direktoratet å styrke den flerkulturelle kompetansen i det kommunale og statlige barnevernet. Dette skal bidra til at barn og unge med minoritetsbakgrunn får et likeverdig tilbud sammenliknet med etnisk norske barn og unge samt at barnevernet blir mer kultursensitivt (Barne-, likestillings-, & inkluderingsdepartementet, 2008). Barnevernpanelet (2011) er også opptatt av kultursensitivitet. De er av den oppfatning at all hjelp barnevernet gir må ta utgangspunkt i den kulturelle konteksten barnet befinner seg i. Kulturen i hjemlandet, innvandrerulturen i Norge og barnevernsarbeiderens bevissthet om egne fortolkninger må tas med i betraktning.

Kultursensitivitet er en viktig politisk målsetting. Imidlertid viser undersøkelser at mange saksbehandlere opplever at det å jobbe med etniske minoritetsfamilier kan være problematisk (K. Eide, Qureshi, Rugkåsa & Vike, 2009; Kriz & Skivenes, 2010). Qureshi (2009) skriver at arbeidet med minoritetsfamilier alltid inneholder usikkerhet som knyttes hovedsakelig til språk og ulikheter i referanserammer.

Ulike rapporter viser at fordommer og stereotypier forekommer blant offentlig ansatte. Dette går ut på blant annet manglende forståelse, forskjellsbehandling, trakassering og mistenkeliggjøring (Nova 2005, UDI 2005 og LDO 2008). Det stilles større krav til barnevernsarbeideren om å reflektere over egne holdninger, utøvelsen av arbeidet og møte med flerkulturelle familier.

1.1 Presentasjon og avgrensning av problemstillingen

Min motivasjon for å skrive om barnevernets møte med flerkulturelle familier handler både om min bakgrunn som flerkulturell i Norge, men også om den erfaring jeg har fått som mangeårig fagperson i feltet. I løpet av mine år i barnevernet har jeg ved flere anledninger stilt spørsmål om familien hadde blitt behandlet annerledes eller om saken hadde fått et annet utfall dersom de hadde vært etnisk norske. Jeg har mange ganger tatt meg selv i stereotypering og fordomsdømming av familier selv om jeg er flerkulturell selv og liker å tenke at jeg ikke diskriminerer, at jeg møter folk med et åpent sinn og at alle behandles likt og med respekt.

Jeg er av den oppfatning at undersøkelsesfasen i barnevernet kan være av avgjørende betydning for utfallet av saken og om hvorvidt barnets beste realiseres. Det kreves mye kunnskap til å foreta gode vurderinger og utredninger av foreldrenes omsorgsevne og endringspotensialet. Undersøkelsesfasen er utfordrende både for barnevernsarbeider og for familien. Det flerkulturelle aspektet ved undersøkelsen gjør den ytterligere komplisert og vanskelig. Kvello (2007) skriver at undersøkelse/ utredning handler om å sette informasjon til mønstre, altså å legge et puslespill basert på slutninger om hvordan de ulike ”brikkene” kan ses i sammenheng slik at de utgjør en logisk helhet. Jeg mener at det kan være ekstra krevende å få på plass puslespillet når brikkene er fargerike og har mange, ulike og ikke minst noen fremmede nyanser. På bakgrunn av det ovennevnte blir min problemstilling følgende:

Hvordan opplever flerkulturelle familier barnevernets undersøkelse? Hvilke muligheter og utfordringer opplever barnevernsarbeidere når de gjennomfører undersøkelse i flerkulturelle familier?

Jeg velger å bruke betegnelsen flerkulturell videre i oppgaven. I fagfeltet er det et hav av ulike betegnelser, alt fra personer med innvandrerbakgrunn, første/andregenerasjonsinnvandrere, tverrickulturelle, minoriteter, minoritetsspråklige til fremmedkulturelle benyttes. Etter min oppfatning forsterker mange av disse ordene skille mellom ”oss og dem”, noe som jeg ønsker å unngå. Jeg velger begrepet *flerkulturell* fordi det reflekterer vår virkelighet der vi opplever større mangfold i hverdagen enn tidligere.

Videre velger jeg å fokusere i denne oppgaven på ungdom fra 13-18år og deres foreldre. Riktignok har barneverntjenestens mulighet til å ha oppfølging fram til fylte 23år dersom

ungdom samtykker i det, men her vil jeg konsentrere meg utelukkende om undersøkelse og da er det aktuelt kun opptil 18år.

Jeg velger å ikke konsentrere meg om en bestemt etnisk gruppe, selv om jeg vet at det er en stor variasjon/ ulikhet blant disse. Imidlertid avgrensner jeg oppgaven til ikke-vestlig familier da disse, slik jeg ser det, ofte har større utfordringer i møte med barnevernet enn andre. Dette kan eksempelvis handle om manglende kunnskap om barnevernet. Ofte er barnevernet lite utbygd i deres hjemland og nærmest ikke eksisterende. Siden jeg er opptatt av en helhetsforståelse velger jeg å intervjuer også barnevernsarbeidere. Jeg er, slik problemstillingen viser, interessert i å finne ut hvilke muligheter og utfordringer barnevernsarbeidere opplever når de gjennomfører undersøkelse i flerkulturelle familier.

1.2 Tidligere forskning

I en kunnskapsoversikt fra 2007 beskrives norsk litteratur og studier på det flerkulturelle barnevernfeltet som få og mangelfulle (Holm-Hansen, Haaland & Myrevold, 2007). Etter at jeg undersøkte dette nærmere (internett, biblioteket) ser jeg at det er en del litteratur og forskning på området. Imidlertid har jeg klart å finne fram til lite som omhandler selve undersøkelsesprosessen i flerkulturelle familier og deres opplevelse av undersøkelsen. Dette trenger imidlertid ikke å bety at forskning ikke finnes, men at jeg ikke har klart å finne fram. Grunnet oppgavens begrensede karakter velger jeg å ikke presentere alt jeg fant, men konsentrere meg om det jeg finner som mest relevant av forskning for min oppgave.

Kriz og Skivenes (2009, 2010) gjennomførte undersøkelse blant barnevernsarbeidere i England og Norge. Barnevernsarbeidere rapporterte kommunikasjonsproblemer i møte med familier som hadde en annen kultur. Blant annet bunnet problemene i ulik verdisyn om barneoppdragelse og ulikheter i systemforståelse. Grunnet kommunikasjonsproblemer var barnevernsarbeidere usikre på om deres vurderinger av familienes behov var gode nok. De var også usikre på hvordan de skulle gå frem for å bygge tillitsfulle relasjoner og om barna ble ivaretatt på en god nok måte. Bruk av tolk var også en viktig hinder i kommunikasjonen. De opplevde ikke at innholdet i budskapet nådde fram når tolk ble benyttet og at relasjonsbygging ble vanskeliggjort.

Bø (2010) fant ut mye av det samme i Norge. Barnevernsarbeidere ble stilt overfor utfordringer de ikke var utdannet til å håndtere. Utfordringene og problematikken var knyttet til mangel på felles referanserammer, bruk av tolk, utfordrende faglige problemstillinger (f.

eks taps- og traumeopplevelse hos barna, familiekonflikter), samt lite tilpassede tjenester og tiltak. Dette førte til at barnevernsarbeiderne vegret seg til å gå inn og jobbe med flerkulturelle familier.

Kiledal, Uggerhøj, Nordstoga og Sagatun (2011) har utført en undersøkelse om norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen. De intervjuet foreldre og barn i 16 familier, hvorav 7 danske og 9 norske. Undersøkelsen viser at familiene ikke vet hva en undersøkelse består av- hvor den starter og hvor den avslutter. Klientene i undersøkelsesfasen opplever at de blir overvåket og vurdert om de er gode nok. Det er mennene som har størst motstand mot undersøkelsen selv om mødre er den primære samarbeidspartner og mennene er de mest passive. Undersøkelsen har ikke den samme sentrale funksjon for familien som den har i lovgivningen og for barnevernsarbeideren. For familien blir undersøkelsen et redskap til å finne fram til løsninger og hjelpetiltak. Familien snakker heller om tiltak enn undersøkelse. Begrepet ”undersøkelse” blir omtalt som et eller flere møter.

1.3 Oppgavens videre oppbygning

I kapittel to presenteres relevante teori for problemstillingen i oppgaven. Jeg velger å ta med teori om barnevernets undersøkelse, samarbeid, brukermedvirkning og om den flerkulturelle omsorgen.

I kapittel tre redegjør jeg for metodiske valg i oppgaven. Jeg beskriver prosessen fra blant annet utarbeidelsen av intervjuguide, utvelgelse av intervjupersoner, gjennomføring av intervjuene og forsøker å begrunne valg jeg har tatt underveis. Videre beskriver jeg hvordan jeg jobbet med datamaterialet og selve analysearbeidet.

I kapittel fire presenteres funn og drøftes mot aktuell teori. Kapittelet begynner med formelle og uformelle rammer i barnevernet. Hvordan disse påvirker undersøkelsen og familiens opplevelse, samt hvilke muligheter og utfordringer som ligger i rammene for barnevernsarbeidere når de gjennomfører undersøkelsen. Videre i kapitelet skriver jeg om samarbeid, brukermedvirkning og den flerkulturelle omsorgen i undersøkelsen.

Til slutt, i kapittel fem trekker jeg konklusjoner og forsøker å gi svar på de valgte problemstillingene i oppgaven.

2. TEORI

Formålet med dette kapitlet er å presentere aktuell teori for de valgte problemstillingene. Jeg kommer til å anvende teorien i analysedelen for å belyse datamaterialet og forsøke å svare på problemstillingene. I det følgende vil blant annet teori ifht. undersøkelsesprosessen, samarbeid, brukermedvirkning og omsorgsbegrepet i flerkulturell kontekst presenteres.

2.1 Rammer for barnevernets arbeid

Hærem og Aadnesen (2004) skiller mellom formelle og uformelle rammebetingelser som påvirker barnevernets vurderinger i undersøkelsen. I det følgende blir disse presentert.

2.1.1 Formelle rammer

De formelle rammebetingelser er lov om barneverntjenester (1992), Barnekonvensjonen, lov om behandling i forvaltningssaker (1967), rundskriv, veiledere, yrkesetiske retningslinjer og nedskrevne regler og rutiner som gjelder for den enkelte arbeidsplass (Hærem og Aadnesen 2004).

Barneverntjenestens primære ansvar er å sikre at barn og unge som lever under vanskelige forhold, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid og at tiltakene som iverksettes skal være til barnets beste. Barneverntjenesten skal senest og innen en uke vurdere innkomne meldinger og bestemme om de skal følges opp med undersøkelse etter bvl.§4-3. Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som gir grunnlag for tiltak, er barneverntjenesten pålagt å igangsette en undersøkelse. En undersøkelse skal gjennomføres innen tre måneder, men i særlige tilfeller kan fristen utvides til seks måneder. Det er fvl.§17 som pålegger barneverntjenesten å påse at saken blir så godt belyst som mulig før vedtaket fattes. Imidlertid skal undersøkelsen ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig, da det er et inngrep i privatlivets fred (Lov om barneverntjenester, Hærem og Aadnesen 2004).

Foreldrene eller den barnet bor hos, kan ikke motsette seg undersøkelsen. Barneverntjenesten kan om nødvendig be politiet om bistand for å gjennomføre undersøkelsen. Barneverntjenesten har også rett til å foreta hjemmebesøk og samtale med barnet i enerom uavhengig av samtykke fra familien. Barnet har ikke plikt til å forklare seg eller svare på spørsmål. Etter fylte 12 år skal barnet alltid få si sin mening og etter fylte 15år er barnet part i egen sak. Det kan gis pålegg om undersøkelse av barnet ved sykehus eller annet sted dersom det er mistanke om mishandling eller andre former for alvorlig overgrep. Barneverntjenesten gis også adgang til å innhente opplysninger. Innhenting av opplysninger skal så langt som

mulig skje i samarbeid med den saken gjelder eller slik at vedkommende har kjennskap til innhenting. Barneverntjenesten har muligheten til å innhente opplysninger selv om vedkommende ikke samtykker. Barneverntjenestens undersøkelse avsluttes ved at saken enten henlegges eller ved at det settes tiltak etter samtykke fra foreldrene (Lov om barneverntjenester, Hærem og Aadnesen 2004).

2.1.2 Uformelle rammer

Arbeidsplassens ressurser, barnevernsarbeiderens og kollegafellesskapets metodevalg, kulturelle ståsted, alder og kjønn er eksempler på uformelle rammer som kan påvirke barnevernsarbeiderens vurdering i undersøkelsen (Hærem og Aadnesen 2004). I følge Drugli og Martinsen (1996) kan begrepet terskel være til hjelp for å få forståelse om hvordan de uformelle rammene kan påvirke vurderinger i undersøkelsen. Det er det enkelte barnevernskontoret som må vurdere hvilke meldinger skal gå til undersøkelse. Tersklene er ofte ubevisste, men de vil til enhver tid styre hvilke saker som skal henlegges, hvilke saker som skal undersøkes og hvilke saker som skal få tiltak. Det er ofte tilgang til ressurser som bevisst/ ubevisst er styrende for hvordan man definerer hva som skal være en barnevernssak. Dersom resurssene reduseres heves terskelen for når det blir en barnevernssak og terskelen senkes hvis en får tilført økonomiske og personellmessig ressurser.

Undersøkelsens utforming er ulik på de forskjellige barnevernskontorer. Det er kontorets oppfatning av og kunnskap om hvordan undersøkelse skal utføres som har betydning for de vurderinger den enkelte barnevernsarbeider gjør i undersøkelsen. De personlige sidene hos den enkelte har også stor betydning. Det å være bevisst på og åpent kommuniserende om hva personlige forhold kan ha å si for arbeidet i undersøkelsen er en utfordring for den enkelte barnevernsarbeideren (Hærem og Aadnesen 2004).

2.2 Samarbeid

I det følgende vil ulike faktorer som har betydning for samarbeid mellom flerkulturelle familier og barnevernsarbeidere i undersøkelsesfasen presenteres.

2.2.1 Kontaktetablering

Når barneverntjenesten setter i gang en undersøkelse opplever foreldrene at det stilles spørsmål ved deres omsorgskompetanse. Dette gjør dem svært sårbare. Reaksjoner som frykt, sinne og eventuelt sorg melder seg (Sandbæk og Tveiten 1996). Når det gjelder flerkulturelle foreldrene er det også andre utfordringer som melder seg. Et eksempel kan være manglende forståelse for barnevernets oppgaver og funksjon. Foreldrene kan være av den oppfatning at det ikke er behov for barnevernet da det er en selvfølge at barna er lydige, og at det kun er foreldrene og familien som bestemmer barnets oppdragelse (Aadnesen og Hærem 2007).

Qureshi (2009) skriver at den profesjonelle har ansvar for hvordan møte utarter seg. Dette fordi profesjonelle har makt til å legge premissene for innholdet i møte. Profesjonelle bestemmer hva som blir sagt, hvor mye og hvordan, derfor må en forvente at de har et bevisst og gjennomtenkt forhold til dette.

Aadnesen og Hærem (2007) er opptatt av familien får god informasjon om undersøkelsen. De skriver at puslespillmetaforen er nyttig i denne sammenheng. Foreldrene må få informasjon om at målet med undersøkelsen er å få frem et bilde av hvordan barnets livssituasjon er. Barnevernet må finne ut hva som er bra for barnet, hva som ikke er bra, hva som må endres og hvordan. Barnevernet innhenter informasjon fra ulike personer barnet har kontakt med slik at de kan legge nye biter til bildet. Derfor må foreldrene skrive under samtykkeerklæring. Foreldrene må også få informasjon at referater vil bli skrevet og at foreldrene har anledning til å se disse. Siden det tar altfor lang tid med oversettelsen av dokumenter kan journalnotater og referater formidles muntlig ved hjelp av tolk.

Shulman (2003) skriver at barnevernsarbeiderens funksjon i åpningsfasen er å være mellomledd i den første kontakten mellom klienten og tjenesten og ikke minst lete seg fram til forbindelsen mellom disse to. Barnevernsarbeideren må på tross av ulike hindringer forsøke å lete seg fram til en forståelse, et område der klientens og hjelpeapparatets opplevde behov er sammenfallende. Shulman(2003) referer til Congress (1994) kulturogram til kartlegging og styrking av familier med annen kulturell bakgrunn som et nyttig verktøy i arbeid med minoritets familier. Dette er en kartleggingsmodell som setter barnevernsarbeideren i stand til å overskride tidligere generaliseringer om etniske grupper. Den hjelper barnevernsarbeideren å erkjenne både viktige nivåer av mangfold innenfor mangfoldet, og ikke minst særegne kulturelle faktorer som kan være klient- eller familiespesifikk. Skytte (2001) er også av samme oppfatning som Shulman(2003) at kulturogram er en viktig og nyttig

kartleggingsmodell i undersøkelsen av minoritetsfamilier. Hun kaller modellen for kulturdiagram.

I følge Christiansen (1992) er det særlig tre momenter som har betydning for hvordan relasjonen mellom foreldrene og barnevernsarbeidere utvikler seg. Det første går ut på hvordan klienten har akseptert det problemet som danner utgangspunkt for meldingen og undersøkelsen. Den andre er hvordan barnevernet takler aggresjon, kritikk og protester i de første møtene. Det siste momentet er hvordan barnevernsarbeideren greier å få frem og forstå de problemoppfatninger som familiene selv legger frem. I NIBRs utredning om flerkulturelt barnevern påpekes det at barnevernsarbeiderne bør ta innover seg at mange flerkulturelle foreldre snakker om og analyserer barns problemer på en annen måte enn man har vært vant til i Norge (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold 2007).

2.2.2 Viktige faktorer i samarbeidet

Uggerhøy mener at møte mellom klienten og barnevernsarbeideren bør bygge på klientenes forståelse av virkeligheten. Videre er han opptatt av engasjement, menneskelighet, ærlighet og involvering. I følge Uggerhøy er det gjennom dialogen en bygger relasjonen og respekt for hverandre. Den menneskelige og likeverdige kommunikasjonen gjør den eksisterende makt produktiv og medvirker at klienten får innflytelse på eget liv. Han beskriver engasjement som det å være oppriktig interessert i familien og det de går igjennom, ha tid, lytte, reflektere samt oppføre seg vennlig men fortsette å være profesjonell. Resurssene og styrkene hos familien fremheves. Deres forståelse av situasjonen legges til grunn. Imidlertid beholdes de profesjonelle brillene på og øynene lukkes ikke for utfordringer familien har. Det er viktig at disse kommer fram slik at familien kan få den hjelpen de har behov for. Menneskelighet innebærer å kunne snakke om alt mellom himmel og jord, å kunne grine, være glad og at sosialarbeideren kan dele litt av seg selv og sitt liv. Ærlighet vil si at en formulerer vurderinger av familien og problemene klart. Det er også viktig å klargjøre eventuelle planer om omsorgsovertakelse siden angsten for nettopp det er stor hos alle familier en kommer i kontakt med. Involvering går blant annet ut på å ta familien med, ta de på alvor og høre på deres synspunkter. I godt barnevernsarbeid er det familien som blir sett som eksperter på eget liv og de eier løsningene. De er deltakende i beslutningsprosessen (Uggerhøy 2007).

Qureshi er opptatt av åpenhet, respekt og tillit for å oppnå dialog og samarbeid med familiene. Profesjonelle kan vise en form for mangel på respekt ved og ikke være oppmerksomme på

den kulturbakgrunn som klienten selv formidler. Mangel på respekt kan også være å plassere klienten innen kulturkategorier som klienten ikke vedkjenner seg. Dette kan unngås ved at den profesjonelle supplerer kultur med en allmenn samtaleteknikk som handler om å vise respekt for det unike ved hvert individ (Qureshi 2009).

Kristiansen skriver at det å tiltale hverandre med respekt kan være begynnelsen på en gjensidig utviklingsprosess som kan legge grunnlaget for levende og dynamiske forbindelser mellom mennesker. Der får en person ikke bare mulighet til å vise hva han/ hun kan, men også hvem han/hun kan bli. Når en ikke tiltaler hverandre med respekt gjør vi andre til objekter. Ved å gjøre et menneske til en slags gjenstand angripes dets selvrespekt. Hun beskriver to former for tillit- tillit som er spontan og umiddelbart og tillit som må vokse fram over tid. Hindringer i utvikling av tillit handler om at deltakerne i et samarbeid ikke er villige til å påta seg det ansvaret samarbeid kan innebære. Videre kan utvikling av tillit hindres ved blant annet bruk av skjult agenda, mangel på personlig integritet og fastlåste oppfatninger og fordommer (Kristiansen 2011)

Jarvinen og Mortensen (2005) viser til forskning i sosialt arbeid som finner ut at klienter presses inn i kategorier av tilfeller, som de ikke har noe felles med, slik at de skal passe inn i tilbud som forvaltningen råder over. Videre skriver de at sosialarbeidere påtar seg en maktfull posisjon, mens klienten går i en underdanig rolle og godtar mer eller mindre villig deres egen selvdisiplinering. Rollene er godt innøvde slik at ingen av partene er oppmerksomme på dem.

2.2.3 Muligheter og utfordringer ved kommunikasjon og bruk av tolk

Kommunikasjon er en av de store utfordringene som nevnes i arbeid med flerkulturelle familier. Hagen og Qureshi (1996) påpeker at faren for misforståelser er større når vi snakker med noen med en annen kulturell bakgrunn. Dette handler om at "koding og dekoding" skjer gjennom et kulturfilter. Misforståelsene kan oppklares, men det er avhengig av at senderen ser at mottakeren har misforstått budskapet. Det er av stor betydning at budskapet blir gjentatt på en annen måte, slik at en får muligheten til å sjekke ut om budskapet er blitt riktig forstått.

Aadnesen og Hærem (2007) påpeker at en må forstå det non-verbale språket for å kunne forstå det verbale. Eksempelvis i India betyr hoderisting ”ja” mens nikk betyr ”nei”, i asiatiske land er et unnvikende blikk tegn på respekt etc. Videre vektlegger de at det er vanskelig og utfordrende for barnevernsarbeideren å være oppdatert på kulturspesifikke væremåter. Dette er viktig å gjøre til et tema og si noe om til brukerne og be dem om å si ifra dersom kommunikasjonen blir for vanskelig. Imidlertid er det viktig også å signalisere til brukerne at de har et ansvar om å lære seg å respektere kommunikasjonsformerer som er gjeldende i Norge.

Qureshi og Fauske skriver om kultursensitivitet som handler om å se både det generelle, det spesielle og det unike hos ett og samme individ og i samme kontekst. Kommunikasjon mellom den profesjonelle og familien kan sees ut fra tre perspektiver; hva som blir sagt, hvordan det blir sagt og hva det legges vekt på av aktørene. Det er gjennom bevissthet om sin rolle som profesjonell og analysen av disse tre perspektiver at en forstår mening som et produkt av det som skjer i kommunikasjonen og samhandlingen, det vil si i konteksten. Qureshi og Fauske (i Kaya, Høgmo og Fauske 2010:254) skriver at: *”I kommunikasjonen med andre kan vi skape ny innsikt og forståelse, både om oss selv og andre. Forutsetningen må være at en gjør det av oppriktig interesse og møter den andre med respekt, toleranse, anerkjennelse, tillit og en inkluderende holdning. Gjensidig respekt, ydmykhet og undring er sentralt for å oppnå en god kommunikasjonssituasjon. Målet må være å oppnå noe i felleskap, noe som ikke eksisterte før dialogen startet.”*

I barnevernsarbeid og ellers sosialt arbeid hvor profesjonelle og brukerne ikke har samme morsmål er det stor enighet om at bruk av tolk kan være både nyttig og nødvendig. Imidlertid er det ulike oppfatninger og diskusjoner som går ut på om hvem som kan brukes som tolk, tolkens rolle, når tolken skal brukes og ikke minst hvordan tolkearbeidet skal organiseres (Qureshi og Fauske 2010). En undersøkelse foretatt av IMDI (2008) viser et betydelig underforbruk av profesjonelle tolker noe som gjør at en stiller spørsmål ved partenes rettssikkerhet. Blant annet viser rapporten at hver fjerde barnevernsansatt opplever at det benyttes tolk for sjelden ifht. behovet på arbeidsplassen. En femdel av de spurte har ikke bestilt tolk i tilfeller der de har hatt behov for tolk. Undersøkelsen avdekker også at det er et stort behov for opplæring i kommunikasjonen via tolk og bedre rutiner for å kvalitetssikre tolkingen. Barnevernsansatte sier at manglende bruk av tolk kan føre til ulike negative konsekvenser, som blant annet at familien ikke får informasjon de har krav på og at kvaliteten

på samarbeidet med familien forringes. Halvparten av barnevernsansatte oppgir at de har rutiner ved bruk av tolk. Rutiner som går ut på bestilling, betaling men ingen rutiner ifht. å sjekke ut tolkens kvalifikasjoner. Dette samtidig som nesten halvparten av de spurte opplevde at en samtale med brukere ble vanskelig grunnet tolkens manglende ferdigheter.

2.2.4 Muligheter og utfordringer ved kulturen

I følge Qureshi og Fauske (2010) mange barnevernsarbeidere sliter med å finne ut hvilken betydning kultur har, enten blir den over- eller underfokusert. Det trekkes feilaktige slutninger om kultur som årsak, noe som i neste omgang fører til feil løsninger.

Skytte (2001) mener at kulturinnsikt og kulturforståelse er av vesentlig betydning for å kunne utføre sosialt arbeid i et kulturkomplekst samfunn. Hun er av den oppfatning at møtet mellom en etnisk minoritetsborger og en sosialarbeider preges som alle mellommenneskelige møter nemlig av verdier, normer og atferd de respektive har. Disse avspeiler personens kulturelle ballast som er formet av de samfunnsmessige sammenhengene personene har levd/ lever i.

Aadnesen og Hærem (2007) skriver at kulturbegrepet brukes ofte når en ønsker å beskrive forholdet mellom minoritet og majoritet eller til å forklare minoriteters handlinger. Kulturen defineres her som et system av felles forståelsesmåter og verdier innenfor en gruppe som gjør at disse forstår hverandre. I følge Aadnesen og Hærem (2007) er kultur noe mennesker skaper, ikke bærer med seg og dermed blir kulturen noe som er i utvikling. Den handler også om relasjoner.

Qureshi (2005) beskriver to ulike hovedperspektiver profesjonelle har i møte med flerkulturelle familier. *Utenfra som objekt* hvor de profesjonelle studerer kulturen utenfra, en ser på atferdsmønster/ levemåte uten at en går nærmere inn på årsaken eller bakgrunnen for det som de har sett/ observert. I det andre perspektivet som omtales "*innenfra som subjekt*" studeres kultur som en dynamisk prosess hvor den profesjonelle er delaktig selv. Oppmerksomheten rettes mot samhandling og prosesser, en dialog hvor det utveksles erfaringer og viten etableres. Her vil en kunne avdekke både hindringer og muligheter som vil kunne gi godt grunnlag for endringsarbeid.

2.3 Styrkeperspektivet

Det har vært sterk fokus på styrkeperspektivet eller empowerment- strategier siden 1990-tallet. Klientens/ brukerens evner og ressurser settes i sentrum. Istedenfor å løse fortidens eller nåtidens problemer, er en opptatt av å realisere klientens håp for fremtiden. Dette gjør at klienten får et godt liv på egne premisser. Sosialarbeider må innta en positiv og optimistisk holdning overfor klienten hvor det sentrale blir å oppdage klientenes styrker og ressurser. Nettverket er viktig i styrkeperspektivet. Det er viktig å foreta en analyse av nettverket, samt skape kontakt mellom klienten og nettverksressurser. Fordeler ved styrkeperspektivet ligger i det å gjenkjenne makta i håp og optimisme og at det utvikles skepsis mot ekspertkunnskap (Healy 2009).

Kritikk til styrkeperspektivet går blant annet ut på at det legger for stort ansvar på individet og lokalmiljøet om å oppnå forandring. Et annet moment er at styrkeperspektivet kan være vanskelig å forene med sosialt arbeid innen kriminalomsorgen, arbeidet med utsatte barn og unge og innen psykiatrien. Begrepet ”styrke” har ulik betydning i ulike kulturer. Det som oppfattes som styrke i en kultur kan faktisk være svakhet i en annen kultur (Healy 2009).

2.3.1 Brukermedvirkning

Brukermedvirkning er et relativt nytt begrep innenfor sosialt arbeid. Den handler om retten til å råde over eget liv. Brukermedvirkning ble utviklet i sosialt arbeid som et resultat av at enkelte sosiale bevegelser beskyldte sosialt arbeid for å undertrykke brukerne. I dag er det dessverre blitt slikt at brukermedvirkning brukes mer som en retorikk enn et redskap for å fremme brukerrettigheter (Askeland 2011).

Begrepet brukermedvirkning er også teoretisk knyttet til empowerment. Empowerment begrepet er blitt forsøkt oversatt til norsk i form av ”myndiggjøring” eller ”makttilegnelse”, men ble adoptert og anvendes i dag oftest uten norsk oversettelse. Den viser til det ”å gi makt til” og ”å gi energi”. Det fokuseres på familiens ressurser. Disse skal trenes, utvikles og styrkes slik at personen får kontrollen over ”det tapte og brukte liv”. Dette er med på å minne oss på at selv de svakeste skaper og påvirker sine liv. De har et liv utenom som de håndterer på godt og vondt. De påvirker og utvikler de relasjonene de inngår i (Schjelderup, Omre, Marthinsen 2005).

Brukermedvirkning blir også sett på som en viktig indikator for godt faglig og etisk arbeid. Den tildeles en positiv valør, med det er også en forventning om at brukeren har eget ansvar for valg som tas. Denne tvetydigheten kan bidra til at det blir vanskelig både å definere og realisere brukermedvirkning (Eide 2012).

2.4 Flerkulturell omsorg i møte med barnevernet

I det følgende kommer jeg til å se nærmere på rammer for foreldreskap, omsorgsbegrepet i flerkulturell kontekst samt muligheter/ utfordringer barnevernsarbeidere møter når de undersøker omsorgen i flerkulturelle familier.

2.4.1 Ramme for foreldreskap

Korbin 1991 skriver at ulike undersøkelser viser en overrepresentasjon av barnemishandling og omsorgssvikt blant migrantgrupper. Dette er ikke tilfellet ved sammenligning med etniske gruppe i hjemlandet, noe som kan tyde på at årsaken ligger i selve migrasjonsprosessen og ikke i kulturen. Det vises at raske endringer i sosiale, kulturelle og økonomiske forhold kan påvirke så sterk foreldre-barn forholdet at det kan føre til økt fare for overgrep mot barn fra foreldrene. Dette er gjeldende både for flytting innen samme land eller ved migrasjon til et nytt land. I følge Korbin (1991) kan en av årsakene til at barnemishandling og omsorgssvikt øker med migrasjon handle om tap av sosialt nettverk da det fungerer som beskyttelsesfaktor. I land hvor en har kultur med storfamiliesystem og et sterkt sosialt nettverk, fungerer nettverket som et slags beskytter ved blant annet at de sørger for å stoppe mishandlingen og gir foreldrene korrektiv i deres behandling av barnet. Nettverket har også andre funksjoner som er til stor hjelp for foreldrene som f.eks at de fungerer som avlastning og gir veiledning/støtte i oppdragerspørsmål (Korbin 1991).

Qureshi og Fauske (2010) skriver at migrasjon er en kreativ prosess fylt med optimisme og mot men også en prosess fylt av blant annet tap av det kjente, usikkerhet og motgang. Det å flytte fra hjemlandet som er en kjent kontekst og etablere seg i et nytt land dreier seg om å kunne veksle mellom fortid og nåtid. Denne vekslingen mellom kontekster har betydning for både verdier og praksiser som ligger til grunn for foreldrenes rolle, oppdragelsen og omsorgssituasjonen i hjemmet. Vekslingen kan ofte medføre over- og dekompensasjon, altså at flerkulturelle familier enten identifiserer seg med det nye landet eller har sin identitet knyttet til hjemlandet. Qureshi og Fauske (2010) skriver at minoritetsfamilier ofte kan oppleve marginalisering, utstøtting og diskriminering i samfunnet som hindrer dem til å delta

på viktige samfunnsarenaer. De skiller mellom interne og eksterne betingelser som har betydning for flerkulturelle familier. Eksterne betingelser handler blant annet om sosiale strukturer og økonomiske vilkår for å mestre tilværelsen. Ofte har de ikke samme muligheter til arbeid, selvrealisering, bolig etc. som majoriteten. Interne betingelser handler om samspillet innad i familien for å mestre utfordringer de møter både i minoritets og i majoritetssamfunn. Familiene må både forholde seg til egen bakgrunn og til det nye landet. Ofte er det slikt at barna og foreldrene mangler en felles plattform for verdier og normer. Barna er som oftest de som raskere integrerer seg og mestrer det nye samfunnet. Dette kan skape engstelse for foreldrene, noe som i neste omgang kan resultere i at foreldrene blir mer kontrollerende enn de hadde vært i kjente omgivelser.

Videre skriver Qureshi og Fauske (2010) at de fleste familier vil klare på en hensiktsmessig måte å finne både endringer, balanse og blanding av gamle og nye regler, roller og verdier. Dette vil gjøre dem i stand til å mestre den nye tilværelsen. Enkelte familier greier ikke det. I forhold til disse familiene er det viktig at det stilles spørsmål om de har god nok kunnskap om den nye tilværelsen og hva denne krever av de som foreldre. Videre må kulturelle forventninger til familien avklares og hva det er som skal til for at barn og foreldrene greier å mestre krav som stilles.

Rudie (2001) skriver om hvordan barn og foreldre tilhører to forskjellige "kulturelle generasjoner" siden de vokser opp i ulike tidsepoker og har hver sin sosialiseringshistorie. For flerkulturelle familier blir dette ekstra tydelig grunnet deres migrasjonshistorie. De fleste innvandrere og flyktninger bosatt i Norge kommer fra land som praktiserer såkalt "kollektivistisk livssyn". Det som kjennetegner kollektivistisk livssyn er blant annet ansvarsfølelse overfor kollektivet (utvidet familie, slekt), lydighet og oppofring. Her er rettigheter fordelt etter rang og rolle samt at det er tydelig hierark. Sanksjoner er konkrete og kollektive. Tvang og fysisk avstraffelse praktiseres.

Skytte (2001) skriver at dette står i sterk kontrast med det individualistiske livssyn i Norge, der en er opptatt av blant annet likhet, frihet, selvrealisering, individualisme og hvor individet har en verdi i seg selv. Sanksjoner som praktiseres er uklare, psykologiske som utestenging og likegyldighet. Dersom flerkulturelle foreldrene ikke får opplæring og informasjon om alternative oppdragelsesmetoder kommer de til å stå uten gode virkemidler til å korrigere barnets atferd, noe som ytterligere vil svekke deres foreldreautoritet.

Engebrigtsen (2007) er av den oppfatning at foreldrenes manglende verktøy til å korrigere barnas atferd skaper mye usikkerhet. Usikkerheten forsterkes ved at flerkulturelle ofte plasseres nederst i det norske klassehierarkiet og opplever ofte statustap i tillegg til kravet om omorganisering av relasjoner. Dette kan føre til en styrking av den patriarkalske familien. Eksempelvis kan de også fortsette med praktisering av fysisk avstraffelse med den risiko at de mister omsorgen for barna og at det får store konsekvenser for familien. Her ser en klar sammenheng med overrepresentasjon av innvandrere med barnevernstiltak, samt høy omsorgsovertakelse sammenlignet med den øvrige befolkningen.

Bø skriver at barnevernsarbeidere opplever tre forhold som svært utfordrende i sitt arbeid med flerkulturelle familier. Disse er barneoppdragelse, generasjonskonflikter og kjønnsroller. Barnevernsarbeidere satt med et inntrykk av at minoritetsforeldrene sjeldnere enn norske foreldrene aksepterte at barn forhandlet seg til andre løsninger enn det foreldrene opprinnelig bestemte. Foreldrene la stor vekt på at barna skal vise lydighet og respekt for deres avgjørelser. I de tilfellene det var snakk om vold i familien, opplevde barnevernsarbeidere at det dreide seg om oppdragervold, det vil si at foreldrene brukte fysisk avstraffelse som disiplinering av barn. Når det gjelder det med generasjonskonflikter handler det om hvilke atferdsregler den unge må følge. Barnevernsarbeidere opplever at en del unge vokser opp under svært autoritære forhold. De har begrenset adgang til å omgås venner. Foreldrene er opptatte av å beskytte de fra norske ungdomsmiljøer som etter deres oppfatning har høy alkoholkonsum og løse seksuelle forbindelser. De unge som ikke innordner seg regler blir ofte straffet eller kastet ut hjemmefra, enkelte ønsker å flytte selv grunnet strenge regler. Kjønnrolleproblematikk handler om at migrasjon har ført til rolleforskyving mellom ektefellene og forstyrret balansen i familien. Mens mannen var den som har forsørget familien i hjemlandet og kvinnen har vært hjemmeværende, har kvinner også kommet seg i lønnsarbeid i Norge noe som skaper mye konflikter mellom foreldrene (Bø 2010).

2.4.2 Omsorgsbegrepet

Nygren systematiser barns generelle omsorgsbehov. Han omtaler omsorg som behovsomsorg, utviklingsomsorg og oppdragelsesomsorg. Behovsomsorg går ut på å bidra til at barns grunnleggende behov (søvn, ernæring, klær, hygiene etc.) blir dekket på tidspunkter som er hensiktsmessige for barnet. Omsorgspersoner må være i stand til identifisere disse behov på

forskjellige utviklingstrinn og i de eksisterende sosiale og kulturelle sammenhengene samt tilfredsstillende disse på en god og hensiktsmessig måte. Utviklingsomsorg går ut på å bidra til barnets utvikling på en hensiktsmessig måte ifht. sosial, psykososial, kognitiv og fysisk/motorisk utvikling. Sosial utvikling handler om selvstendigjøring og utvikling av mellommenneskelig kompetanse, mens psykososial dreier seg om utvikling av følelsesmessige forhold til seg selv og andre. Oppdragelsesomsorg går ut på å gi hjelp og støtte til barnet slik at det selv, på en sosialt akseptabel måte, kan klare å styre sin egen utvikling. Det å ha kontroll på sin egen utvikling med hjelp fra foreldrene vil føre til at barnet oppfyller egne behov som er både viktige for barnet og akseptert av majoritetssamfunnet (Nygren 1995).

Skytte er av den oppfatning at disse omsorgstypene er formålstjenelig til å få frem den samfunnsmessige kompleksiteten og dynamikken i forholdet mellom barn, foreldre og samfunnet disse inngår i. Hva som er god omsorg er vanskelig å definere og det kan ha ulikt innhold i forskjellige samfunn. Videre skriver hun at foreldrenes deltakelse i samfunnet og god integrering er av stor betydning. I slike tilfeller vil foreldrene greie å bidra til at barnets utvikling fylles med mening i samfunnet og kulturen som det vokser opp i (Skytte 2001)

2.4.3 Barnevernsarbeideren med flerkulturelle briller

Det å være en barnevernsarbeider i en undersøkelsessak innebærer å påta seg en kompleks rolle som til tider kan være direkte motstridende og forvirrende. En skal forvalte lov om barneverntjenester som på den ene siden skal legge til rette for hjelpetiltak dersom familien har behov for det, samtidig som en skal kontrollere om barnet/ ungdommen får adekvat omsorg eller ikke. Det å foreta undersøkelser i flerkulturelle familier kan ofte føre til ytterligere kompleksitet i selve rollen og ikke minst til nye utfordringer. Qureshi og Fauske (2010) peker blant annet på kultur, kommunikasjon, overgeneralisering, stereotypier og diskriminering blant offentlig ansatte som hovedutfordringer i arbeidet med flerkulturelle familier. De påpeker viktigheten av helhetsperspektivet hvor både problemer, ressurser og utviklingsmuligheter vektlegges. Når omsorgssituasjonen skal vurderes må alle forhold familien lever under, og som kan ha betydning for barnas mulighet til få dekket sine vesentlige behov, kartlegges. Dette kan omfatte blant annet relasjonelle og følelsesmessige forhold mellom barnet og foreldrene, foreldrenes personlighet, økonomiske faktorer, nettverk etc. I følge de, bør målet for barnevernsfaglig arbeid være at barnet blir i stand til å mestre oppgaver og miljøer det møter i løpet av sin oppvekst.

I følge Aadnesen og Hærem (2004 og 2007) er hjelperollen i undersøkelsesfasen mest framtreddende da barnevernsloven gir føringer om at det først og fremst skal legges til rette for hjelpetiltak (jf. mildeste inngreps prinsipp). Imidlertid er det også et kontrollelement til stede da eventuell omsorgssvikt og tegn på forsømmelse i forhold til barnets behov skal dokumenteres. Barnevernsarbeideren må hele tiden være bevisst på hvilken rolle som er mest framtreddende. Det er også av stor betydning at flerkulturelle foreldre får informasjon om barnevernarbeiderens hjelperolle og rolle som kontrollør, da det ofte er kimen til mange konflikter og de negative oppfatninger som foreldrene har av barnevernet. En tilleggsutfordring er at minoritetsfamilier har manglende forståelse av barnevernets oppgaver og funksjon. Disse familiene har ofte en sterk oppfatning at barna tilhører familien og det at barna i noen tilfeller må vernes fra familien er uforståelig for dem.

Bredal (2009) redegjør for tre posisjoner barnevernet kritiseres for. Den første går ut på at barnevernet ikke har nok forståelse for familiens kulturelle bakgrunn, at de møter foreldrene med mistenksomhet og griper inn for raskt. Den andre handler om at barnevernet viser for mye respekt for innvanderens kultur og svikter derfor barna, spesielt jenter. Den siste går ut på at barnevernet behandler alle problemer som uttrykk for kulturforskjeller og ikke ser at eksempelvis klasse og diskriminering har betydning i denne sammenheng.

2.5 Oppsummering

Det er lagt vekt på teori om formelle og uformelle rammebetingelser, fordi jeg i analysedelen kommer til å utforske hvordan disse påvirker undersøkelsesprosessen. Hvordan oppleves de av flerkulturelle familier? Hvilke muligheter og utfordringer gir de barnevernsarbeiderne i gjennomføring av undersøkelsen? (Kapitel 4.1).

Jeg har også valgt å ta med teori om samarbeid. Det å få til et godt samarbeid er svært viktig for gjennomføring av undersøkelsen og realisering av barnets beste. I analysedelen kommer jeg til å se nærmere på hvordan familiene opplever at samarbeidet med barnevernet fungerer. Videre vil jeg utforske faktorer som har betydning for samarbeid, samt hvilke muligheter og utfordringer som ligger i samarbeidet mellom flerkulturelle familier og barnevernsarbeiderne (Kapitel 4.2).

Brukermedvirkning er tatt med da jeg kommer til å se på hvordan familiene opplever sine muligheter til medvirkning i undersøkelsen. Hvilke muligheter og utfordringer meldes når brukermedvirkning skal realiseres i undersøkelsen? (Kapitel 4.3).

Teori om flerkulturell omsorg i møte med barnevernet er tatt med, da jeg i analysedelen utforsker foreldrenes opplevelse av foreldrerollen og dens følger for barnas omsorgssituasjon. Videre ser jeg nærmere på hvordan det er for barnevernsarbeiderne å undersøke omsorgen i flerkulturelle familier og muligheter/ utfordringer de opplever i arbeidet (Kapitel 4.4).

I analysedelen kommer jeg også til å presentere supplerende teori slik at funn kan bli ytterligere belyst.

3. METODE

Herunder vi jeg forsøke å redegjøre for metodiske valg i oppgaven.

3.1 Valg av metode

Ryen (2002) skriver at kvalitativ forskning foretrekker kvalitative data i form av bilder og ord, ikke tall som vi finner i kvantitativ forskning. Videre står naturlige data som observasjon og ustrukturert intervju sentralt i kvalitativ forskning, framfor spørreundersøkelser som vi finner i kvantitativ forskning. I tillegg er den kvalitative forskningen opptatt av mening framfor handlingen og det er aktørens eget perspektiv som blir lagt til grunn. Jacobsen (2000) skriver at kvalitativ tilnærming er egner seg når en skal se på sammenheng mellom individ og kontekst, belyse problemstillinger hvor en er interessert i dybde, og dersom en ønsker å utvikle nye teorier og hypoteser. Kvantitativ tilnærming passer best når en ønsker å beskrive hyppigheten eller omfanget av et fenomen, hvor en har god forhåndskjennskap til det temaet en undersøker og når problemstillingen er relativt klar (Jacobsen 2000).

Kvantitativ forskning fokuserer ofte på det å teste hypoteser eller påståtte sammenhenger mellom fenomener, mens kvalitativ forskning generer hypoteser som egner seg for slik testing (Ryen 2002:28/29). Videre skriver Ryen at deduktiv tilnærming ofte knyttes til kvantitativ forskning mens induktiv tilnærming knyttes til kvalitativ forskning. Skille ifht. hypoteseutvikling går ut på at i den deduktive tilnærmingen avledes hypotesene som empiriske konsekvenser av teorier mens i det induktive får vi en motsatt prosess, de avledes på grunnlag av empiriske undersøkelser. Jacobsen(2000) skriver at tilhengere av den

deduktive tilnærmingen mener at det er best å ha forventninger om hvordan virkelighet ser ut før en går ut og samler empiri for å se om forventningene er i samsvar med virkeligheten, mens tilhengere av induktiv tilnærming mener at virkeligheten skal danne utgangspunkt for teorien. De går ut i virkeligheten med åpen sinn, samler relevant informasjon og til slutt systematiserer data.

På bakgrunn av det ovennevnte tenker jeg at metodene ikke står nødvendigvis i et konkurranseforhold, men at de kan også være supplerende ifht. hverandre. Om en velger kvalitativ eller kvantitativ metode handler det mer om et strategisk valg, og ikke et prinsipielt valg nødvendigvis. Jeg mener at det er problemstillingen man ønsker å belyse som spiller den avgjørende rolle i valg av metodisk tilnærming. Dette er også i samsvar med Ryen (2002) som skriver om ulike forskere som mener at det man vil finne ut, må bestemme metodevalget, og ikke om man tilhører/ foretrekker kvalitativ/ kvantitativ forskning. Videre skriver hun at forskjellene mellom kvantitativ og kvalitativ forskning er sterkt overdrevet, og at en heller bør sette fokus på kvalitetskrav innenfor begge retninger.

Jeg er av den oppfatning at mine problemstillinger egnet seg best til kvalitativ forskning. Jeg var ikke interessert i å finne ut av omfanget av undersøkelser som rettes mot familier med flerkulturell bakgrunn, men hvordan de involverte partene opplevde selve undersøkelsesprosessen. Videre hadde jeg ingen klare forventninger om hva jeg kommer til å finne ut når jeg var ferdig med min empiriske undersøkelse. Selv om det er en del litteratur som omhandler flerkulturelt barnevern, konstaterer Kunnskapsrapport fra 2007 at det er mangelfullt og lite systematisk. Det er også lite litteratur som omhandler selve undersøkelsesfasen/ utredningen i flerkulturelle familier.

Dersom jeg i det hele tatt skulle få noen brukbare svar på den valgte problemstillingen, var det vesentlig for meg å gå ut i feltet med et "åpen sinn". Min hensikt var altså å utdype kunnskapen på området, slik at det ble lite hensiktsmessig med testing av hypoteser i denne sammenhengen. Videre var det viktig for meg å ha mulighet til å endre problemstillingen underveis. Undersøkelser i feltet kan avdekke andre mer viktige og spennende problemstillinger. Dette viste seg senere å stemme godt med virkeligheten da jeg har endret problemstillingen underveis, og endte opp med en helt annen problemstilling enn den jeg begynte med. Dette samsvarer med tenkningen i kvalitativ forskning og gjør at den karakteriseres som mer fleksibel (Ryen 2002). Jeg var interessert i "dybde" og valgte derfor å

legge aktørens eget perspektiv til grunn, noe som gjør at det ble naturlig og riktig å bruke den kvalitative tilnærmingen.

I følge Ryen (2002) finnes det ingen standardtilnærming blant kvalitative forskere. Det er et stort mangfold av framgangsmåter hvor vi blant annet finner intervju, observasjon, analyse av tekst eller dokumenter og bruk av visuelle medier. Vi finner ulike tilnærminger innen blant annet naturalisme, etnometodologi, emosjonalisme og postmodernisme. I den naturalistiske tilnærmingen fokuseres det på erfaringer i den sosiale verden, mens etnometodologi fokuserer på hvordan virkeligheten skapes. Tilhengere av emosjonalisme fokuserer på subjektets følelser og etterspør fortrolighet, mens i postmodernismen er en opptatt av at levd erfaring skapes i den sosiale konteksten som blir skrevet av forskeren.

Jeg er interessert i å få fram ”erfaringer i den sosiale verden”, få en dypere forståelse av erfaringer de aktuelle aktørene gjorde i undersøkelsesprosessen. Det var viktig for meg at intervju personene kunne snakke fritt om sine erfaringer og at deres erfaringer tas som de virkelige. Det gjorde at jeg valgte å ha en naturalistisk tilnærming i oppgaven, hvor ”troen på at den sosiale virkeligheten er virkelig” står sentralt (Ryen 2002).

3.2 Intervjuet

I den naturalistiske tilnærmingen fanges virkeligheten ved at forskeren bruker betingelser for rett tilnærming ved datainnsamling. Her er det viktig med balanse, altså at en går såpass nær at respondenten gjenkjenner og beskriver detaljer i sin sosiale verden, men ikke så nær at en helt mister distansen (Ryen 2002). Jeg har jobbet i barnevernsfeltet i mange år, noe som gjør at jeg har både kunnskap og erfaring om hvordan en undersøkelsesprosess foregår, hva slags utfordringer/ erfaringer de impliserte kan møte/ gjøre i en undersøkelsesprosess, det med å være flerkulturell i norsk samfunn etc. Bakgrunnen min hjalp meg nok til å stille relevante spørsmål for å få intervjupersoner til både gjenkjenne og beskrive sin ”sosiale verden” samtidig som jeg hele tiden har vært bevisst på at jeg er nødt til å skape en vis distanse og ikke legge føringer for intervjupersonene. Dette har vært en av fallegruvene som jeg har reflektert mye over før intervjuene og hatt med meg i gjennomføringen.

Jeg valgte altså intervju som verktøy for datainnsamling. Ryen referer til Dexter (1970) som skriver at intervjuet betegnes som konversasjon med hensikt og man kan forholde seg både til fortid, nåtid og framtid. Hun skiller mellom det åpne intervjuet og semistrukturerte intervjuet. Det sistnevnte kjennetegnes ved at en på forhånd setter opp spørsmål, tema og saker.

Imidlertid skal en ikke fastlegge spørsmålsformuleringer og rekkefølgen av spørsmålene. Det semistrukturerte intervjuet er både uformell og en konversasjon med bestemte hensikter (Ryen 2002). Jeg valgte å utarbeide intervjuguide som jeg brukte under intervjuene. Dette for å sikre at jeg stilte relevante spørsmål for problemstillingen. Siden jeg skulle intervjuer både barnevernsarbeidere, foreldre og ungdom ble det til at jeg utarbeidet tre ulike intervjuguider (Vedlegg 1, 2 og 3). Dette for å tilpasse spørsmålene mest mulig til de ulike gruppene og sikre at deres unike erfaringer kommer fram best mulig. Jeg strebet etter å stille mest mulig åpne spørsmål som inviterte til beskrivelse. Tema som samarbeid, relasjon, kommunikasjon, brukermedvirkning, kultur gikk igjen i samtlige intervjuguider, men spørsmålsformulering var noe annerledes grunnet intervjupersoners ulike roller, alder, forståelsesevne etc.

En annen årsak at jeg valgte å utarbeide intervjuguide er min uerfarenhet i intervjusammenheng. Jeg ville nok vært svært usikker og ikke ha tenkt gjennom intervjuene og laget spørsmål/ tema på forhånd. Det kunne ført til en negativ intervjusituasjon, hvor jeg kunne bli oppfattet som useriøs, dermed kunne det også ha innvirkninger på informasjonen jeg fikk. Med å ha et semistrukturert intervju unngikk jeg dette, samt økte jeg sjansen til å få relevante opplysninger til problemstillingen. Jeg holdt meg imidlertid ikke slavisk til disse spørsmålene i intervjusituasjonen. Det var viktig for meg at intervjupersonene kommer med sitt og det som var viktig for dem. Jeg benyttet meg også av muligheten til å omformulere spørsmål samt stille tillegsspørsmål under intervjuene.

I intervjuet begynte jeg med å forklare hensikten, si litt om meg selv og introduserte intervjupersonene til de temaene vi skulle igjennom. Dette var en slags repetisjon og utdyping av informasjonsbrevet (Vedlegg nr.4 og 5) som de fikk tilsendt på forhånd. Jeg forsikret også om at informasjonen skulle behandles anonymt, at det ikke vil få noen konsekvenser for dem og at intervjuene skulle slettes etter at jeg var ferdig med oppgaven.

Jeg startet med å stille enkle biografiske spørsmål om alder, botid i Norge, utdannelsen, jobb etc. Ryen (2002) skriver at åpningsspørsmålene bør være enkle og dreie seg om ren informasjon. Spørsmålene bør være ufarlige og ikke truende. Dette fordi en i åpningen legger grunnlaget for det som skal skje etterpå.

Når biografiske data ble tatt fulgte det som Ryen (2002) omtaler som hovedfasen. I følge henne er det vanlige at forskeren har en liste med stikkord som han/hun vil komme innpå i intervjuet. Som sagt tidligere hadde jeg utarbeidet intervjuguide men den ble ikke fulgt

slavisk. Det sentrale har vært, noe som også er i samsvar med teorien, at intervjupersonene forteller sin historie med egne ord og på egen måte. Jeg valgte bevisst å holde lav profil under intervjuene. Etter gjennomgang av intervjuene har jeg sett at jeg stort sett har klart å holde lav profil. Unntaket er intervjuet med barnevernsarbeidere hvor jeg i ettertid har sett enkelte steder var delaktig i intervjuet. Imidlertid kan jeg ikke se at det har påført vesentlige skader til gjennomføring av intervjuet. Jeg har sett at jeg har brukt mye ”mm” i intervjuene og på den måten fått de til å fortelle videre eller gjentatt det siste de har sagt. Jeg har også bedt intervjupersonene om å fortelle mer om det de fortalte og stilt tilleggsspørsmål.

Jeg opplevde også at intervjupersonene kom med fortellinger som jeg i utgangspunktet ikke spurte om, noe jeg valgte å høre på og utforske. Dette var viktig etter min mening både for å ikke stenge for viktige opplysninger samt at intervjupersonene fikk oppleve at jeg var genuint interessert i deres unike erfaringer og ikke bare var ute etter å få svar på spørsmål som var viktige for meg.

Avslutning av intervjuet bør ligne en samtale og bør avsluttes positivt i følge Ryen (2002). Jeg valgte å avslutte alle samtalene med å takke intervjupersoner og si at de var flinke til å fortelle og at det vil hjelpe meg i arbeidet videre. Jeg spurte hvordan det var for dem å bli intervjuet og fikk utelukkende positive tilbakemeldinger. Nesten samtlige sa noe om at det var uvant med båndopptaker og kom med noen morsomme bemerkninger om det, eksempelvis lurte en på hvor grusomt stemmen hennes hørtes ut. Jeg valgte å la intervjupersonen høre stemmen noe som resulterte i mye latter.

3.3 Utvalg

Ryen (2002) skriver at en først må velge feltet deretter begynne ”å sirkle” inn aktuelle respondenter. Jacobsen (2000) mener at utvalg av respondenter bør være ”formålsorientert”, styrt av hva slags informasjon vi ønsker å få fram. Slik jeg forstår det skal problemstillingen styre valget av intervjupersoner. Den valgte problemstillingen gjorde at det var aktuelt for meg å intervju familie med flerkulturell bakgrunn som har gjennomgått undersøkelsen og ansatte i barnevernet som jobber med undersøkelsessaker. Jeg kunne selvfølgelig valgt å intervju en av gruppene og bruke deres informasjon til å reflektere rundt problemstillingen, men jeg valgte å intervju alle involverte da jeg mente at det vil gi meg et mer helhetlig og nyansert bilde. Intervjupersonene har ulik ståsted med tanke på at den ene gruppen er gjenstand for undersøkelsen, mens den andre står for selve undersøkelsen, noe som gjør at de har ulik forståelse og erfaringer.

Jeg valgte å rekruttere intervjupersoner fra barneverntjenesten i en middelstor kommune på Sørlandet. Det hadde en klar sammenheng med tid, ressurser og tilgjengelighet. Jeg hadde kontakter i og god kjennskap til denne barneverntjenesten. Det ville være mer tidskrevende og utfordrende for meg å etablere relasjoner i andre kommuner å få tillatelse til å foreta nødvendige intervjuer.

Etter at jeg fikk tillatelse fra Datatilsynet (Vedlegg nr.6 og 7) tok jeg kontakt med leder for barneverntjenesten. Jeg sendte som nevnt tidligere utarbeidet informasjonsskriv for barnevernsarbeidere og en for flerkulturelle familier til barnevernsleder for ungdomsavdelingen (Vedlegg 4 og 5). Barnevernslederen sendte informasjonsskriv videre til sine medarbeidere og oppfordret dem til å samarbeide med meg i denne prosessen. Det var barnevernsarbeiderne som valgte ut aktuelle familier etter de satte kriteriene fra min side, som jeg skal komme nærmere innpå senere i oppgaven. De sendte ut informasjonsskriv til familien og sjekket ut om familien var villig til at jeg tok kontakt og senere ga meg tilbakemelding om familiens avgjørelse. Når det gjelder barnevernsarbeidere som ble intervjuet ga de selv tilbakemelding at de ønsket å være med på intervju. Siden det ikke var mange barnevernsarbeidere som meldte sin interesse (kun tre stykker) var det unødvendig for meg å foreta noen valg her.

Til sammen har jeg intervjuet åtte personer. Tre omsorgspersoner, hvor den ene var enslig mor, og de to andre fungerte som omsorgspersoner men var egentlig svoger og søster. Videre i oppgaven velger jeg å omtale disse som mor og far da de har vært omsorgspersoner for gutten i mange år. To ungdommer - en gutt på 17år og ei jente på 18år. Familiene kommer fra ulike land, henholdsvis Afghanistan og Iran. De har oppholdstillatelse i Norge. Den ene familien har bodd i Norge i 11år, og den andre i 19år. Tre barnevernsarbeidere som alle jobbet i Ungdomsavdelingen og med undersøkelsessaker, men som ikke var saksbehandlere for disse familiene. Samtlige hadde lang tid i barneverntjenesten og to av dem hadde erfaring og bakgrunn fra Flyktingtjenesten. Jeg ønsket å intervju barnevernsarbeidere på generelt grunnlag for å få forståelse for og kunnskap om hvordan de som kontor legger opp til undersøkelsesprosessen. Med denne tenker jeg på rutiner de har, metoder de bruker, utfordringer de møter etc. Det var viktig for meg å få et innblikk som rommet mer enn disse familiene jeg intervjuet.

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å intervju opptil fire familier med flerkulturell bakgrunn som nylig hadde gjennomgått undersøkelsen. Dette viste seg å være svært vanskelig å få til i praksis. Etter flere runder med barneverntjenesten (jeg ringte flere ganger og sendte mail) klarte jeg å komme i kontakt med to familier som oppfylte de kriteriene som jeg hadde satt. Det undrer meg at jeg ikke klarte å få flere familier til å stille opp til intervju. Det er vanskelig å trekke noen entydige konklusjoner for årsaken til at ikke flere lot seg intervju. Jeg tror at bildet er komplekst og henger sammen med flere faktorer. En forklaring kan være at flerkulturelle ofte kan være skeptiske til å la seg intervju grunnet sin bakgrunn, en annen er at manglende språkkunnskaper kan være en barriere, at barnevernsarbeidere har ”sviktet” og ikke har forespurt alle aktuelle, at jeg ikke har vært mer pågående og ikke gitt god nok informasjon. Det kan også handle om kriterier jeg har satt som jeg mente var både viktige og riktige.

Et viktig kriterie var at det skulle ha gått noe tid siden undersøkelsens avslutning. Jeg mente at det var best at det ikke hadde gått for lang tid etter avsluttet undersøkelse (fra 3-6mnd) siden en har tendens til å glemme detaljer dersom det går for lang tid. Videre mente jeg at det ikke var lurt å intervju familier som akkurat hadde blitt ferdig med undersøkelsen. Dette da jeg mener at det er viktig at familiene får undersøkelsen litt på avstand og ikke minst bearbeider opplevelsen da det ofte oppleves som en påkjenning.

Som nevnt tidligere valgte jeg å intervju ungdom. De er hovedpersoner og av den grunn en viktig informasjonskilde. Tidligere i oppgaven gjorde jeg en avgrensning til ungdommer fra 13-18år og deres foresatte. Ungdom er ulike og jeg var av den oppfatning at det var viktig å ta en individuell vurdering ifht. deres modenhetsnivå. Modenhetsnivå trenger nødvendigvis ikke å være avhengig av alder, da en 15åring kan være mer reflektert og moden enn enkelte 18åringer. Jeg tok dette opp med barnevernsarbeidere som kjente disse ungdommene og presiserte at det var viktig at de tenkte på ungdommens modenhetsnivå. På den måten forsøkte jeg å sikre at ungdom ikke ble skadelidende ved å gå med på å bli intervjuet.

Videre hadde jeg et ønske om å få tak i både mannlige og kvinnelige intervjupersoner for å sikre variasjon i utvalget også på den måten. Variasjon er viktig for å unngå å sitte med bare vanlige tilfeller (Ryen 2002). Dette klarte jeg til en vis grad når det gjelder familier, da jeg sikret meg både mannlige og kvinnelige intervjupersoner. Når det gjelder barnevernsarbeidere

var samtlige kvinner. Ingen mannlige barnevernsarbeidere tok kontakt. Jeg er også usikker på om det finnes noen mannlige ansatte i denne avdelingen i den aktuelle barneverntjenesten.

3.4 Datainnsamling/ Praktisk tilrettelegging

Gjennomføring av intervjuene foregikk i perioden 10.01.13- 15.02.13. Som nevnt tidligere i oppgaven har jeg intervjuet åtte personer. Jeg hadde et ønske om å foreta individuelle intervjuer med familier altså et eget intervju med far, med mor og med ungdommen. Dette for å sikre at hvert enkelt familiemedlem fikk muligheten til å formidle sin oppfatning om hvordan de har opplevd undersøkelsen. Dette har jeg klart å sikre i stor grad da ungdommene ønsket å stille opp i egne intervjuer, en intervjuperson var enslig mor, mens de to andre omsorgspersoner ønsket å bli intervjuet sammen. Når det gjelder barnevernsarbeiderne valgte jeg å ha et gruppeintervju. De skulle ikke uttale seg om intervjuede familier men om hvordan de foretar undersøkelser i flerkulturelle familier på generelt grunnlag.

Lengden på intervjuene varierte mellom 55min til 03:25min. Intervjupersonene bestemte hvor og når intervjuene skulle bli tatt. Jeg understrekte at jeg var fleksibel, kunne møte de på hjemmebane, arbeidsplassen eller kunne ordne et møterom på egen arbeidsplass. Barnevernsarbeidere valgte å ha intervju på møterom på sin arbeidsplass, foreldrene valgte å bli intervjuet hjemme mens ungdom valgte å komme til mitt kontor. Alle intervjuene foregikk stor sett greit.

I utgangspunktet ønsket jeg å ha et gruppeintervju med barnevernsarbeidere. Dette for at de skulle kunne inspirere og utfylle hverandre. Imidlertid måtte den ene barnevernsarbeideren av personlige grunner gå litt tidligere enn planlagt fra jobben den dagen. Jeg løste det med at hun hadde deler av intervjuet alene med meg og deler sammen med de andre. Dette så jeg ikke på som en ulempe da hun fikk god tid med meg alene og fikk muligheten til å formidle sine erfaringer og synspunkter. På en måte opplevde jeg også at det var bra da jeg senere på dagen erfarte at gruppeintervju var krevende på den måten at en hadde flere som skulle snakke og en måtte sikre at alle skulle ha lik mulighet til å komme med sitt.

Intervjuet med den ene ungdommen ble avbrutt siden en av mine kollegaer kom stormende inn på kontoret mitt for å sjekke ut noe. Men det virket ikke som om at det påvirket ungdommen i stor grad da hun raskt tok opp tråden i samtalen og så uanfektet ut.

Omsorgspersoner framsto avslappet i intervjusituasjonen, det var tydelig at det var godt for dem å være på hjemmebane. I den ene intervjusituasjonen var et mindre barn på tre år tilstede fordi hun var syk og ikke kunne være i barnehagen. Jeg opplevde at det ikke var noe forstyrrende element da jenta hadde feber og var veldig rolig. De få gangene intervjuet ble avbrutt av jenta opplevde jeg det som positivt da jeg fikk tid til å tenke og finne ut hvordan jeg burde legge opp intervjuet videre.

Samtlige intervjuer ble tatt opp på bånd, noe alle intervjupersonene samtykket til. I tillegg skrev jeg gode notater under intervjuet. Samtykkeerklæring ble skrevet under før intervjuet. Før jeg begynte med intervjuet noterte jeg dato, sted og intervjupersoner som jeg valgte å gi andre navn. Siden det var så få intervjupersoner hadde jeg ikke noen vansker med å skille de fra hverandre.

3.5 Etiske utfordringer

Ryen (2002) skriver at etisk refleksjon bør være til stede i alle stadier i en forskningsprosess. Videre nevner hun blant annet følgende etiske dilemmaer; å ikke manipulere intervjupersoner, sørge for at de som blir intervjuet føler seg vel, anonymitet, rett transkripsjon, informert samtykke.

Jeg mener at jeg har unngått manipulering av intervjupersoner ved å stille åpne spørsmål og holde lav profil under intervjuet. Jeg var påpasselig med å ikke ytre egne meninger og bevisst på at det er intervjupersoner som skal formidle sin historie med egne ord. Imidlertid er jeg uerfaren i forskersammenheng og i ettertid ved gjennomgang av intervjuene har jeg sett at jeg ved flere anledninger har gitt uttrykk for min mening. Et eksempel er når jenta jeg intervjuet fortalte barneverntjenesten ikke trodde på henne når hun fortalte om vold hun ble utsatt i hjemmet. Jeg svarte: ”Da er det ikke rart at du ikke hadde tillit til barneverntjenesten og at du har hatt det svært vanskelig”. Jenta har tidligere i intervjuet sagt at hun ikke hadde tillit til barneverntjenesten, så jeg har sånn sett ikke manipulert henne til å konkludere med det, men jeg har nok påvirket henne til å stadfeste den oppfatningen og utbrodere mer. Imidlertid ser jeg også at den bekreftelsen jeg ga til jenta betydde noe for henne og hun fikk tillit til meg noe som gjorde at jenta fortalte mer. Jeg har også fått henne til å føle seg vel, noe som er en viktig etisk dimensjon i denne sammenheng. Dette har ikke på noen som helst måte vært en bevisst handling fra min side, for å manipulere jenta og vinne hennes tillit, men en spontan reaksjon på den smerten jeg så hos jenta.

Intervjuet med den 17årige gutten var det eneste hvor jeg møtte en del avvisning. Han ønsket å bli intervjuet men ved flere anledninger svarte han ”jeg gidder ikke å svare på det”. Jeg respekterte hans ønske om det, presset han ikke på svar i det hele tatt men fortsatte videre intervjuet. I etterkant, da jeg skrev ut intervjuet, ser jeg at han har svart på mye av det han i utgangspunktet sa at han ikke gadd å svare på, men han gjorde det ikke på dirkede spørsmål fra meg men med sin egen fortelling og når det var naturlig for han. Sagatun i sin doktoravhandling ”Vanlig og Uvanlig” (2005) skriver at unge mennesker kan veksle mellom å være avvisende og kontaktsøkende og at det er viktig å ikke avslutte samtalen på et tidlig tidspunkt. Det med respekt er svært viktig og at intervjuet foregår på ungdommens premisser.

Et annet eksempel på at jeg sleit med forskerrollen var at jeg i et intervju ikke klarte å holde meg unna å gi råd til en mor som beklaget at hun ikke fikk informasjon fra barneverntjenesten og tiltaket siden jenta fylte 18år. Jeg anbefalte mor å snakke med jenta og de involverte om sitt behov for informasjon samt ta opp det med samtykke. Jenta kunne gi samtykke om at mor kunne få informasjon slik at hun kunne roe seg ned. Jeg har nok gått ut av forskerrollen her, men det har ikke vært utelukkende negativt da mors tillit til meg økte og det gjorde at intervjusituasjonen ble positiv.

Rett transkripsjon er en etisk utfordring som har vært høyst aktuelt i min oppgave. Dette handler om at flere, inkludert meg selv, ikke har norsk som sitt morsmål. Enkelte ganger har det vært vanskelig å gjengi ord for ord av det intervjupersonene, spesielt omsorgspersoner formidlet, da det var mer forvirrende enn klargjørende. Her valgte jeg å gjøre endringer da jeg vurderte at det bidro til at intervjupersonens budskap kom mer tydelig fram. Disse endringene er ikke blitt foretatt mange plasser, samtidig som jeg har passet på at budskapet kommer fram. Det kan også stilles spørsmål om de har forstått meg og om jeg har forstått dem riktig siden ingen av oss har norsk som morsmål. Det som er betryggende er at vi alle har bodd i Norge i relativt lang tid og snakker brukbar norsk. Jeg har også under intervjuene sjekket flere ganger om jeg har forstått riktig ved å spørre: ”Du sier sånn og sånn, er det riktig å forstå det slik”. Jeg har også enkelte ganger omformulert spørsmål og brukt ekstra tid på å forklare hva jeg var ute etter dersom de ikke forsto spørsmålet.

Det faktumet at jeg har jobbet innenfor barnevernet i mange år og har kjennskap til flere av intervjupersonene og ikke minst feltet kunne blitt problematisk. Jeg valgt å fortelle til alle intervjupersoner om min bakgrunn og arbeidssituasjonen. Dette virket tilsynelatende

uproblematisk. Ryen (2002) skriver at det å intervju personer man står i et eller annet nær forhold til kan bli problematisk fordi man tror at en forstår hverandre, og derfor ikke går inn for å utforske antakelser eller følger opp for å få større klarhet i hendelser eller erfaringer. Dette kan jeg kjenne meg igjen i, spesielt i forhold til intervjuet med barnevernsarbeidere hvor de noen ganger kunne si ”du vet hvordan det er” eller ved noen anledninger hvor jeg ytret mitt faglige ståsted. Imidlertid tok jeg meg heldigvis fort i det da jeg var bevisst på dette og hadde reflektert grundig over det i forkant av intervjuet. Jeg mener også at kjennskap og nærhet til feltet ga meg en annen mulighet til å stille tilleggsspørsmål og utforske dypere enkelte temaer.

3.6 Analyse

Herunder kommer jeg til å gjøre rede for hvordan jeg jobbet med intervjuene og kategorisering av data.

3.6.1 Utskrift av intervjuene

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd, men jeg valgte også å gjøre notater underveis. Dette viste seg å være klokt i ettertid da det ene intervjuet ikke ble tatt opp i sin helhet grunnet at batteriet på båndopptakeren gikk tom uten at jeg oppdaget det. Jeg har prøvd å skrive alle intervjuene umiddelbart etter at de ble tatt da jeg hadde intervjuet fersk i minnet og husket relativt godt hva som ble sagt. Jeg gjorde også ulike notater underveis både om meg selv som intervjueren, tips på hva jeg burde unngå til neste intervju/ hva som fungerte bra, samt notater som eksempelvis gikk på hva jeg burde spørre mer om, omformulering av spørsmål etc. Jeg noterte også ned aspekter ved dataene som fanget min interesse, noe som senere la grunnlag for kategorisering og sortering av data.

Som nevnt tidligere ble alle intervjuene skrevet hovedsakelig ordrett fra bånd. Lydopptaket hadde relativt god kvalitet og en kunne høre tydelig hva som ble sagt. Jeg vekslet mellom å skrive ned og lytte til opptaket. Hvert intervju har jeg lyttet til flere ganger for å sjekke ut at utskriften stemmer med det som ble sagt. Jeg har også valgt å ikke skrive ned enkelte ting som ikke hadde stor relevans for min problemstilling. Jeg passet også på å anonymisere personnavn samt andre opplysninger som kunne avsløre identiteten til intervjupersoner. Til slutt satt jeg med ca 40 sider som ble brukt i videre analysearbeidet. Dette er et sideantall som var overkommelig og jeg opplevde at jeg hadde god oversikt og kontroll over det som sto skrevet.

3.6.2 Analysearbeidet- kategorisering av data

Ryen (2002) skriver at analyse av kvalitative data alltid handler om å redusere datamengden. Det er en prosess som bringer orden, struktur og mening i datamaterialet. Som hjelp i prosessen brukte jeg analysemetoden til Miles & Huberman 1984 (i Ryen 2002:147-156) som omtales som "tre samtidige aktivitetsstrømmer"; **Datareduksjon**- noe som skjer allerede når en velger begrepsmessig utgangspunkt og metodisk tilnærming. Videreføres under feltarbeidet med intervjuer og notater, samt under kodingen og det å finne tema.

Datavisning- som går ut på å finne mening ved å sette søkelyset på en avgrenset del av dataene. Siste er **konklusjoner**- som gjelder selve tolkningsprosessen der forskeren trekker mening ut av oppstillingen av data over.

Kvale (1997) mener at intervjuene bør gis en form som utvider mulighetene for den type metoden som en ønsker å benytte i analysearbeidet sitt. Temaene jeg tok utgangspunkt i, i intervjuguiden har vært viktige inndelingstemaer av materialet mitt siden jeg bevisst lagde oversikt over emner jeg ønsket å utforske i oppgaven min.

Allerede ved utskrivning av intervjuene noterte jeg ned det som vekket min interesse og temaene som jeg hadde valgt å konsentrere meg i intervjuguide/ intervjuene.

Etter at jeg leste flere ganger gjennom hvert enkelt intervju for å gjøre meg kjent med data, valgte jeg å konsentrere meg om følgende tema: formelle og uformelle rammer, samarbeid, relasjon, kommunikasjon, brukermedvirkning, kultur, oppdragerrolle, informasjon, gjennomføring av US som gikk ut på treffpunkter, om familien opplevde US som hjelp, samt hvordan barnevernsarbeidere la opp undersøkelsen og metodene de brukte. Jeg valgte å analysere data ut fra tre perspektiver; foreldrenes, barnevernarbeiderens og ungdommens. Jeg lagde skjema hvor jeg skrev opp deltakerne og deres utsagn om temaet. Jeg merket i hvert intervju hvor det ble snakket om ovennevnte temaer deretter lagde jeg en tabell og klippet inn de ulike utsagn.

Slik så det ut:

Navn:

Tema: Samarbeid

Mor 1	
Far	
Gutt	
Mor 2	
Jenta	

Barnevernsarbeider 1	
Barnevernsarbeider 2	
Barnevernsarbeider 3	

Etter grovsorteringen av datamaterialet valgte jeg å redusere datamaterialet ytterligere ved å konsentrere meg om det som er relevant for de valgte problemstillingene i oppgaven. Jeg valgte temaer som gikk igjen hos samtlige intervjupersoner: temaer som formelle og uformelle rammer ved undersøkelsen, samarbeid, brukermedvirkning, oppdragerrollen og omsorgen. Jeg så etter fellestrekk, ulikheter og avvik. Presentasjon av funn og analysen kommer i det neste kapitlet i oppgaven.

3.7 Validitet og reliabilitet

I Ryen (2002) fremgår det at det er ulike oppfatninger av om det er mulig å formulere universelle kriterier for kvalitet i kvalitativ forskning. Imidlertid virker det som om det er stor grad av enighet at kvalitet henger sammen med at forskeren har en kritisk tilnærming og stiller kritiske spørsmål gjennom hele prosessen. Jeg har forsøkt å ha dette med meg under hele prosessen. Imidlertid kan en ikke utelukke at mine forutinntatte meninger har påvirket både datainnsamling, analysen og tolkning. Dette til tross for at jeg har stilt kritiske spørsmål og forsøkt å ha systematikk i arbeidet for å unngå dette. Et annet viktig moment i denne sammenheng er om intervjupersoner har fortalt sannheten. Jeg kunne ikke se noen tegn til lyving eller manipulasjon hos intervjupersoner. Samtlige framsto som troverdige. Jeg har heller ikke sett under analysearbeidet at det ofte har forekommet motstridende opplysninger.

Ryen (2002) skriver at redegjørelse for hvordan intervjuene er gjennomført, transkripsjon, redigering for prosedyre ved datainnsamling, notater og analysearbeidet, samt presentasjon av større utdrag fra data og ikke kun oppsummering er tiltak som kan sikre gyldighet. Jeg har gitt innsyn og redegjort for forskningsprosessen i oppgaven. Jeg har beskrevet fremgangsmåten ved intervjuene. Jeg har også redegjort for hvordan datamaterialet er behandlet. I analysedelen tilstrebes presentasjon av større utdrag av data og ikke bare konklusjoner.

4. PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING

I dette kappitlet vil jeg presentere datamaterialet som sammen med valgt teori danner grunnlaget for analysen og drøfting. Jeg har også valgt å ta inn teori som ikke er blitt presentert i teorikapitlet som supplement slik at funn kan belyses ytterligere. Datamaterialet utgjør empiri som presenteres som sitater og kondenserte fortellinger tett opptil det intervjupersonene fortalte. I det følgende vil jeg se nærmere på rammer for undersøkelsen, både formelle og uformelle. Hvordan disse oppleves av flerkulturelle familier og barnevernsarbeiderne og hva slags betydning de har i undersøkelsen. Videre vil jeg si noe om hvordan familiene opplever samarbeidet i undersøkelsen. Hvordan er det for barnevernsarbeidere, hva slags muligheter/ utfordringer de opplever når de gjennomfører undersøkelsen i flerkulturelle familier? Jeg ser også på brukermedvirkning, om familiene får medvirke i gjennomføring av undersøkelsen og valg av tiltak. Samt hvilke muligheter/ utfordringer barnevernsarbeidere ser i realisering av brukermedvirkning. Til slutt ser jeg nærmere på oppdragerrollen, hvordan den oppleves av familiene. Hvordan er det for barnevernsarbeidere å undersøke omsorgen i flerkulturelle familier? Dette kommer til å danne grunnlag for kapittel fem hvor jeg kommer til å trekke konklusjoner og gi svar på de aktuelle problemstillingene i oppgaven.

4.1 Rammer for undersøkelsen

Herunder vil jeg utforske hvordan ulike rammer, formelle og uformelle påvirker undersøkelsen. Hvordan de oppleves av familiene og barnevernsarbeidere samt muligheter og utfordringer disse medfører. Disse vil bli drøftet og sett i lys av aktuell empiri og teori. Jeg velger å se nærmere på tidsaspektet ved undersøkelsen, undersøkelsesforløpet, informasjon om rettigheter og plikter som utgjør de formelle rammene ved undersøkelsen jamfør lov om barneverntjenester. De uformelle rammene som arbeidsplassens ressurser, kompetanse, og holdninger og verdier tas også opp.

4.1.1 Tidsaspektet i undersøkelsen

I dette punktet vil jeg se nærmere på tidsaspektet i undersøkelsen. Tidsaspektet hører til de formelle rammebetingelser bestemt av lov om barneverntjenester (jamfør kapittel 2.1.2). Herunder utforsker jeg hvordan flerkulturelle familier opplever tidsaspektet i undersøkelsen. Videre vil jeg se nærmere på hvordan barnevernsarbeidere opplever frist de har for gjennomføring av undersøkelsen og eventuelle muligheter/ utfordringer tidsfristen medfører.

Familiene mener at undersøkelsen tar altfor lang tid, ens barnevernsarbeidere er av den oppfatning at tiden er knapp og at de har behov for lengre tid.

Jenta i undersøkelsen sa følgende:

"Det gikk tre og en halv måned før jeg fikk hjelp og en plass å bo. Hvis det ikke hadde tatt så lang tid hadde jeg vært spart for mange ting, mange ting hadde ikke skjedd da. "

En av mødrene uuttalte at:

"Den prosessen synes jeg tok for lang tid. De måtte samle informasjonen det vet jeg. Men jeg har hjulpet for at det skal gå raskere."

Det er lov om barneverntjenester som er styrende for bruk av tid i undersøkelsen. Undersøkelsen skal gjennomføres snarest og senest innen tre måneder. I særlige tilfeller kan fristen utvides til seks måneder (Bvl §4-3). Barneverntjenesten loven opererer med frister nettopp for at det blir sikret at rett hjelp gis til rett tid (Hærem og Aadnesen 2004). Utallelsene til familiene kan tyde på at de ikke opplever at intensjonene i loven følges, både det med "rett hjelp til rett tid" og ikke minst kravet om at undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader de berørte. Det at barneverntjenesten bruker for lang tid opplever familiene som belastende. På den andre siden formidler barnevernsarbeidere at de opplever at de ikke får nok med tid.

En av barnevernsarbeidere sier det slikt:

"Vi skulle hatt mer tid, hatt mer tid til å gå inn i det. Ikke bare hatt et møte annen hver uke hvis man er heldig og vips så er undersøkelsen ferdig. Hvor godt blir en egentlig kjent..."

En annen barnevernsarbeider formidler følgende:

"Vi bør ha mer tid i disse familiene i undersøkelser. Her er det sånn at vi har de sjelden i seks måneder, hvis en ikke har funnet noe innenfor tre måneder, henlegges saker også kan en ta de opp etter seks måneder..."

Hvordan kan det forstås at familiene og barnevernsarbeidere opplever tidsaspektet så ulikt? En forklaring kan ligge i at loven i seg selv åpner opp for motstridighet slik jeg ser det. På den ene siden er det krav om at saken blir så godt belyst som mulig før vedtaket treffes og på den andre siden er det krav om rett hjelp til rett tid og at undersøkelsen ikke skal gjøres mer

omfattende enn formålet tilsier. Barnevernsarbeidere opplever at de trenger tid for at saken skal bli godt nok belyst, mens familiene er opptatt av å få hjelp raskt, noe som kan være utfordrende og vanskelig å forene.

Det kan også tyde på at de ulike partene har ulik syn på undersøkelsesprosessen. Undersøkelsen har ikke den samme viktigheten for familien som den har i lovgivningen og hos barnevernsarbeidere.

En av mødrene om undersøkelsesprosessen:

"Det var ikke noe hjelp for meg... Jeg hadde behov for tiltak og praktisk hjelp. Det var heller en belastning fordi en må vente."

Dette er i samsvar med undersøkelsen til Kiledal, Uggerhøj, Nordstoga og Sagatun (2011) som viste at familiene så på undersøkelsen som et redskap til å få i gang hjelpetiltak. Familiene snakket ikke om undersøkelsen men om tiltak. De familiene som fikk hjelp fort beskrev prosessen positivt mens de som måtte vente lenge med hjelp omtaler undersøkelsen negativt.

Kriz og Skivenes (2009, 2010b) fant ut at arbeidet med flerkulturelle familier tar lengre tid enn med majoritetsfamilier. Dette skyldes kulturelle og språklige utfordringer. Intervjuede barnevernsarbeidere i min undersøkelse påpeker det samme. De forteller at undersøkelser tar lengre tid enn med norske familier. Språk, kultur, manglende kjennskap til det norske systemet er blant noe av det som blir nevnt som årsaker til at de har behov for lengre tid i flerkulturelle familier.

En av barnevernsarbeidere forklarer det slikt:

"Også det med tid, ofte bruker en veldig mye tid for å komme til kjernen. Det er tidskrevende og energikrevende. Dette er uansett om man har tolk med eller ikke. Ofte skjer det mye mellom samtalene en har med familien, det er vanskelig å finne ut av det. Det kan skje mange misforståelser, du får ikke med deg alt. Du får en melding også finner du noe annet i neste setting. "

Et viktig spørsmål blir ut fra dette hvordan undersøkelsen kan oppleves like nyttig og viktig for familiene som den er for barnevernsarbeiderne? Dette kommer jeg nærmere inn på i

punktene som følger. Familiene vil muligens oppleve barnevernets undersøkelse som mindre belastende, dersom de ser hvor viktig den er for at de skal få riktig og hensiktsmessig hjelp.

4.1.2 Informasjon om rettigheter og plikter

For at familier skal kunne se hensikten og nytten av undersøkelsesprosessen er det viktig at de er godt informert om sine rettigheter og plikter. Dette gjør at de kan være mer delaktige i prosessen og blir i stand til å ivareta sine interesser på en god måte. Det å informere familiene om deres rettigheter og plikter er også et eksempel på formelle rammebetingelser (jamfør kapittel 2.1.2).

Barnevernsarbeidere forteller at det er viktig med informasjon til familiene. De forteller at de bruker tid på å informere om barneverntjenestens rolle, plikter, rettigheter og selve gangen i en undersøkelse. Imidlertid er de usikre på hvor mye familiene forstår og får med seg av det som blir formidlet.

"Informasjonen får de, men jeg synes ikke at det er alltid like lett. Ofte er jeg usikker på om de forstår det som jeg formidler."

En annen barnevernsarbeider uttrykker det slikt:

"Man er innom det med part i egen sak, krav på advokat, men en kan alltid gjøre det bedre. Det er ikke alltid at de får det med seg eller forstår det. Det kommer litt inn også kommer det rett ut. Dette gjør en helt i starten, og det er da en er mest usikker og har masse tanker".

Dette samsvarer med faglitteratur (Sandbæk og Tveiten, 1996; Aadnesen og Hærem, 2007) som sier noe om at familien ofte har vansker med å ta inn for mye i starten siden de er usikre og har mange tanker. Flerkulturelle familier sliter også med tilleggsproblematikken som blant annet handler om språk, kultur og manglende systemforståelse.

En kan se sammenheng mellom det barnevernsarbeiderne forteller om usikkerhet rundt informasjonsformidling og det familiene uttrykker. Familiene gir uttrykk for at de ikke har fått informasjon eller har fått manglende informasjon.

(Har dere fått informasjon om deres rettigheter, om hva slags hjelp dere kan få fra barnevernet?)

"Nei de sa ingenting. De sa bare slapp av, ikke gjør noe eller gå til politiet. De sa ikke noe annet."

En av mødrene formidler at hun ikke har fått noe informasjon. Det kan stilles spørsmål ved om det er tilfelle eller om det handler om at hun ikke var mottakelig for å ta inn informasjonen. Hennes fokus var rettet mot å få hjelp til ungdommen som rømte hjemmefra og hadde problemer med sin psykiske helse. Imidlertid har barnevernsarbeidere en veiledningsplikt som gjør at de bør forsikre seg om og sørge for at klientene får nødvendig informasjon. Veiledningen skal gis for at partene skal kunne ivareta sine interesser på best mulig måte (Bunkholdt og Sandbæk 1998). Dette framgår også av forsvarlig forvaltningspraksis (jamfør forvaltningsloven).

Uttalelsen fra ungdommene tyder også på mangelfull informasjon og ikke minst veiledning.

"Jeg fikk et ark der det sto noe om hva slags rettigheter jeg hadde. Mye av det som sto der sa meg ingenting egentlig. De forklarte det ikke. Jeg spurte heller ikke for jeg har vansker å stå på mine egne bein når det kommer til sånne ting egentlig."

Barnevernsloven sier at barna fra 7års alderen skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i en sak som berører barnet (jfr. Bvl 6-3). En kan stille spørsmål om hvorvidt barnets involvering er reell når de ikke er orientert godt nok om sine rettigheter. Dette er også i samsvar med det Barnevernpanelet (2011) skriver i sin rapport. De har på bakkgrunn av barnevernsbarns uttalelser om mangelfull informasjon tydeliggjort ansvaret barnevernet har for at alle barn og unge i barnevernet fra starten av og videre i prosessen får god informasjon.

Barnevernpanelet (2011) har videre foreslått at det prøves ut en ordning med erfaringskonsulenter i barnevernet med mål om at de kan bruke sin historie til å hjelpe andre. Dette er noe ungdommene jeg har intervjuet er opptatte av. De sier noe om betydning av å ha en person som selv har erfaring fra barnevernet da de opplever at de får tillit og forståelse.

Ungdommen uttrykker det slikt:

"Det beste er å finne en person som ungdom kan bli trygg på, personen som er litt mer ungdommelig. Jeg har åpnet meg fort til en person som jeg følte var litt mer på mitt nivå. Det har veldig mye å si. Det sier kanskje at den personen er litt som meg, kan forstå meg... Han ene jeg åpner meg for, har opplevd en del ting selv i ungdom."

En av barnevernsarbeiderne er inne på akkurat det samme som ungdommen:

"... det hadde vært bra hvis en hadde klart å skaffe noen ressurspersoner som har tilknytting i ulike kulturer. Noen ungdom kan stole på og identifisere seg med. Personer som har vært i Norge i lang tid og er godt integrerte. Som kanskje kan si noe på vegne av oss. For det er helt klart at tillit til oss vil ta lang tid..."

Ut fra det ovennevnte virker det som om familiene av ulike grunner ikke får god nok informasjon. Forklaringene kan være mange, at de ikke er mottaklig for å ta inn informasjon grunnet den vanskelige situasjonen de befinner seg i. Det kan også handle om manglende språkferdigheter, manglende kjennskap til systemet eller rett og slett at barnevernet ikke informerer godt eller forståelig nok.

4.1.3 Undersøkellesforløpet

I dette punktet ser jeg nærmere på hvordan familiene opplever undersøkelsesforløpet. Hvordan barnevernsarbeiderne opplever det og hvilke utfordringer og muligheter melder seg i denne sammenhengen.

Blant annet beskriver intervjupersoner undersøkelsesforløpet som følgende:

"En gang kom de hjem til meg, en dag gikk jeg på møte på skolen, en dag møte på barnevernet. Vi var på møte ca fire-fem ganger."

"Vi hadde møter på barnevernet et par ganger. Jeg tror de var også på skolen en gang. Også snakket vi et par ganger på telefonen."

"Jeg hadde et lite kort møte sammen med dem og datteren, det var alt, tror jeg."

Dette samsvarer med undersøkelsen til Kildedal, Nordstoga, Sagatun og Uggerhøy (2011). Familiene de intervjuet var også uklare på hva undersøkelsen består av, hvor den startet og når den ble avsluttet.

En kan stille spørsmål om hva slags konsekvenser det får for undersøkelsen at familien ikke er godt nok informert og ikke forstår betydningen av undersøkelsen? Uggerhøy er opptatt av at dette er med på å frata familien mulighet til å være kritisk, samt å gi barnevernet eierskap over undersøkelsen. I følge han risikerer barnevernet med manglende informasjon om undersøkelsen at familien ikke trenger å forholde seg til undersøkelsen og at den blir kun barnevernets anliggende. Samtidig som det kan få konsekvenser for senere samarbeid med barnevernet (Uggerhøy 2011).

Dette bekreftes av intervjupersoner. Blant annet sier en av mødrene følgende om undersøkelsen:

"Det var sikkert hjelp for de som skulle jobbe med saken. Jeg trengte det ikke."

Shulman (2003) skriver at sosialarbeideren spør for å innhente opplysninger om familien da det er et ledd i undersøkelsesprosessen mens klienten funderer på hvordan disse opplysningene er ment til å hjelpe. Det å forklare klienten hvordan disse opplysningene skal brukes er viktig både for å etablere tillit men også for å innhente informert samtykke fra klienten. Det må gjøres klart for klienten at opplysningene er en nødvendighet. Jeg stiller meg undrende at barnevernet ikke bruker mer tilpasset verktøy til å formidle informasjon til flerkulturelle familier. Eksempelvis verktøy som "puslespillmetaforen" som er spesielt godt egnet til å gi nødvendig informasjon og forklare hensikten om undersøkelsen til flerkulturelle familier (Aadnesen og Hærem 2007).

Barnevernsarbeiderne gir uttrykk for at de planlegger undersøkelsen. Hvor mye de informerer familiene om sine planer og hvor mye de begrunner valgene de har tatt overfor familiene er usikkert. Videre forteller de at undersøkelsen ifht. flerkulturelle familier krever mer planlegging, mer tid og treffpunkter i forhold til norske familier.

De beskriver det blant annet slikt:

"Det krever litt mer av meg å være mer på- holde det varmt. Minne på avtaler, dobbeltsjekke om de kommer, være mer på kanskje. Jeg tror jeg planlegger mer, at en lager en undersøkelsesplan og at den følges, at det ikke kan byttes for mye."

"Jeg bruker ofte et tilpasset livsformsintervju¹ ifht. utenlandske ungdom. Fordi det forteller meg noe om rytmen deres i døgnet, hvor mye de er hjemme, hva de gjør på fritiden. Altså forteller det noe om hvordan de lever. Det synes jeg er nyttig, spesielt hvis en tror at det er ungdom som er isolert."

"Vi legger ofte til flere treffpunkter, møter og hjemmebesøk."

Familiene, både de voksne og de unge, gir inntrykk av at det med undersøkelsesforløpet ikke står helt klart for dem. De er usikre på oppstarten av undersøkelsen, hva den inneholder og hvordan den avsluttes. Det er også variasjon i antall treffpunkter mellom familiene og barnevernsarbeidere. Barnevernsarbeiderne bruker livsformsintervju i undersøkelsen. Imidlertid er det overraskende at det ikke brukes kartleggingsverktøy som kulturdiagram som er et godt verktøy for flerkulturelle familier (Shulman 2003, Skytte 2001). Videre er det en tydelig sprik mellom barnevernsarbeidernes og familienes fortelling. Spriket kan forklares med det jeg har vært inne på tidligere om at barnevernsarbeidere ikke er flinke nok til å informere familiene om det de gjør i undersøkelsen og ikke forteller om hensikten. Imidlertid er ikke de intervjuede barnevernsarbeiderne de som har foretatt undersøkelsen av disse familiene. En forklaring kan også være at deres kollegaer gjør det annerledes, selv om de har felles arbeidsplass. Dette leder oss over på neste avsnitt som handler om uformelle rammer for barnevernets undersøkelse.

4.1.4 Arbeidsplassens ressurser

Dette punktet handler om arbeidsplassens ressurser. Arbeidsplassens ressurser er et eksempel på uformelle rammebetingelser som kan påvirke undersøkelsen (jamfør 2.1.3).

Som jeg har vært inne på tidligere påpeker samtlige intervjupersoner, riktignok i ulik grad, mangler i undersøkelsen. Dette kan forklares og settes i sammenheng med manglende ressurser på arbeidsplassen. Barnevernsarbeidere forteller at de har for mange saker og at tiden ikke strekker til.

"Det er mangel på tid og vi har for mange saker."

¹ Livsformsintervju- Samtaler som er forankret i informantens hverdagsliv. Utviklet av Hanne Haavind (1987)

"Og det å gå på hjemmebesøk er en hel operasjon; booke bil, komme seg av gårde, komme seg tilbake. Det er ikke så enkelt, praktisk."

" I undersøkelsen har en tidspress, og en skal helst ha en progresjon, en skal se om en skal ha tiltak eller ikke"

Dette samsvarer med faglitteratur som påpeker at ressurser på arbeidsplassen kan virke inn på undersøkelsen (Hærem og Aadnesen 2004; Drugli og Martinsen 1996).

Familiene bekrefter dette med sine erfaringer. De beskriver at de ikke får kontakt med barnevernsarbeidere og at de er lite tilgjengelig.

Blant annet sier en av mødre følgende.

"Jeg maste hele tiden på barnevernet. Jeg ringte nesten hver dag og sendte meil og melding. Jeg tenker at de tenkte, nå er det hun kjerringa som ringer igjen. De ringte jo nesten aldri selv, derfor måtte jeg ta kontakt."

Shulman (2003) er også opptatt av tidspress og stress i sosialarbeiderens arbeidshverdag. Han påpeker at det er viktig at barnevernsarbeiderne bør ta klientens perspektiv snarest da en risikerer at problemene vokser seg store dersom en ikke fanger de opp på et tidligere tidspunkt. Dette forteller intervjupersoner i min undersøkelse noe om, eksempelvis den ene ungdommen.

"Jeg var veldig negativ. Jeg følte at ingenting skjedde, det gikk altfor seint... Jeg følte at min sak ikke ble tatt på alvor... At det var rett og slett noe tull."

Mens en annen mor forklarer det slikt:

"...det var vanskelig fordi jeg ringte mange ganger, jeg fikk ikke hjelp. Jeg var veldig redd og gråt veldig mye."

Som vist ovenfor kan det være en sammenheng mellom arbeidsplassens ressurser og det arbeidet som blir gjort i undersøkelsen. Intervjupersoner forteller om vanskelige følelser og situasjonen som blant annet forårsakes av at barnevernsarbeideren ikke tar kontakt. Dette er også i samsvar med Uggerhøy (2011) som fant at dårlig kontakt gir manglende involvering,

skaper bekymring og uttryggighet hos familien. Dette gjør noe med familiens opplevelse av barnevernet som også kan få konsekvenser for videre samarbeid. Samarbeid er et tema som jeg kommer til å ta opp senere i oppgaven (jamfør 4.2).

4.1.5 Kompetanse

Barnevernsarbeiderens kompetanse inngår også i de uformelle rammer som kan ha innvirkning på barnevernsarbeiderens vurdering i undersøkelsen (jamfør kapittel 2.1.3). Barnevernsarbeiderne om ble intervjuet opplever at de har manglende kompetanse på noen områder. Det som ble trukket fram av samtlige er kultur. Dette samsvarer med faglitteratur som omhandler barnevernsarbeid i forhold til flerkulturelle familier (jfr. Bredal 2009, Qureshi og Fauske 2010, Kriz og Skivenes 2010a og b),

En av barnevernsarbeidere sier det slikt:

(Opplever du at dere har nok kompetanse på feltet?)

"... Jeg tror at vi har mye ifht. det med traumeperspektivet, og hva slags omsorg du bør gi til traumatiserte. Men vi vet jo lite om de landene de kommer i fra. Og mange land er utrolig kompliserte med klaner, kaster, livsførsler. Så det å vokse opp i Afghanistan eller i Somalia vet jeg lite om. "

Det som er interessant her er at den samme barnevernsarbeideren litt ut i intervjuet sier følgende:

" Jeg vet ikke om en trenger å drukne så mye i det på en måte. Jeg tror at det fort kan bli veldig teoretisk og at en blir fjern fra virkeligheten til familien. Hvordan er det å være mamma i en stamme i Afrika? En kan jo selvfølgelig lese om det eller gå på kurs. Men jeg tror også at en person kan fortelle om det. Men det krever kanskje litt mer av deg, det krever at du er nysgjerrig og at du engasjerer deg."

Denne barnevernsarbeideren finner ut at det med kultur ikke trenger å bli en uoverkommelig utfordring dersom en ser på klienten som person og viser genuin interesse for klienten. Dette er i samsvar med teorien. Blant annet skriver Weaver og Wodarski (1995) at det ikke kan forventes av fagfolkene å vite alt om alle kulturelle grupper. Men sosialarbeideren har et ansvar å innhente relevant informasjon og den beste kilden til informasjonen om klientens kultur er ofte klienten selv (i Shulman 2003:184).

En annen barnevernsarbeider sier følgende:

"Jeg tenker at vi har behov for mer kulturell kompetanse, ikke på den måten at kulturen skal være en unnskyldning for omsorgssvikt. Men mer ifht det å forstå familien i en kontekst og kunne møte de med respektfull måte..."

Barnevernsarbeiderne er inni på det perspektivet som Qureshi (2005) omtaler som "*innenfra som subjekt*" hvor det sentrale blir å studere kultur som en dynamisk prosess. Barnevernsarbeiderne er delaktige og oppmerksomheten rettes mot samhandling hvor erfaringer utveksles og viten etableres.

Det som er både interessant og litt overraskende er at flertallet av familiemedlemmene som ble intervjuet gir uttrykk for at de ikke har opplevd at barnevernsarbeiderne hadde manglende kulturkunnskaper eller ikke tok hensyn til deres kultur. Dette kan ha sammenheng med at disse familiene ikke har hatt fokuset rettet mot det med kultur, men heller konsentrert seg om å få hjelp til problematikken. Samtidig kan en se tendenser til at disse familiene i stor grad har tilpasset seg norsk kultur slik at det med kulturen ikke blir et sort tema. Hagen og Qureshi (1996) skriver at for noen får det med kultur mindre betydning etter hvert som de integreres i majoritetssamfunnet.

Far i undersøkelsen sier følgende:

"Når vi kom til Norge har vi akseptert deres kultur. Det er ikke så mye veldig forskjellig når man tenker på riktig måte. "

En av ungdommene beskriver det slikt:

"Jeg har ikke opplevd kultur som noe problem i kontakt med barnevernet. Jeg har min kultur med meg men jeg kjenner også til norsk kultur, det har fungert bra for meg."

En av mødrene forteller at:

"Vi som familie var ikke veldig opptatt av kulturen... Jeg hadde mye sår og smerte fra hjemlandet, jeg ville bare kutte ut alt sammen og skape ny verden for meg selv og barna. Vi tok fort den norske kulturen, så det var ikke mye annerledes. Det var ikke mye barnevernet skulle vise forståelse for, da vi hadde tatt imot den norske kulturen."

Hagen og Qureshi (1996) påpeker at graden av etnisk tilhørighet hos den enkelte varierer med de ulike erfaringer den enkelte har. For noen gir det stolthet og selvfølelse, mens for andre kan det føre til følelse av blant annet underlegenhet og hjelpeløshet. Det er tydelig at mor i min undersøkelse hadde mye smerte fra hjemlandet som gjorde at hun på en måte tok avstand til sin kultur og etniske tilhørighet. Hun omfavnet heller den norske kulturen

Unntaket er en av ungdommene som opplever å ikke ha blitt trodd i forhold til vold. Ungdommen setter det i sammenheng med barnevernets manglende kulturelle kompetanse.

(Hvordan er det med kultur? Opplevde du at det har vært et tema i undersøkelsen?)

"For meg som er vokst opp i Norge er det unormalt med at en blir slått eller har strenge regler. Det sliter jo på en. Når en sier ifra at en blir slått til barnevernet så graver de egentlig ikke i det. Det er på en måte, de gjør ikke noe med det, føler jeg. De trodde ikke på meg for mamma ser ordentlig ut, snakker ordentlig...De må egentlig ta mer initiativ til det ifht. spesielt utenlandske da det er mer vanlig i utlandet å bli slått. Når noen endelig tør å si ifra så skal de undersøke det mye mer enn de gjør."

Det at barneverntjenesten ikke har trodd på ungdommen i denne saken, trenger nødvendigvis ikke å ha sammenheng med barnevernsarbeiderens kulturelle kompetanse. Det kan like mye handle om at mammaen har gjort en god figur slik som jenta også er inne på, noe som har ført til at barnevernet har trodd på henne. Uggerhøy (2007) skriver at barnevernsarbeidere foretrekker de klientene som fremstår velfungerende. Samtlige barnevernsarbeidere sier noe om at de er opptatte av og har kompetanse på arbeid med vold.

En av barnevernsarbeiderne uttrykker det slikt:

"Jeg har nok opplevd mer med flerkulturelle familier at det er vanlig med vold"

Mens en annen sier følgende:

" Når det gjelder såkalte oppdragervold- er det ofte at foreldrene ikke har hørt at det kan være skadelig for barna. Den kunnskapen sitter vi med. Kunnskapen som f.eks hvordan hjernen blir påvirket hos barn når de er utsatt for vold over lengre tid. Det har de fleste som vokser opp her i Norge kjennskap til, mens de fra andre land som f.eks Irak,Iran, Afghanistan ikke har hørt noe om."

Uttalelser til barnevernsarbeiderne her sier også mye om holdninger og verdier, noe som leder oss inn på neste punkt.

4.1.6 Holdninger og verdier

Holdninger og verdier til barnevernsarbeidere er nok et eksempel på uformelle rammer som kan ha innvirkninger på undersøkelsesprosessen (jamfør 2.1.3). Det er to av mine intervjupersoner som uttrykker at de har kjent på fordommer til ansatte i barnevernet.

Den ene moren sier:

" Hun (barnevernsarbeideren) var helt fjern. Hun var mer opptatt av teppe og hvordan vi hadde det i huset. Hun sa til og med at det lignet på et norsk hjem. Jeg vet ikke hva hun forventet."

Den andre mora uttrykker følgende:

"... Jeg følte at kanskje de ikke vil hjelpe fordi vi ikke var norske. Jeg trodde at hvis det var en norsk gutt at de ville hjelpe med en gang."

Det er flere offentlige rapporter som stadfester at stereotypier og fordommer forekommer (Nova 2005, UDI 2005, Likestillings og diskrimineringsombudet 2008). Flere forfattere som er presentert i teorikapittelet er opptatt av temaet. Blant annet skriver Skytte (2001) at den etniske minoritetspersonen blir oppfattet som en kategori, ikke som et individuelt menneske og på den måten blir redusert til annerledsheten. Dette ser vi tydelig i eksempelet til den første mora, hvor barnevernsarbeideren forventet å finne en annen type hjem enn det hun møtte. Skytte(2001) skriver at flerkulturelle familier tar i bruk ulike overlevelsesstrategier blant annet tilbaketrekning. Dette er strategien mor i min undersøkelse tar i bruk:

"Vi er jo veldig forskjellig som mennesker. Hva skal jeg si, den dama som kom. Jeg følte ikke at hun kunne hjelpe med noe. Jeg prøvde å overse denne dama og prøvde å unngå øyekontakt."

Når det gjelder de intervjuede barnevernsarbeidere har ingen tatt direkte opp det med diskriminering eller rasisme. De har sagt noe om fordommer og vært opptatte av at det er viktig å jobbe med seg selv. Det var interessant å høre hvor ulikt barnevernsarbeidere betrakter dette:

Barnevernsarbeideren 1: " Jeg tenker også på det å jobbe med seg selv i forhold til å jobbe med flerkulturelle familier. Jeg tror at en ofte kan sitte med fordommer, at de tenker sånn eller gjør sånn, det er viktig å bevisstgjøre seg selv på egne holdninger og verdier. Det skjer ofte mange prosesser i en selv som en ikke kanskje er helt bevisst på. "

Barnevernsarb.2 "Jeg tenker at det er viktig å jobbe med seg selv uansett om det er flerkulturelle eller norske vi møter. Det er viktig å være sensitiv uansett hvem du møter, og det er jo en utfordring i seg selv, vi er bare mennesker vi og. Og vi har ikke bare gode dager vi heller, så den sensitiviteten må en jobbe med hele tiden."

Barnevernsarb. 1." Men det er spesielt viktig i forhold til flerkulturelle familier. "

Disse barnevernsarbeidere har noe ulik tilnærming. Mens den ene mener at en må jobbe mer med seg selv når en møter flerkulturelle familier, er den andre barnevernsarbeideren av den oppfatning at dette ikke er noe unikt eller spesielt i forhold til flerkulturelle familier. Skytte (2001) påpeker at det ofte er svært vanskelig for majoriteter å erkjenne kompleksiteten i den diskrimineringen etniske minoriteter opplever. Det at barnevernsarbeideren ikke tenker at en må jobbe ekstra med seg selv når en skal jobbe med flerkulturelle familier kan ha sammenheng med at det er vanskelig å erkjenne at diskriminering eller fordommer er tilstede. Kriz og Skivenes (2010) fant i sin undersøkelse at hele to tredjedeler av sosialarbeidere de intervjuet i England identifiserte fordommer og rasisme mot flerkulturelle familier som en utfordring, mens ingen av de norske barnevernsarbeiderne som ble intervjuet nevnte det.

4.1.7 Oppsummering

Ovenfor har jeg forsøkt å utforske hvordan de formelle og uformelle rammebetingelser påvirker undersøkelsesprosessen. Hvordan familiene opplever disse og hvordan det er for barnevernsarbeiderne, samt muligheter og utfordringer som kan være i de rammene som omgir barnevernsarbeidet.

Jeg har vært innom noen av de formelle rammebetingelser som tidsaspektet, informasjon og undersøkelsesforløpet. Tidsaspektet merkes ulikt av familiene og barnevernsarbeiderne. Familien opplever at det tar altfor lang tid med undersøkelsen, mens barnevernsarbeidere ønsker seg mer tid. Dette handler om de forskjellige rollene de ulike befinner seg i. Familien

er i en vanskelig situasjon og er opptatt av å få hjelp. Det at de må ha en rekke møter å gi informasjon til barnevernsarbeidere ser de på som misbruk av tid og ikke noe hjelp. På sin side har barnevernsarbeidere behov for mer tid i undersøkelsen noe de begrunner i de språklige og kulturelle utfordringene de møter. Familiene opplever ikke at de får god nok informasjon om sine rettigheter og plikter, selv om barnevernsarbeidere mener at de gir god informasjon. Imidlertid ser også barnevernsarbeiderne utfordringer som ligger i det å informere godt nok og mener at det kan være lurt med endringer. Når det gjelder undersøkelsesforløpet er foreldrene usikre på oppstarten av undersøkelsen, hva den inneholder og ikke minst hvordan og når den avsluttes. Undersøkelsen blir beskrevet som en rekke med møter men innholdet i møtene er uklart. Dette får en rekke konsekvenser spesielt i forhold til foreldrenes involvering i undersøkelsesprosessen samt forståelse av undersøkelsen. Det fremgår at barnevernsarbeidere har en plan i undersøkelsen, men det er utydelig hvor mye av dette som formidles til foreldrene og hvor godt de begrunner sine avgjørelser.

Når det gjelder uformelle rammebetingelser som arbeidsplassens ressurser, kompetanse og holdninger og verdier er det ikke tvil om at de påvirker undersøkelsen og også kan virke forklarende på noen av de formelle rammebetingelsene. Arbeidsplassens ressurser, eller mangler på sådan, virker inn på eksempelvis tidsaspektet i undersøkelsen. Barnevernsarbeiderne forteller om for stor arbeidsmengde og et høyt antall saker som gjør at det er vanskelig å holde fristene, samt gjøre en god jobb i familiene. Familiene forteller blant annet at de ikke blir kontaktet og at de ikke får nødvendig informasjon. Barnevernsarbeidere forteller at de har begrenset med kulturell kompetanse, men familiene nevner ikke dette som problematisk. Når det gjelder holdninger og verdier, oppgir enkelte at de har kjent på det med fordommer i møte med barnevernsarbeiderne. Barnevernsarbeiderne evner ikke at fordommer eller rasisme er et stort tema eller er problematikk, men sier noe om at det er viktig å jobbe med seg selv og være bevisst sine holdninger og verdier.

4.2 Samarbeid

Samarbeid er en viktig forutsetning for at undersøkelsen skal kunne gjennomføres. I det følgende vil jeg se nærmere på hvordan samarbeidet i undersøkelsesfasen oppleves av familiene og barnevernsarbeidere. Hvilke muligheter og utfordringer meldes når familiene og barnevernsarbeidere samhandler i undersøkelsesprosessen? Det er spesielt fire faktorer som er av betydning for å få til et godt samarbeid. Faktorene som intervjupersonene er opptatt av

er involvering, engasjement, ærlighet, menneskelighet og medmenneskelighet (jamfør kapittel 2.2).

4.2.1 Involvering

Uggerhøy (2007) skriver at involveringen går ut på å ta familien med, ta de på alvor, høre på deres synspunkter. Samtlige intervjupersoner beskriver dette som en viktig faktor i samarbeidet. Fravær av involvering gir dårlig samarbeid. Stefar i min undersøkelse sier følgende:

”Jeg ringte flere ganger til dem (barnevernet), pratet med dem og fikk litt informasjon. De har bare ringt og sendt brev til kona. Kanskje de følte at det er bare hun som har ansvaret fordi hun er søster.”

Riktignok har denne familien spesiell situasjon da de er egentlig er svoger og søster til ungdommen og ikke biologiske foreldre. Imidlertid har begge hatt en oppdragerfunksjon overfor ungdommen i lang tid da de biologiske foreldrene er død, noe som burde vært god nok grunn for hans involvering i undersøkelsen. I tillegg ønsket både kona og ungdommen at han skulle involveres. Selv om han ikke er biologisk far, hadde han en ”farfunksjon” overfor gutten. Dette med manglende involvering av fedre er i samsvar med det Sagatun fant ut i undersøkelsen. Hun skriver at manglende involvering av fedre i undersøkelsen er gjeldende både i familier hvor foreldrene bor sammen, hvor foreldrene er skilte og i stefamilier. Videre skriver hun at barnevernet ikke tok noe initiativ til å involvere fedre i undersøkelsen selv i de tilfellene hvor fedrene hadde noe å si eller var direkte årsak for problematikken i familien (Sagatun 2011). Dette gjelder også for far i min undersøkelse. Problematikken handlet om at det var vanskelig for ham å grensesette gutten siden han ikke var biologisk far. Far forteller følgende:

”Han har mistet begge foreldrene. Han mistet faren tidlig, vokste opp uten mannsrollefigur. Han har klart seg mye selv. Det var vanskelig å si ifra, gi han råd. Han ble sint...”

Resterende intervjupersoner sier også noe om manglende involvering. Blant annet forteller en av ungdommene:

” Det var veldig vanskelig for meg å finne ut av ting. Jeg fikk ikke høre noe som helst. Jeg var under 18år og da gikk de til mamma først...”

Ungdommenes manglende involvering har jeg også vært inne på tidligere i oppgaven. Barn og unges manglende involvering er noe Uggerhøy er opptatt av. Han påpeker flere tilfeller hvor barna ikke var involvert i det hele tatt selv om det dreide seg om forholdsvis store barn (Uggerhøy 2011).

Barnevernsarbeiderne gir uttrykk for at de er opptatt av involvering, men de mener at familiene ikke alltid griper den muligheten. Blant annet sier en av barnevernsarbeiderne:

” Vi har alltid samtale med foreldrene alene, samtale med ungdommen alene. De har muligheten til tolk. De har akkurat like mye mulighet som norske familier så er det spørsmål om det er bra nok... Du blir ikke ringt ned av de, de er ikke mye på døra, de trekker seg mer unna.”

Uggerhøy skriver at dårlig kontakt resulterer i manglende involvering. Dette gjør at familiene blir mer utrygge og bekymret. Han finner også at et rådgiverskifte kan gjøre at familien opplever å bli hørt og involvert slik at opplevelsen av samarbeid endres (Uggerhøy 2011). Dette er også noe jeg finner hos mine intervjupersoner. De ble mer fornøyde med samarbeidet etter skifte av saksbehandler.

En av ungdommene sier følgende:

”Jeg synes at hun jeg har nå som saksbehandler hører på meg. Jeg føler at hun vil meg godt. Hun andre jeg hadde likte jeg ikke. Det var som å snakke til en vegg.”

Mens en av mødrene forteller:

”Den saksbehandleren vi fikk sist, den har vi for så vidt fortsatt, føler jeg har vist forståelse. Hun er nødvendigvis ikke enig i alt jeg sier men hun hører på meg. Hun er på min parti føler jeg. Jeg synes at hun også har gjort det lettere for meg, hun har tatt mye av ansvaret.”

Det å bli involvert er av stor betydning for at samarbeidet skal oppleves som godt. Intervjupersonene påpeker at endringen i samarbeidet skjedde når de fikk en barnevernsarbeider som så dem, hørte på dem og involverte de i prosessen.

En av intervjupersonene uttrykker det slikt:

”Samarbeid med barnevernet var vanskelig. De hørte ikke på meg. De sa hele tiden at de ikke kunne gjøre noe. Først når jeg ble så dårlig at jeg truet med å ta livet mitt begynte de å høre. Nå går det greit. Saksbehandler ringer meg når det er noe. Jeg går på møter. Hun hører på meg.”

Imidlertid kan det også stilles spørsmål ved om dette kun handler om at de ble hørt og involvert eller om det også handler om endringen i deres situasjon. Ut fra det de forteller virker det som om de ble fornøyd med samarbeid først når de fikk den hjelpen de hadde behov for.

4.2.2 Engasjement og ærlighet

Uggerhøy skriver at engasjement og ærlighet er viktig for å få til et godt samarbeid med familien. Jeg velger å presentere disse to punktene sammen da jeg er av den oppfatning av at de henger nøye sammen. Han beskriver engasjement som det å være oppriktig interessert i familien. Dette innebærer at en skal ha tid til familien, lytte og reflektere. En skal oppføre seg vennlig men fortsette å være profesjonell. Ærlighet innebærer at en formulerer vurderinger av familien og problemene klart. En må være åpen med familien da angsten hos familien er stor (Uggerhøy 2007). Samtlige intervjupersoner gir uttrykk for at det med engasjement og ærlighet er av stor betydning for samarbeid. For intervjupersonene knyttes engasjement tett opp mot det å bli hørt og å vise forståelse.

En av mødrene sier følgende:

”Det er viktig for oss foreldre at barnevernsarbeidere viser forståelse for oss. Selv om vi er gode eller dårlige foreldre, er vi fortsatt foreldre, vi prøver å gjøre det vi kan med alle våre feil og svake sider. Den saksbehandleren vi fikk sist, føler jeg har vist forståelse. Hun er nødvendigvis ikke enig i alt jeg sier men hun hører på meg. Hun er på mitt parti føler jeg.”

Mor opplever at hun har en barnevernsarbeider som er opptatt av henne og viser engasjement. Barnevernsarbeideren hører på henne. Barnevernsarbeideren er fortsatt den profesjonelle og ivaretar den oppgaven hun har i familien. Hun er ikke enig i alt mor sier. Det virker heller ikke som om mor ønsker at hun skal ha en barnevernsarbeider som er enig, men som hører på henne og tar henne alvorlig.

Det er genuin interesse og forståelse som er viktig for familiene. Når familien ikke opplever at de får det, dukker vanskelige følelser opp og samarbeidet blir utfordrende. En av mødrene hadde vansker med å uttrykke overfor barnevernsarbeideren hvordan det var for henne og familien. Barnevernsarbeideren var hyggelig men allikevel var det vanskelig for mor å formidle følelser og situasjonen.

”Hun (barnevernsarbeideren) snakket veldig hyggelig. Men det var vanskelig fordi jeg ringte mange ganger, jeg fikk ikke hjelp. Jeg var veldig redd og gråt veldig mye...

Jeg har tre barn og jeg grått hele dagen. De var også veldig redde. Det var vanskelig for hele familien.”

Selv om barnevernsarbeideren var hyggelig, opplevde mor barnevernsarbeideren som uengasjert. Hun fikk ikke den hjelpen hun hadde behov for. Dersom hun hadde formidlet til barnevernsarbeideren hvor ille det var hadde det muligens gjort at hun hadde fått den hjelpen hun og familien hadde behov for. Imidlertid kan en stille spørsmål om familiene kan greie å gi uttrykk for sine behov og følelser i undersøkelsesfasen, da det kan oppleves som svært belastende. Shulman(2003) påpeker at det er vanskelig for klienter å gi uttrykk for sine egne følelser ved inngangen til en ny relasjon. De har behov for hjelp fra den profesjonelle.

Dette sier også en av ungdommene noe om:

”Jeg ringte en gang, men jeg er flau, turte ikke å ta initiativ”.

Barnevernsarbeideren på sin side gir uttrykk for at det kan være vanskelig å nå inn til klientene og få de til å fortelle om følelser og situasjonen. Dette oppleves som svært utfordrende.

”Jobben vår er så avhengig av hva de sier om situasjonen, skjuler de noe eller benekter, innrømmer de det de strever med. Noen gjør jo det og at da er det mye enklere å komme i posisjon og dialog og gi hjelp. De vanskeligste sakene er når mye er fordekt og vi ikke klarer å finne ut av.”

Ærlighet og åpenhet er viktig hvis en skal kunne hjelpe familien. Imidlertid kan det også være viktig at familien får lov til å holde noe for seg selv uten at barnevernsarbeideren tenker at de har noe å skjule og forsøker å få dem til å snakke om det. Eide skriver at alle mennesker har en sone som ikke ubedt kan overskrides av andre. Dersom det skjer krenkes personen. Hun er

opptatt av at det skal være grenser for åpenhet, da en kan krenke personer eller sette de ut av spill ved å snakke rett ut (Eide 2011).

En forklaring på at flerkulturelle familier ikke greier å åpne seg helt eller gi uttrykk for sine følelser og beskrive situasjonen de befinner seg i, kan handle om at de er redde for konsekvenser og hva det kan føre til. Aadnesen og Hærem (2007) skriver at barneverntjenesten har utfordringer med etablering av trygghet til flerkulturelle familier. Dette handler om at familien opplever at de blir fratatt makt og kontroll i forhold til barna. Deres forståelse av foreldrerollen blir ikke vektlagt eller forstått av barneverntjenesten.

Spørsmålet som melder seg er hvordan en kan komme over den barrieren. Hvordan kan familien bli trygg samt våge å si noe om situasjonen og følelsene. Hvordan kan en barnevernsarbeide være til hjelp? Qureshi (2009) skriver at åpenhet og nysgjerrighet kan være med på å hjelpe profesjonelle til å etablere en felles arena for dialog. Han skriver videre at kultursensitive samtaler først og fremst bør brukes til å stille spørsmål og ikke stadfeste problematikken. Dette er i samsvar med barnevernsarbeiderens erfaringer i min undersøkelse.

Blant annet sier en av dem:

”... hvis jeg klare å være nysgjerrig på en god måte, jeg har opplevd at det er positivt. Jøss er det noen som er interessert i meg på ordentlig. Det å gjøre seg litt dum eller uvitende, eller å ikke legge alle svarene på forhånd...”

Det at barnevernsarbeideren viser engasjement, er nysgjerrig og interessert gjør også at familien slapper av og kan spille med åpne kort. De ser barnevernsarbeideren som en person, ikke bare som en representant fra barnevernet. Barnevernsarbeideren blir også et medmenneske. Dette leder oss inn til neste punkt som har stor betydning for samarbeidet.

4.2.3 Menneskelighet og medmenneskelighet

I følge Uggerhøj (2007) handler menneskelighet om å kunne snakke om alt, både problemer og mer hverdagslige ting. Det skal være plass for å ha det hyggelig både før og etter at det alvorlige drøftes. Sosialarbeideren skal kunne dele av seg selv og sitt liv. Intervjupersoner i min undersøkelse er opptatt av menneskelighet. De setter menneskelighet og medmenneskelighet i en sammenheng. Fravær av dette gjør at de sliter i relasjonen til barnevernsarbeideren noe som får konsekvenser for samarbeidet.

En av mødrene sier:

”Er det kun deres jobb å sitte og skrive en rapport, vedtak eller også å ta en telefon til en fortvilet mor og si at en jobber med saken. Jeg har savnet litt medmenneskelighet... Jeg ønsket at de kunne gjøre mer, gi mer. Det er et savn. Jeg tenkte at det var deres jobb. Jeg tenker at de som jobber med barn og unge skulle ikke bare ha en jobbrolle, men også hjertet i den jobben de har.”

Mor opplever at hun ikke er blitt møtt med medmenneskelighet fra barnevernsarbeidere. Dette har vært et savn. Eide (2011) skriver at relasjonen aldri kan bli nøytral i moralsk mening. Relasjonen vil alltid være et sted der den andres velbefinnende står på spill. Når den andre utleverer noe av seg selv, er det alltid slikt at det kan tas imot på den måten at det enten fremmer andres livsmulighet eller at den andres livsmulighet forspilles. Løgstrup (i Eide, et al., 2011:70) skriver at: ” *en kan ta imot i omsorg eller ødeleggelse, i ivaretagelse eller utnyttelse*”. Mor har utlevert seg selv til barnevernsarbeideren, slik hun opplever det. Dette er ikke blitt tatt imot på en måte som fremmet hennes livsmulighet, slik jeg tolker det. Hvis barnevernsarbeideren hadde sett mor og gitt henne bekreftelse hun hadde behov for, samt vært et medmenneske kunne de muligens fått til en god relasjon. En relasjon som kunne betydd en forskjell for mors ”livsmulighet”.

Intervjupersoner etterspør også medfølelse og respekt. En av ungdommene sier:

”De svarte så enkelt. De viste ingen medfølelse på en måte. De burde prøve å forstå, spørre litt mer... Det jeg fikk til svar at det var en vanlig mor og datter krangel, en pubertetskrangel... Jeg var ikke fornøyd med det. De viste lite respekt.”

Det kan virke som at ungdommen ikke opplevde å bli møtt på en empatisk måte. Grelland (2011) referer til Stein (1989) som skiller mellom *Einführung* og *Mitführung*. Begge disse ord kan oversettes som empati, henholdsvis innføling og medfølelse. Imidlertid er det kun *Einführung*- innføling som egentlig er empati. Det er når en deltar i den andres følelser men ikke overtar de. *Mitführung*- medfølelse- er når følelsen den andre har smitter over. Dersom en møter en person som er trist blir en selv trist. Selv om ungdommen i undersøkelsen etterspør medfølelse, er det egentlig empati ungdommen er ute etter. Ungdommen ønsker forståelse og respekt fra barnevernsarbeideren. I stedet for å betrakte ungdommens problematikk som vanlig tenåringsproblematikk hadde ungdommen behov for at de skulle se det unike ved situasjonen (Grelland 2011).

Kristiansen (2011) skriver at det å sette merkelapper eller definere hverandre gjør at de upersonlige sidene ved samarbeid forsterkes. Relasjonen blir upersonlig og distansert. De ekstensielle krav mørklegges. I følge henne ville et eksistensielt krav vært at denne ungdommen hadde blitt møtt med anerkjennelse som gikk utover en stivnet oppfatning eller en fastlagt rolle, som i dette tilfelle var en vanskelig tenåring. Shulman (2003) er av den oppfatning at klienten senker forsvaret og viser hvem han eller hun, dersom barnevernsarbeideren godtar og forstår følelsene, og er villig til å ta del i dem.

Barnevernsarbeiderne er også opptatt av medmenneskelighet og er av den oppfatning at det har betydning for samarbeidet. De sier noe om at en ikke må miste av synet den oppgaven de har. Tydelighet ifht. rolle og oppgave fremheves.

En av barnevernsarbeidere sier:

”Jeg tror også at mange av de (familiene) er redde for oss. Og hvordan en skal få de mindre redd. De må se at vi er medmennesker, at de ser et ansikt. Samtidig har vi en oppgave og det er viktig at en er tydelig.”

Kan det å være et medmenneske gjøre det vanskelig for den profesjonelle å holde fokuset rettet mot den oppgaven en har i familien og påvirke vurderingsevnen? Aadnesen og Hærem (2007) påpeker at barnevernsarbeideren i kraft av sin rolle har mer makt, kontroll og autoritet enn brukeren. Imidlertid skal dette ikke hindre barnevernsarbeideren i å legge til rette for større grad av symmetri i relasjonen. Slik jeg ser det er det å være et medmenneske viktig komponent for å skape mer symmetri i relasjonen. Videre er det ikke slik at det å vise menneskelighet er et hinder for å utføre den oppgaven en har i familien, tvert imot. Familiene er fullstendig klare over barnevernsarbeiderens oppgave i familien, men det å være et medmenneske fremmer samarbeid og hjelper familien til å være åpne om problematikken. Howe (i Hagen og Qureshi 1996:72) henviser til undersøkelser som viser at klienter foretrekker sosialarbeidere som viser forståelse og interesse, men som samtidig er tydelige på hva som er formålet med og metoden for arbeidet.

Barnevernsarbeidere og familiene er videre opptatt av tillit. Det er interessant at barnevernsarbeiderne opplever at tilliten i flerkulturelle familier er annerledes enn det en finner i arbeidet med norske familier.

En av barnevernsarbeidere forklarer det på denne måten:

”Tillit er viktig. Også er den skjør. Den er veldig annerledes i forhold til norsk tillit holdt jeg på å si- det skal lite til før den er brutt, før mange av de føler at du har sviktet, eller at du ikke er glad i de lenger. Det er jo en utfordring. En må tenke på hvordan en ter seg, hva en sier. De kan ta ofte ting i verste mening, helt sånn uvesentlige ting.”

Kristiansen (2011) skriver at tillit innebærer et vågestykke. En hengir seg til noe man ikke har kontroll over, noe man bare kan ha en tro på. En forklaring på at tilliten er så ”skjør” som barnevernsarbeiderne beskriver kan handle om at det er et betydelig ”vågestykke” for flerkulturelle familier å ta den sjansen å stole på og ha tillit til barnevernsarbeidere. De tester muligens barnevernsarbeideren om han eller hun er verdig tilliten. Hver minste ting registreres for å finne bekreftelse på at barnevernsarbeideren ikke er verdt tilliten. En annen forklaring kan være at flerkulturelle familier er redd for hvordan barnevernsarbeideren vil forstå det de formidler dersom de velger å stole på barnevernsarbeideren. De kan være redde for stigmatisering. Qureshi (2009) skriver at dersom menneskene tror at barnevernsarbeiderens tilstedeværelse kan føre til stigmatisering, vil tilliten være lav.

4.2.4 Oppsummering

Samarbeidet beskrives som svært viktig av samtlige intervjupersoner. Familiene beskriver at samarbeidet med barneverntjenesten var dårlig og belastende i starten. De sier også noe om at det endret seg etter hvert til det bedre. Barnevernsarbeidere understreker viktigheten av samarbeidet for at en i det hele tatt skal få gjennomført undersøkelsen. Faktorer som involvering, engasjement og ærlighet samt menneskelighet og medmenneskelighet er viktige for at samarbeidet skal oppleves som godt av de berørte parter.

Det kan tyde på at fedre og unge involveres i undersøkelsen i mindre grad enn mødre. Videre gir barnevernsarbeiderne uttrykk for at de opplever større utfordringer med involvering fra flerkulturelle familier kontra norske. Flerkulturelle familiene gjør seg mer utilgjengelig. Imidlertid tyder også funn på at graden av involvering avhenger av egenskaper hos barnevernsarbeideren. Dersom familiene opplever barnevernsarbeideren som genuint interessert og engasjert i deres situasjon, opptatt av deres ve og vel, involveres de mer i undersøkelsen og betegner samarbeidet som godt. Å bli hørt, få tillit og forståelse for

situasjonen og sine følelser er også viktige komponenter for et godt samarbeid. Imidlertid har familiene behov for hjelp fra de profesjonelle til å åpne seg og være i stand til å si noe om problematikken og sine behov. Flerkulturelle familier er ofte redde for konsekvensene og at de vil bli fratatt kontroll i forhold til barna. Muligheter ligger i dialogen og den kultursensitive tilnærmingen.

4.3 Brukermedvirkning i undersøkelsen

I dette punktet utforskes brukermedvirkning. Følgende spørsmål utforskes i lys av relevant teori om brukermedvirkning (jamfør kapittel 2.3). Opplever familiene at de har muligheten til å medvirke i undersøkelsen? Har de noe de skulle ha sagt om tidspunktet hjelpetiltaket settes i gang på samt hvilken type hjelp som igangsettes? Hva tenker barnevernsarbeidere om brukermedvirkning? Hvordan kan brukermedvirkning realiseres og hva slags utfordringer finnes?

4.3.1 Viktig med tidlig hjelp

Felles for familiene er at de opplevde at de måtte vente lenge med å få hjelp og at det var vanskelig å nå gjennom med sine synspunkter i valg av tiltak. Ventingen på hjelp opplevdes som vanskelig og utfordrende for hele familien. Det gjorde at familiesituasjonen forverret seg. En av mødrene forteller:

”Jeg sa at jeg ikke vil ha han boende hjemme, fordi jeg var veldig sliten. De sa at han måtte bo her, at de ikke kunne gjøre noe... Det var vanskelig for hele familien.”

Ungdommen i samme familie sier:

”Jeg fikk til slutt som jeg ville, men det tok altfor lang tid. Jeg var langt nede. Jeg brukte mye tid på å få de (barnevernet) til å skjønne at jeg måtte flytte.”

Selv om både foreldrene og ungdommen ønsket det samme tok det lang tid før barnevernet ga dem den hjelpen de hadde behov for. Det var vanskelig å få tak i årsaken at de måtte vente lenge med å få hjelpen. En mulig konklusjon er at barnevernet ikke hadde samme oppfatning av situasjonen som familien. Nordstoga (2011) skriver at det om familien får hjelp, og muligheten til å medvirke i undersøkelsen, avhenger av om barnevernet og familien har felles forståelse av problematikken. Der hvor familiene og barnevernet har samme definisjon av problemet opplever familiene at de får hjelp og at de har innflytelse på hvilken hjelp de får. I de tilfellene hvor familiene og barnevernsarbeidere har ulik definisjon av problemet strever

foreldrene med å få gjennomslag for sin forståelse av problematikken og opplever at de får lite innflytelse i valg av tiltak.

Den andre moren i undersøkelsen har hatt kontakt med barnevernet i mange år i flere omganger. Hun forteller følgende:

”Jeg må bare si det at hvis jeg hadde fått hjelp fra dag en, da jeg var en ung mamma. Jeg var livredd å gå ut når det var mørkt, og det er nesten hele tiden mørkt her i Norge. Hvis jeg hadde fått hjelp og behandlet barna på en annen måte da kanskje de hadde sluppet alt. ”

Barnevernet har fått mye oppmerksomhet i mors liv oppigjennom. Hun er av den oppfatning av at både hennes liv og barnas liv hadde vært annerledes dersom de hadde fått hjelp. Nordstoga (2011) skriver at foreldre som ikke klarte å medvirke la mye av skylden på sosialarbeideren. Det er tydelig at mor i sin fortvilelse legger skylden på barnevernsarbeideren ikke bare for samarbeidet, men for mye av det som er gått galt i hennes og barnas liv. Grelland uttrykker at fortvilelse fører gjerne til to mulige hovedstrategier, enten at en flykter inn i fantasier hvor en istedenfor å ha oppmerksomheten på hvordan man er, drømmer en om situasjoner der man takler verden på en annen måte. Eller at en retter oppmerksomheten andre steder enn hos en selv, andre får skylden for at ting går galt. I følge han skaper man en fastlåst situasjon ved å skape fortvilelse (Grelland 2011). Dette er på mange måter sammenfallende med situasjonen til denne moren.

I tillegg fant jeg at ungdommen i sin historie formidler mye av det samme som moren:

”Hadde de grepet inn før hadde jeg ikke vært her i dag. Jeg mener at jeg kunne ha vært mye bedre både i psyke og i tankegangen, alt egentlig, hvis barnevernet hadde grepet inn fra begynnelsen.”

Det at familien opplever at de må vente lenge med å få hjelp gjør at de tenker negativt om barnevernet selv når de får hjelp. En av ungdommene sier det slikt:

”Selv om jeg til slutt fikk hjelp så er jeg fortsatt negativ for barnevernet har jobbet så seint rett og slett. ”

Familiene er opptatt av å få hjelp snarest mulig. Deres uttalelser tyder på at deres ønske om tidlig hjelp ikke blir tatt hensyn til av barnevernet. Det kan føre til en forverring av familiens situasjon samt negative tanker om barnevernet.

4.3.2 Viktig med medvirkning når tiltak skal velges

Familiene som opplever at de ikke har mulighet til å påvirke valg av tiltak tviler på om igangsatte tiltak er de riktige. Dette gjør de selv om tiltak tilsynelatende fungerer bra og de uttrykker takknemlighet for å ha fått hjelp.

En av mødrene uttrykker det på følgende måte:

”Jeg må si at jeg takknemlig for tilbudet fordi jeg vet at det er flere andre ungdom som står i kø... Jeg savner at noen har spurt meg hva er det du synes er bra for datteren din, du som kjenner henne? Hun har fått plass på en institusjon men er den institusjonen det beste for henne? Hun har fått plass sammen med andre barn som sliter. Barn som sliter kanskje mer enn henne.”

For familiene er det viktig at de har medvirket i valg av tiltak for at de skal ha tro på tiltaket. Dette henger sammen med styrkeperspektivet og empowerment strategier som er opptatt av familiens ressurser. En skal sette familien i stand til å ta ansvar for sitt liv. Familiens egne formuleringer av situasjonen tas alvorlig, deres løsninger respekteres og familiens initiativer til forbedring av situasjonen støttes (Schjelderup, Omre, Marthinsen 2005). Dette er i samsvar med ønskene til familien i denne studien. De har et ønske om å ta ansvar for sitt liv men har behov for hjelp, en av mødrene uttrykker det slikt:

”Jeg har eksempelvis funnet fram til en sommerleir i USA, kristen leir gjennom noen venner. Alt dette var nytt for meg. Det var mye arbeid og jeg måtte skrive på engelsk. Hvis de kunne hjulpet meg, hvis vi kunne samarbeidet om det, hvis de kunne hjelpe meg å få henne dit. Da hadde hun fått et helt nytt miljø. Det viktigste for henne var å få henne til et nytt miljø... Det var mange tilbud og jeg kunne gjerne tatt lån i banken og betale for dette. Hvis jeg bare hadde hatt noen sammen med meg. Alene klarte jeg det ikke. Alle trenger hjelp, ingen klarer seg alene.”

Mor her hadde en mulig løsning for datteren. Hun våget ikke å gjennomføre det alene. Hun hadde behov for støtte fra barnevernet. Barnevernsarbeideren kunne hjulpet mor eksempelvis med å skrive et brev på engelsk for å sjekke ut muligheter for datteren. Dette hadde betyd mye for mor og hadde nok gjort mye positivt for samarbeidet. Mor ønsket å finansiere dette selv dermed var økonomien ingen hindring. Dette hadde vært i tråd med styrkeperspektivet som legger blant annet vekt på kreativitet og hvor fokuset rettes mot å fremme brukerens

selvbestemmelse. Imidlertid kritiseres styrkeperspektivet for å være vanskelig forenlig med barnevernsarbeid. Det er barnevernsarbeideren som har en lovfestet og etisk forpliktelse til å ivareta brukerne og den eventuelle risiko som måtte forekomme for at bruker gjør skade på seg selv eller andre (Healy 2009). Muligens var mors planer for datteren lite realistiske da jenta hadde store problemer med rus og psykisk helse. Et opphold i et fremmed land kunne forverret hennes situasjon og satt henne i fare.

4.3.3 Muligheter og utfordringer i realisering av brukervedvirkning

Barnevernsarbeidere er av den oppfatning at flerkulturelle familier har like muligheter til brukervedvirkning som norske familier.

Barnevernsarbeideren sier følgende:

” Jeg synes at disse familiene i like stor grad har mulighet til å påvirke sin sak som norske. De har akkurat like mye mulighet som norske familier så er det spørsmål om det er bra nok. Forskjellen er kanskje om de griper den. ”

Barnevernsarbeiderne er usikre på om familien greier å nyttiggjøre seg brukervedvirkning. Deres manglende kunnskap om muligheter og systemet begrenser ofte deres mulighet til medvirkning. Resultatet kan bli at barnevernsarbeiderne bestemmer for dem. En av barnevernsarbeiderne uttrykker det slikt:

”De vet lite om hva slags muligheter finnes. Vi kan jo nesten være litt belærende. Hvis en sitter sammen med noen mødre eller foreldre som er veldig tafatt er det veldig fort jeg kan si, da setter vi i gang f.eks en miljøarbeider, bare nesten bestemme det..”

En av de andre barnevernsarbeiderne sier:

”Det legges nok til grunn men vet ikke om det blir så ofte at de får det som de vil. En prøver å sikre at alle de som skal si noe får sagt noe og at denne informasjonen er det vi som må ta en vurdering utfra egentlig. Jeg tror også at systemet tenker veldig mye for de. Jeg tror at vi kan synse, tenke og mene en hel del som ikke nødvendigvis er kommet fra de.”

Qureshi skriver at det trengs ressurser for å kunne argumentere for sin sak med den profesjonelle. Imidlertid er det mange som ikke besitter slike ressurser. I følge han har den profesjonelle et stort ansvar for hvordan møte utarter seg. Dette fordi profesjonelle har makt til

å legge premissene for innholdet i møte. Profesjonelle bestemmer hva som blir sagt, hvor mye og hvordan, derfor må en forvente at de har et bevisst og gjennomtenkt forhold til dette. Dersom familiene ikke har nødvendig kunnskap til å benytte seg av brukermedvirkningen er det barnevernsarbeiderens ansvar å være bevisst på det og ikke minst prøve å sette familien i stand til medvirkning (Qureshi 2009).

En barnevernsarbeider formulerer det slikt:

”Det med brukermedvirkning for eksempel det blir komplisert og fremmed for dem. De var ikke vant med at en setter seg ned og spør ungdommen hva er det du vil/ hva er det du har lyst til. Dette er jo til ettertanke. Det tar vi kanskje litt for gitt. Vi tror at de er informert men så viser det seg at de ikke har noe som helst kunnskap. Det er vanskelig å vite hva en skal gjøre ifht. det, det er viktig å være bevisst, ikke ta det som en selvfølge.”

Barnevernsarbeideren her sier noe om at det er vanskelig å vite hva en skal gjøre med dette, men at en må være bevisst i møte med flerkulturelle familier. Barnevernsarbeiderens ansvar burde ha strekt seg lengre enn dette, slik jeg ser det. Det er ikke nok å være bevisst, en må også ha strategier for hvordan en skal løse problemet og hjelpe familien til medvirkning. Healy (200) er opptatt av at det bør inngås et partnerskap hvor hjelperens støtte og bekreftelse fører til klientens utvikling.

4.3.4 Oppsummering

Det å få hjelp og muligheten til å medvirke er av stor betydning i undersøkelsesfasen. Familiene er opptatt av å få hjelpetiltak snarest mulig. De er også opptatt av at de skal ha mulighet til å påvirke hva slags hjelp de som familie skal ha. Dersom de ikke medvirker til valg av hjelpetiltak har de ofte ikke tiltro til tiltaket.

Barnevernsarbeidere framhever viktigheten av at hjelpetiltak skal settes i gang i samarbeid med familien. De påpeker at flerkulturelle familier har samme muligheter til medvirkning som norske familier. Imidlertid er de usikre på om familiene greier å gripe disse mulighetene. Blant annet kan manglende kjennskap til systemet gjøre at flerkulturelle familier ikke er i stand til medvirkning. Det kommer også fram at det er begrensninger i tiltakskjeden.

4.4 Flerkulturell omsorg i undersøkelsen

I dette punktet ser jeg nærmere på hvordan flerkulturelle foreldre opplever oppdragerrollen i møte med den nye kulturen og krav som blir stilt. Barnevernsarbeidere står ovenfor nye muligheter/ utfordringer når de skal undersøke omsorgen i flerkulturelle familier. Hva legges til grunn når omsorgen undersøkes? Hvordan kan kulturperspektivet være til hjelp og bidra til å undersøke omsorgen i flerkulturelle familier? Til slutt ser jeg på i hvilken grad hjelpetiltak barnevernet råder over kan bidra til å styrke foreldrenes omsorgskompetanse og barnas omsorgssituasjon (jamfør kapittel 2.4).

4.4.1 Oppdragerrollen og omsorgssituasjon

Familiene jeg har intervjuet kommer fra land som praktiserer kollektivistisk livssyn. Dette står i sterk kontrast med det individualistiske livssynet en har i Norge (Rudie 2001; Skytte 2001). Skytte (2001) skriver at for foreldrene vil det handle om å nedtone det kollektivistiske og prøve å fremstå som mer individualistiske. Dette sier foreldrene i min undersøkelse noe om. De framhever viktigheten av å tilpasse seg og finne en balanse i utøvelsen av foreldrerollen.

Far sier følgende:

”Det er litt vanskelig med foreldrerollen. Barna har en kultur hjemme og treffer en annen kultur ute. Det viktigste er at man følger godt med og er positiv med barna...Hvis barna vil gå på en fest, det er vi som må bestemme. Det er vi som må tenke, hva er det som skjer der, er det bra eller er det ikke bra. Vi er muslimer og spiser ikke svinekjøtt. Vi kan ringe og spørre om de serverer svinekjøtt og si at barna ikke spiser det. Jeg sier til barna mine hva er galt og hva er ikke galt. Jeg vil ikke være for streng. Hvis de ikke får lov til noe, blir det et stort problem for dem, stor psykologisk problem.”

Far innrømmer her at det er vanskelig med foreldrerollen. Dette bunner i kulturelle forskjeller. Far er opptatt av både oppdragelsesomsorg og utviklingsomsorg (Nygren 1995). Han ser nødvendighet i å tilpasse oppdragerstill til de rammene som er gjeldende i Norge, da han ikke ønsker at barna skal få problemer. Han ser viktigheten av at barna omgås norske barn og at de får lov til å delta på ulike arenaer. Han er opptatt av å legge til rette for at barna skal være med på det som er trygt og bra for dem. Videre er han opptatt av at deres livssyn og religiøse tilhørighet ivaretas. Han tar ansvar ved at han ringer på forhånd og informerer om at barna

ikke spiser svinekjøtt, ansvaret blir ikke overlatt til barna. Dette er viktig da barna kan føle seg utilpass dersom de må si noe om det selv når de er omgitt av venner. De kan også risikere mobbing. Far er videre oppatt av å lære barna forskjellen på rett og galt, hva som er akseptabelt og ikke akseptabel atferd for at de skal bli godtatt av omgivelsene og få et godt liv. Skytte (2001) skriver at foreldrene må fungere som positive identifikasjonsobjekter for barna dersom de skal lykkes med oppdragsomsorgen. De må ha både kunnskap om barnas behov samt at de må greie å være grensesettende overfor barna når de skal forholde seg til de rådende sosiale normene i samfunnet.

Foreldrene sier noe om at de føler seg ensomme i oppdragerrollen, spesielt er det synlig for mor som er enslig. Men de andre merker det også da de kommer fra storfamilie hvor ansvaret for barneoppdragelse var en kollektiv oppgave.

En av mødrene sier:

” Ansvaret var for stor og for mye. Hvis jeg bare hadde hatt en annen person som jeg kunne delt ansvaret med hadde det vært veldig greit... Jeg var utslit av alle aktiviteter jeg skulle ta de til, følge opp, jeg var nesten kvalm. Jeg kunne selvfølgelig spørre venner om hjelp, men hvor ofte skulle jeg spørre om det. Min stolthet, det var ikke lett å spørre... Også det med tillatelse, å kunne prate med noe som kunne hjelpe meg til å fine fram til svar. Gjør jeg riktig eller er det feil, jeg sitter alene og snakker med meg selv. Det tar så mye krefter og energi... Hvis jeg hadde fått hjelp og behandlet barna på en annen måte da kanskje de hadde sluppet alt. ”

Det mor beskriver her er i samsvar med teorien. Korbin (1991) skriver at migrasjon får konsekvenser for foreldrerollen. Migrasjon gjør ofte at en mister sosialt nettverk. Foreldrene står alene om barneoppdragelsen og uten muligheter for avlastning. De må orientere seg i det nye samfunnet og gjennomgå flere endringsprosesser samtidig. Det er helt naturlig at foreldrene blir slitne når de ikke får støtte og avlastning i hverdagen. Dessverre er det slik at frustrasjonen ofte rettes mot barna. Mor forteller at det at hun har vært alene om omsorgen har hatt stor innvirkning på hennes foreldrekompetanse. Hun har vært usikker, utslitt og rådvill. Dette har fått konsekvenser for barna som etter hvert har utviklet ulike problematikker.

4.4.2 Muligheter og utfordringer i undersøkelsen av omsorgen

Qureshi og Fauske (2010) skriver at barnevernets vurdering av omsorgssituasjonen vil preges av dominerende verdier og normative forståelser av hva som er best for barnet, samt av de gjeldende teorier om relasjoner mellom foreldre og barn og om barns utvikling. Videre skriver de at åpenhet og nysgjerrighet kan hjelpe den profesjonelle til å etablere en felles arena for dialog. Kultursensitivitet er her sentralt, samtalene med foreldrene skal primært brukes til å stille spørsmål og ikke for å stadfeste problemet. Barnevernsarbeideren uttrykker det slikt:

”Jeg har jo selvfølgelig min måte å utøve omsorgen på, hva som er viktig, å ha foreldrene som ser deg som er engasjerte, klare å følge opp skole og barnehage, aktiviteter. Ofte har jeg kjent på at det er vanskelig å forstå at en kan gå fra et lite barn og bare overlate det til noen tilfeldige... For meg hadde det vært helt uakseptabelt, noe jeg har aldri gjort. Også – hva er det da? Er det noe som skjer daglig, ofte?...”

Barnevernsarbeideren sier noe om at det å overlate barnet til noen som barnet ikke har tilknytning til, er noe hun ikke oppfatter som god omsorg for barnet. Samtidig sier hun at det er vanskelig å konkludere med at omsorgen er dårlig når det er flerkulturelle familier som gjør det. Dette grunnet at de har en annerledes tilnærming til omsorgen. I stedet for å dømme foreldrene og gi dem stempelet som dårlige foreldre, går hun inn i en dialog for å finne ut hva dette dreier seg om, finne ut av omfanget, omstendigheter og hvordan det påvirker barnet. Dersom barnevernsarbeideren hadde en etnosentrisk holdning og tilnærming til familien hvor hun hadde tenkt at hennes verdier og tanker om barneoppdragelse er de riktige kunne det fått alvorlige konsekvenser for familien (Korbin 1991).

Videre opplever barnevernsarbeidere at endringsarbeidet er utfordrende grunnet foreldrenes psykiske helse og traumatiske opplevelse.

En av barnevernsarbeidere sier:

”Når det er snakk om bevisstgjøring så snakker vi om ny læring. Disse foreldrene har mye med seg, traumer og har levd med stress over mange år. Det er ofte sånn at den evnen til å ta imot ny læring ikke er så godt utviklet, ikke helt på plass.”

Det er riktig at mange av foreldrene er traumatiserte. Imidlertid kan barnevernsarbeideren gå glipp av mye kunnskap om familien dersom de bruker kun traumer som grunnlag for å forstå foreldrenes vansker med å erverve seg ny kunnskap om barneoppdragelsen. Det vil også kunne gå utover igangsettelse av riktig hjelp i familien. Qureshi og Fauske (2010) er opptatt

av helhetsperspektivet. I følge de er det viktig at barnevernsarbeideren tar hensyn til flere sider og at både interne og eksterne betingelser kartlegges og vurderes. Det at foreldrene ikke greier å ta inn ny læring kan eksempelvis også handle om her- og nå situasjonen ikke traumatiske hendelser i fortiden. Foreldrene kan for eksempel være bekymret for den økonomiske situasjon, slite med arbeidsledigheten eller være under press fra familien i hjemlandet.

Voldsproblematikk er også noe barnevernsarbeiderne er opptatt av og opplever som en utfordring.

En av barnevernsarbeiderne sier:

”Jeg har nok opplevd mer med flerkulturelle familier at det er vanlig med vold... Mange av de utenlandske jentene har andre utfordringer enn norske og jeg har nok brukt mer tid på hva er det egentlig handler om; er det et rop om hjelp eller er det mer at en ønsker mer frihet. En må stoppe mer opp- hva er dette for noe og hva kan en gjøre med det. Er det noe en skal ta alvorlig, er det tenåringsspråk, er det forsinket tras eller. Hvor er dette mennesket i sin prosess?”

Jørgensen og Weele (2010) skriver at det er viktig å ikke overdrive når en møter mild oppdragelsesvold alene som tegn på et alvorlig voldsproblem. Mange foreldre har mangelfull kunnskap om at fysisk avstraffelse er ulovlig i Norge eller mangler kunnskap om alternative metoder for grensesetting. Denne barnevernsarbeideren er nettopp opptatt av å finne ut hva problematikken hos jenter hun møter i sin praksis handler om. Hun ønsker å forstå, finne ut hva det dreier seg om og hva kan hun gjøre for å bedre barnas situasjon. Hun ser at spesielt jentene sliter i denne konteksten. Bredal (2010) er opptatt av at barnevernets plikt om å informere foreldrene om undersøkelsen kan være direkte farlig for barnet. Barnevernet skal ikke bare undersøke hvor alvorlig situasjonen for barnet er men også om undersøkelsen i seg selv vil gjøre situasjonen mer alvorlig for barnet. Videre påpeker hun at kontrollen og volden mot jentene er kollektiv og transnasjonal, da familie og nettverk både i Norge og andre land involveres. Intervjuede barnevernsarbeidere ser på dette som en stor utfordring.

En av barnevernsarbeidere sier følgende:

”Jeg synes at det er vanskelig med det med storfamilie, mye mer vanskelig enn i forhold til foreldrene, det er mange som mener mye om mangt. De sier til foreldrene at du må ikke tillate at jenta går der, for der går jenter som drikker eller røyker. Det går

mye på deres egne oppfatninger på hvordan en jente skal ha det eller en gutt. Det virker som om det er mange observatører rundt omkring, det trenger ikke å være familie en gang, det kan være venner eller bekjente fra samme landet. ”

Bredal (2010) refererer til (Wikan 2001) som er av den oppfatning at barnevernet ikke beskytter minoritetsjenter mot undertrykking samt overgrep fra foreldrene og slekt, fordi de anser at disse handlingene styres av en annen kulturell logikk som storsamfunnet ikke skal blande seg inn. Den ene ungdommen i min undersøkelse fortalte at hun ikke ble tatt på alvor av barnevernet da hun fortalte om volden. Imidlertid var det vanskelig å få tak i om det handlet om at barnevernet ikke ville blande seg inn eller om de trodde på moren som benektet volden og ikke på jenta. Barnevernet står i et vanskelig dilemma. På den ene siden barnets beste og på den andre det biologiske prinsippet og samarbeid med foreldrene. Til tider kan dette være svært vanskelig og lite forenelig.

4.4.2 Hjelp til omsorgskompetanse og omsorgssituasjon

Hva slags hjelpetiltak barnevernet råder over som kan bidra til å styrke foreldrenes omsorgskompetanse og barnas omsorgssituasjon utforskes i det følgende. Som jeg har vært inne på tidligere opplever barnevernsarbeidere at de ikke har nok tilpasset tiltak for flerkulturelle familier.

En av dem sier:

”Jeg har ei jente nå som har en drøm om å flytte inn i en egen hybel slik som norske jenter gjør. Men så synes familien at det er kjempe vanskelig, hva skal miljøet si, og da er vi midt i det med ære og skam og den biten. Det er jo veldig vanskelig, for en har et hjelpetiltak men det finnes ingen gode løsninger for henne. Hun kommer til å miste familien sin hvis hun flytter på hybel, og hvis hun ikke flytter på hybel så er det bare bråk hjemme...”

Denne barnevernsarbeideren beskriver at tiltaket finnes men at det ikke er noen god løsning for jenta og familien. Etter min mening er barnevernsarbeideren kultursensitiv i sin tilnærming til familien. Barnevernsarbeideren kunne valgt å ignorere det at familien er opptatt av reaksjoner fra eget miljø og viktigheten av ære. Det finnes et passende tiltak som er i tråd med jentenes ønske og som også til en viss grad vil løse konflikter i familien. Imidlertid velger denne barnevernsarbeideren å se det spesielle og unike i situasjonen. Hun ser at jenta risikerer å ”miste” familien og at familien kommer i en vanskelig situasjon i forhold til sitt

nettverk. Barnevernsarbeideren er i en dialog med familien for å finne en god løsning selv om det kan virke håpløst. Qureshi (i Eide, et al., 2009:219) skriver at: *”Å vise forståelse og respekt, og å vise sensitivitet for andres verdier og unikheter og ivareta disse er å utøve kultursensitivitet i møte med den andre.”*Selv om familien og barnevernsarbeideren ikke har funnet en god løsning enda, som ivaretar alles interesser, er det slik jeg ser det større muligheter for at de klarer dette så lenge de er i dialog og barnevernsarbeideren har med seg det unike i situasjonen og opptrer kultursensitivt.

En annen av barnevernsarbeidere uttrykker følgende:

”Vi tilbyr de tiltak som vi mener kan passe de for eksempel ICDP² som de egentlig kan oppleves som en slags tvangstrøye. Jeg har en familie nå hvor mor egentlig har vært ganske tydelig på at det hjelper meg egentlig ingenting for jeg sitter bare å hører på hva andre sier. Jeg vil ikke si noen ting for jeg stoler ikke på noen av dem. Også tenker vi at det er bare helt kanon tiltak...Der fikk jeg en sånn aha med den ICDP for jeg tenkte at det må være en gave nesten fra ovenfra, at de skal få støtte fra miljøet og alt det der. Men jeg skjønner mor veldig godt at det er vanskelig for henne å stole på de. Også prøver jeg å si at du trenger ikke å utlevere deg bare si det øverste”

I denne saken blir mor påtvunget et tiltak som hun ikke ønsker og egentlig gir sterk uttrykk for at hun ikke kommer til å ha utbytte av. Selv om barnevernsarbeideren har forståelse for at tiltaket ikke er ønskelig av mor og ser mors grunner, motiverer hun allikevel mor til å ta imot hjelpetiltaket. Nordstoga (2011) skriver at sosialarbeiderne er del av et større system som har visse tiltak til rådighet og at de beskyldes for omformulering av klientens problemer for at de skal passe i eksisterende tiltakskjede. Jeg mener at denne barnevernsarbeideren har vært åpen og ærlig på at det muligens ikke er passende tiltak, men siden det ikke finnes andre tiltak setter hun i gang noe som verken hun eller mor har tro på. Spørsmålet er om dette vil hjelpe familien og gjøre at de får en bedre hverdag. Jeg anser det som lite sannsynlig, tvert imot. Det er mer sannsynlig at mor vil bekymre seg og bruke mye energi på hvordan de andre fra hennes etniske gruppe vil ta dette og hva slags historier om familien som kommer til å gå i miljøet. I tillegg vil dette kreve tid som hun kunne brukt på andre ting. Sannsynligvis vil dette også ha noen innvirkninger på resten av familien og i ytterste konsekvens kan det føre til

² ICDP (International Child Development Program) er utviklet av professor Karsten Hundeide og professor Henning Rye ved UIO. Det er et enkelt, helsefremmende og forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Det retter seg mot omsorgsgivere og skal styrke omsorgskompetanse. <http://www.icdp.no/om-icdp>

forverring av omsorgssituasjonen for barna. Muligens hadde familien vært bedre tjent dersom barnevernet hadde latt være å igangsette tiltak.

4.4.4 Oppsummering

Foreldrene i undersøkelsen forteller at det med oppdragerrollen er vanskelig, noe handler om kultur, noe om at en føler seg ensom og alene i foreldrerollen. De er opptatt av tilpassning til den norske kulturen. Ungdom gir uttrykk for at det er vanskelig å ha strengere regler enn sine norske venner. En av ungdommene forteller om voldsproblematikken og manglende hjelp fra barnevernet. Det å vurdere hva som er god omsorg kan være vanskelig når det gjelder flerkulturelle familier. Familiens betraktninger om den ”gode omsorgen” kan være ulike fra det som barnevernsarbeideren betrakter som god omsorg. Barnevernsarbeiderne forteller om ulike utfordringer i forhold til oppdragerrollen og omsorgssituasjon for barna. Blant annet blir voldsproblematikk og innblanding av storfamilie nevnt som utfordringer. Det er også vanskelig med hjelpetiltak til flerkulturelle familier som bedrer omsorgskompetansen og omsorgssituasjonen for barna, noe som gjør at barnevernsarbeiderne sliter med å foreslå passende tiltak i undersøkelsen. Det er behov for mer tilpassede tiltak som tar kulturelle hensyn. Det å støtte foreldrene i oppdragerrollen og få til endring oppleves som en krevende og vanskelig prosess av barnevernsarbeiderne. Imidlertid kan nysgjerrighet, åpenhet og en kultursensitiv tilnærming være gode strategier for å komme i posisjon til familien og få til en endring.

5. KONKLUSJON

5.1 Hvordan opplever flerkulturelle familier barnevernets undersøkelse?

I oppgaven har jeg blant annet sett på hvordan formelle og uformelle rammebetingelser i undersøkelsen oppleves av flerkulturelle familier. Tidsaspektet oppleves belastende da familiene mener at det tar altfor lang tid før de får hjelp. Selve undersøkelsen oppleves ikke som hjelp av familiene. Den har heller ikke samme betydning som den har i lovgivningen og for barnevernsarbeiderne. Familiene formidler at de ikke får nok med informasjon. De er usikre på hva informasjonen innebærer og hvordan den skal tas i bruk. Spesielt ungdom opplever at de ikke får nok forklaring på hva rettighetene dreier seg om. Undersøkelserforløpet er uklart for familiene. De har mangelfull kjennskap om hvor undersøkelsen starter, hva den inneholder og hvor den avslutter. De er også usikre på undersøkelsens hensikt. Det virker som om de ikke har fått god informasjon om

undersøkelsen og faglige begrunnelser for valg barnevernsarbeiderne gjør underveis i undersøkelsen. Innholdet i undersøkelsen varierer fra familie til familie.

Som nevnt tidligere har jeg også sett på uformelle rammebetingelser. Familiene opplever barnevernsarbeidere som lite tilgjengelige. Dette kan settes i sammenheng med barnevernets mangelfulle ressurser og stor arbeidsmengde. Familiene synes at det er vanskelig. De får følelse av at deres sak ikke er viktig og ikke blir prioritert, noe som skaper bekymring og frustrasjon. Tilsynelatende virker det som om familiene er fornøyd med den kulturelle kompetanse barnevernsarbeidene besitter. Unntaket er en av ungdommene som gir uttrykk for at barnevernet ikke har tatt henne seriøst når hun fortalte om vold i familien. Ungdommen setter det i sammenheng med manglende kompetanse i forhold til flerkulturelle familier hvor vold er et mer utbredt problem enn blant majoriteten. Familiene gir uttrykk for at de har kjent på fordommer i møte med representanter fra barnevernet. De har opplevd at barnevernsarbeidere har hatt en forforståelse av familien og deres hverdag som familien ikke har kjent seg igjen i. Dette har fått negative konsekvenser for relasjon og samarbeid.

Når det gjelder samarbeid forteller familiene at de har opplevd vansker særlig i starten av undersøkelsen, men at det bedret seg etter hvert. Opplevelsen av samarbeidet knyttes tett opptil om familiene opplever at de blir involvert, blir hørt, tatt på alvor og om barnvernsarbeidere viser forståelse for familiens situasjon. Det om familien opplever at de får hjelp fra barnevernet har også stor betydning for samarbeidet. I undersøkelsen kan dette være vanskelig da hjelpetiltak oftest settes i gang etter at undersøkelsen er ferdig. Utfordringen ligger i å få familien til å innse undersøkelsens betydning og se på den som en prosess som er til hjelp for familien. Det er også viktig for familiene at barnevernsarbeideren opptrer som et medmenneske i undersøkelsen. Dette øker tilliten og bedrer samarbeidet. Fravær av de nevnte faktorer gir dårlig samarbeid. Utallelsene til familiene tyder på at barnevernsarbeiderne samarbeider i større grad med mødre i undersøkelsen. Den ene faren i undersøkelsen og ungdommene forteller om manglende involvering og vanskelig samarbeid.

Familiene opplever at de har lite de skulle ha sagt i forhold til tidspunktet hjelp settes i gang og type tiltak som igangsettes. Dette kan gjøre situasjonen vanskeligere for familiene. Risiko for at tiltak som settes i gang ikke virker etter sin hensikt økes. Familiene har ikke tiltro til tiltak som de selv ikke har vært med på å bestemme. Manglende brukermedvirkning er mer framtrødende i saker hvor barnevernsarbeidere og familiene ikke er enige om problematikken

i familien. Det vanskeliggjør også enigheten om løsningen. Siden barnevernsarbeidere har større grad av makt til både å definere problemet og bestemme tiltak kommer familien ut som den tapende part.

Foreldrene opplever at det er utfordrende med foreldrerollen. De kommer fra land som ofte har en annen tilnærming og praktisering av foreldrerollen. De er vant til kollektivistiske samfunn hvor oppdragelsen er et felles ansvar i storfamilien. Barn forventes å være lydige og ha respekt for foreldrenes avgjørelser. Dette er annerledes fra det individualistiske synet som er rådende i Norge. Foreldrene er opptatt av tilpasning til det norske samfunnet da de ser at noe annet vil gå utover barna. Selv om foreldrene prøver å tilpasse seg opplever barna at de har det strengere enn sine norske venner. Det å være annerledes fra sine venner oppleves som vanskelig av de unge.

5.2 Hvilke muligheter og utfordringer opplever barnevernsarbeidere når de gjennomfører undersøkelse i flerkulturelle familier?

Barnevernsarbeidere ønsker seg mer tid i undersøkelsen. Undersøkelsen beskrives som energikrevende og utfordrende. Dette handler hovedsakelig om språklige og kulturelle utfordringer de møter i arbeid med flerkulturelle familier. Barnevernsarbeiderne formidler at de utarbeider undersøkelsesplan. Videre sier de at undersøkelsen i flerkulturelle familier krever mer planlegging og at en er avhengig av å holde seg i større grad til lagte planer. Imidlertid er det utydelig hvor mye familiene inkluderes i disse planene. Det å gi informasjon om undersøkelsen og klientens rettigheter er viktig for barnevernsarbeiderne. Imidlertid er barnevernsarbeiderne usikre på hvor mye av informasjonen familiene får med seg. Noe handler om trekk som er felles for de fleste familiene som gjennomgår barnevernets undersøkelse som for eksempel usikkerheten og redsel samt den vanskelige situasjonen familien befinner seg i. I forhold til flerkulturelle familier dreier deg seg også om manglende kjennskap til det norske systemet.

Barnevernsarbeiderne gir uttrykk for at de har en presset hverdag med mange saker. De mangler ressurser og greier ikke å være tilgjengelige for familien i den grad det er behov for. Det går også utover kvaliteten i gjennomføring av undersøkelsen. Det er ønskelig at antall saker reduseres og at en har mer tid i undersøkelsen. Barnevernsarbeiderne innrømmer at fordommer forekommer. De fremhever viktigheten av å være bevisst i møte med flerkulturelle familier og jobbe kontinuerlig med egne holdninger og verdier. Barnevernsarbeiderne ønsker seg mer kulturell kompetanse. Imidlertid påpeker de at det med manglende kulturell

kompetanse ikke er en uoverkommelig utfordring dersom en viser genuin interesse for familiene, engasjement og er nysgjerrig.

Barnevernsarbeiderne fremhever viktigheten av samarbeidet. De forsøker å legge til rette for at alle familiemedlemmene blir hørt og involvert i undersøkelsen. Alle får tilbud om egne møter med barnevernsarbeideren. Imidlertid opplever de at flerkulturelle familier i større grad trekker seg unna og gjør seg utilgjengelig for barnevernet. De har også en opplevelse at mye dekkes til i disse familiene og at det er vanskelig å få dem til å fortelle åpent om situasjonen. Mulighetene ligger i en kultursensitiv tilnærming hvor nysgjerrighet, toleranse og engasjement står sentralt. Dette har stor betydning for at de skal greie å komme i posisjon til flerkulturelle familiene. De ser også at familiene i større grad er redd for barnevernet enn det majoriteten er. Det er viktig å trygge familiene samtidig som en må være tydelig på sin rolle i familien. Tilliten blir fremhevet i denne sammenheng. Barnevernsarbeiderne opplever at tilliten i flerkulturelle familier er annerledes. Den beskrives som "skjør" noe som gjør at barnevernsarbeidere må trå varsomt og være bevisst sin framtrede i familien.

Barnevernsarbeiderne mener at flerkulturelle familier har like muligheter til medvirkning som majoriteten. Imidlertid ser de at disse familiene har utfordringer som begrenser dem i realisering av medvirkning. Et eksempel er familiens manglende kjennskap til det norske systemet. Den gjør at familien ofte ikke greier å benytte seg av brukervedvirkning. Barnevernsarbeiderne har en tilbøyelighet til å bestemme mer i disse familiene, ikke fordi de mener at brukervedvirkning ikke skal være tilstede og ikke er viktig, men grunnet familiens manglende kompetanse og kunnskap. Dette krever større bevissthet rundt problematikken fra barnevernsarbeiderne i møte med flerkulturelle samt strategier som gjør at familien settes i stand til å benytte seg av brukervedvirkning.

Å undersøke omsorgen i flerkulturelle familier er utfordrende for barnevernsarbeidere. Deres syn på barneoppdragelse er betydelig annerledes enn det de møter i flerkulturelle familier. Spørsmålet om hva som er god omsorg aktiveres på en helt annen måte enn når de jobber med norske familier. Barnevernsarbeiderne gir uttrykk for at det er viktig med en kultursensitiv tilnærming til omsorgen. Imidlertid må den ikke gå utover barnas interesser og velbefinnende. Kulturen skal ikke brukes som unnskyldning for omsorgssvikt. Barnevernsarbeiderne opplever at de oftere møter voldsproblematikk i flerkulturelle familier. Innblanding av storfamilie er også en utfordring som krever håndtering og kompetanse. Barnevernsarbeiderne

gir uttrykk for at hjelpetiltak de har til rådighet kan være utilstrekkelige i forhold til flerkulturelle familier. De etterspør tiltak som er mer tilpasset flerkulturelle familier og som i større grad tar kulturelle hensyn.

Litteraturlista:

- Allertsen, L. M., & Kalve, T. (2006). *Innvandrerbarn i barnevernet 2004*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Askeland, G.A.(2011). *Kritisk refleksjon i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bredal, A. (2009). Barnevernet og minoritetsjentes opprør: Mellom det generelle og det spesielle. In K.Eide m.fl. *Over profesjonelle barrierer- Et minoritetsperspektiv på sosialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (1998). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget
- Barnevernpanelet (2011). Barne, likestillings- og inkluderingsdepartementet. http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf
- Bø, B.P.(2010). Det flerkulturelle barnevernsarbeidet- utfordringer, erfaringer og kompetansebehov. In M.S Kaya m.fl. *Integrasjon og mangfold: Utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag
- Christiansen, K. U. (1992). Foreldreperspektiv på barnevernundersøkelsen. *Nordisk sosialt arbeid, nr.3*.
- Danielsen, K. (2005). Diskriminering- en literaturgjennomgang. *Nova. Skriftserie 4/05*
- Drugli, M.B & Martinsen, E. (1996). *En undersøkelse av barnevernet i Trondheim, - en gjennomgang av inntaksprosedyren i distriktene og 1000 meldte barns karriere i perioden 1994/95*.Trondheim. Barnevernets utviklingssenter i Midt- Norge.
- Eide, K., Qureshi, N.A, Rugkåsa, M. &Vike, H.(2009)(red.). *Over profesjonelle barrierer- et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag As
- Eide, S.B, Grelland H.H, Kristiansen, A., Sævareid, H.I &Aasland D.G (2011). *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget
- Eide S. B (2011). Relasjoner som kilde og tema i etikken: Knud E. Løgstrup. In S.B.Eide m.fl. *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget
- Eide S. B. (2011). Åpenhet og samarbeid. In S.B.Eide, et al. *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget
- Eide S.B. (2012). Fra brukermidvirkning til sosialarbeidermidvirkning? In A.G. Jenssen& I.M. Tronvoll (Eds.). *Brukermidvirkning, likeverd og anerkjennelse*. Oslo:Universitetsforlaget
- Engebriqtsen, A.(2007). *Perspektiver på autonomi, tilhørighet og kjønn blant ungdom*. Tidsskrift for ungdomsforskning 7 (2):63-84
- Grelland, H.H (2011). Følelse og medfølelse. In S.B.Eide et al. *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget

- Haavind, H.(1987). *Liten og stor. Mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hagen, G. & Qureshi N.A. (1996). *Etnisitet i sosialt arbeid. Arbeid med etniske minoriteter i barnevern og sosial sektor*. Aurskog: Tano Aschehoug
- Healy, K (2009). *Socialt arbejde i teori og kontekst*. København: Akademisk Forlag
- Holm-Hansen, J., Myrvold, T. & Haaland , T. (2007). *Flerkulturelt barnevern- En kunnskapsoversikt*. NIBR-rapport 2007:10. Oslo: norsk institut for by- og regionsforskning.
- Hærem, E. & Aadnesen, B. (2004). *Barnevernets undersøkelse*. Oslo: Universitetsforlaget
- IMDI. (2009). *IFAKTA - Faktahefte om innvandrere og integrering*. Oslo: IMDI.
- Jacobsen, D.I (2000). *Hvordan gjennomføre undersøkelser. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jarvinen, M., Elm Larsen, J. & Mortensen, N. (2005). *Det magtfulde møde mellom system og klient*. Aarhus: Universitetsforlaget
- Jørgensen H. & van der Weele, J. (2009). Vold i storfamilekontekst- Erfaringer fra alternativ til vold. In K. Eide, m.fl. *Over profesjonelle barrierer- Et minoritetsperspektiv på sosialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kaya, M.S, Høgmo, A.&Fauske H.(2010) (red.). *Integrasjon og mangfold. utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag
- Kiledal, K., Uggerhøj, L., Nordstoga S. & Sagatun, S. (2011). *Å bli undersøkt- norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Korbin, J. E. (1991). Cross-cultural perspectives and research directions for the 21th century. *Child Abuse and Neglect*, vol 15, s.67-79.
- Kristiansen, A. (2011). Tillit i samarbeid. In S.B.Eide, at al. *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kristiansen, A. (2011). Respekt i samarbeid. In S.B. Eide et al. *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kriz, K., & Skivenes, M. (2009). Lost in translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families. *British Journal of Social Work*, 1-15.
- Kriz, K., & Skivenes, M. (2010a). "Knowing Our Society" and " Fighting Against Prejudices": How Child Welfare Workers in Norway and England Preceive the Challenges of Minority Parents. *British Journal of Social Work*, 1-18.

Kriz, K., & Skivenes, M. (2010b). "We have very different positions on some issues: how child welfare workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families". *European Journal of Social Work*, 13(1), 3-18.

Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Kvillo, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (2008). Kartlegging av diskriminering i statlig sektor-førstetrinn?

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Diskriminering/Rapport_diskriminering_i_statlig_sektor_feb_2008.pdf

Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17.juli 1992 nr.100

Nissen M. A, Pringle, K. & Uggerhøy L. (red) (2007). *Magt og forandring i sosialt arbeid*. København: Akademisk forlag.

Nordstoga, S. (2011). Å definere problemet sammen. In K.Kiledal, et al. *Å bli undersøkt- norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget

Nygren, P.(1995). *Profesjonelt barnevern som barneomsorg*. Ad Notam Gyldendal, Oslo.

Qureshi, N.A. (2005). Profesjonell kultursensitivitet fremfor faglig etnosentrisme. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*.

Qureshi, N.A. (2009). Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse. In K. Eide, et al. *Over profesjonelle barrierer- Et minoritetsperspektiv på sosialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Qureshi, N.A & Fauske, H. (2010). Barnevernfaglig arbeid med minoritetsetniske familier. In M.S. Kaya, m.fl. *Integrasjon og mangfold. Utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag

Qureshi, N.A & Fauske, H. (2010). Empowerment og antiundertrykkende sosialt arbeid. In M.S.Kaya m.fl. *Integrasjon og mangfold. Utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag

Rudie, I. (2001). *Om kohorter og kulturelle generasjoner*. Norsk Antropologisk Tidsskrift, 12 (1-2):94-103

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget

Sagatun, S. (2005). *Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14-18-åring*(Vol. 2005:220). Trondheim: Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Sagatun, S. (2011). Dimensjoner ved omsorgen som gis oppmerksomhet i barnevernsundersøkelsen . In K. Kiledal, et al. *Å bli undersøkt- norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget

Sagatun, S. (2011). Betydning av kjønn i undersøkelsesprosessen. In K. Kiledal, et al. *Å bli undersøkt- norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget

Sandbæk, M. & Tveiten, G.(red)(1996). *Sammen med familien. Arbeid i partnerskap med barn og familier*. Oslo: Kommuneforlaget AS

Schjelderup L, Omre, C. & Marthinsen E.(red) (2005). *Nye metoder i et moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Shulman, L. (2003). *Kunsten å hjelpe individer og familier*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS

Skytte, M.(2001). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

[St.prp. nr. 1 \(2006-2007\)](#). Barne- og likestillingsdepartementet.

http://www.statsbudsjettet.no/Upload/Statsbudsjett_2007/dokumenter/pdf/fagdep/bld.pdf

Uggerhøy, L (2011). Familiernes erfaring med undersøgelsens start og fremgangsmåde. In K. Kiledal, et al. *Å bli undersøkt- norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget

Uggerhøy, L (2011). Familiernes involvering og deltagelse i undersøgelsesprosessen. In K. Kiledal, et al. *Å bli undersøkt- norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget

Utledningsdirektoratet (2005). Minoritetsperspektiv i offentlige tjenester- tverrkulturell kompetanse. En utfordring for alle offentlige tjenester. *Temahefte 19*.

Aadnesen, B.N & Hærem, E. (2007). *Interkulturelt barnevernsarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget

Aasland, D. G (2011). Ansvar i samarbeid. In S.B. Eide et al. *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget

Vedlegg 1- Intervjuguide foreldrene

Personalia:

Alder, utdanning, jobb, bakgrunn fra hjemlandet, migrasjonsprosessen, oppholdsstat i Norge, ønsker for fremtiden (bli i Norge/ returnere hjem)

Spørsmål om undersøkelsen:

1. Hvordan er det å bli innkalt til et møte med barnevernet- tanker i forkant og erfaringer i etterkant
2. Hvordan er det med informasjon- Hva slags informasjon fikk dere om undersøkelsen, deres rettigheter og plikter? Ble dere holdt løpende informert om sakens utvikling - hvordan? Forstå dere det som ble sagt fra barnevernsarbeidere? Opplevde dere at barnevernsarbeiderne forsto hva dere sa? Dersom dere opplevde at de ikke hadde forstått- greide dere å si ifra, hvordan ble det mottatt?
3. Hvordan var det med skriftlig informasjon? Fikk dere noe brev fra barnevernet- forsto dere innholdet i brevet? Hvis ikke- hvordan ble det håndtert?
4. Ble det brukt tolk i møter mellom dere og barnevernsarbeidere? Hvordan var det? Hvis ikke, vet dere hvorfor det ikke ble brukt tolk? Hvordan dere opplevde tolkens arbeid- kunne dere stole på at tolken oversatte riktig?
5. Hva slags relasjon (forhold) fikk dere til barnevernsarbeideren? Dersom den var god (dårlig) - hva var det som gjorde at den ble god (dårlig)
6. Har dere følt på rasisme, diskriminering i møte med barnevernsarbeidere? På hvilken måte? Hva ble gjort med det?
7. Hadde barnevernsarbeideren kjennskap til deres kultur? Hvordan viste de forståelse/ toleranse for deres kultur?
8. Hvordan dere tenker på omsorgen for deres barn? Hva er det som er viktig- hvordan skal foreldrene være sammen med barna/ ungdommen? Hva slags hjelp/ støtte skal ungdommen få fra dere som foreldrene? Hva er det dere legger vekt på i oppdragelsen? Hva synes dere er utfordrende i foreldrerollen? Var det samsvar i det som dere tenker er viktig og det barnevernet tenker er viktig i foreldrerollen/ oppdragelsen etc? Hva var likt/ ulikt?
9. Hvordan vil dere beskrive samarbeidet mellom dere og barnevernsarbeideren? Hva er årsaken at samarbeidet ble bra/ dårlig? Var det noe vanskelig i samarbeidet på et eller annet tidspunkt i undersøkelsen? Hva var det, hvordan det ble håndtert? Opplevde dere at kulturforskjeller kom i veien for samarbeidet på noe tidspunkt?
10. Hva tenker dere om barnevernets makt ifht. deres familie (Eks. Hvordan er det å vite at barnevernet kan ta fra deg barna)? På hvilken måte merket dere «makten»? Opplevde dere at dere som foreldrene hadde noe makt?

11. Hva var barnevernet opptatt av i undersøkelsesprosessen? Hva var dere opptatt av? Tok barnevernet på alvor det som dere ga uttrykk for var viktig for dere? Hvordan opplevdes det?
12. Hva var bra i undersøkelsen- hva var dårlig og hvorfor? Opplevde dere at undersøkelsen var til noe hjelp for dere som familie?
13. Hvordan ble dere informert om at undersøkelsen var avsluttet? (Eks. Er undersøkelsesrapport blitt gjennomgått i sin helhet)
14. Hvordan dere ble involvert i valg av tiltak? Opplevde dere at barnevernet tok hensyn til det dere sa om hva slags hjelp dere hadde behov for? I ettertid- er dere fornøyd med hjelpetiltak dere får? Er de til hjelp- har familien fått det bedre og på hvilken måte?
15. Er det behov for endringer i måten barnevernet jobber på- hva og hvordan det bør endres?

Vedlegg 2- Intervjuguide ungdom

Personalia:

Alder, kjønn, utdannelse, migrasjonsprosessen, oppholdsstats i Norge

Spørsmål om undersøkelsen:

1. Hvordan fikk du kontakt med barneverntjenesten. Hvordan var det første møte- tanker/ følelser du hadde før møte, i møte, i etterkant av møte
2. Hvordan er det med informasjon- Hva slags informasjon fikk du om undersøkelsen, dine rettigheter og plikter? Hvordan ble du holdt informert om sakens utvikling?
3. Hvordan var det med skriftlig informasjon? Fikk du noe brev fra barnevernet- forsto du innholdet i brevet? Hvis ikke- hvordan ble det håndtert?
4. Ble det brukt tolk i møter mellom deg og barnevernsarbeidere? Hvordan var det? Hvis ikke, hva var grunn til det? Hvordan opplevde du tolkens arbeid?
5. Hva slags relasjon fikk du til barnevernsarbeideren? (Dersom den var god (dårlig) - hva var det som gjorde at den ble god (dårlig)
6. Har du følt på rasisme, diskriminering i møte med barnevernsarbeidere? På hvilken måte? Hva ble gjort med det?
7. Hadde barnevernsarbeideren kjennskap til din kultur? Hvordan viste de forståelse/ toleranse for din kultur?
8. Hva slags relasjon har du til foreldrene dine? Hvordan er det med regler/ grenser? Hva er bra med foreldrene dine/ hva har vært vanskelig?
9. Hvordan vil du beskrive samarbeidet mellom deg og barnevernsarbeideren? Var det noe vanskelig i samarbeidet på et eller annet tidspunkt i undersøkelsen? Hva var det, hvordan ble det håndtert?
10. Hva var barnevernet opptatt av i undersøkelsesprosessen? Hva var du opptatt av? Tok barnevernet på alvor det som du ga uttrykk for var viktig for deg?
11. Hva var bra i undersøkelsen- hva var dårlig og hvorfor? Opplevde du at undersøkelsen var til noe hjelp for deg?
12. Hvordan ble du informert om at undersøkelsen var avsluttet? (Eks. Er undersøkelsesrapport blitt gjennomgått i sin helhet)

13. Hvordan du ble involvert i valg av tiltak? Opplevde du at barnevernet tok hensyn til det du sa om hva slags hjelp du hadde behov for? I ettertid- er du fornøyd med hjelpetiltak du har? Er de til hjelp- har du fått det bedre og på hvilken måte?
14. Er det behov for endringer i måten barnevernet jobber på- hva og hvordan det bør endres?

Vedlegg 3 – Intervjuguide barnevernsarbeiderne

Personalia: Kjønn, alder, utdanning, yrkesbakgrunn

Generelt om US i flerkulturelle familier

1. Kan dere fortelle litt om hva slags tanker og følelser dere får når dere tildeles en undersøkelsessak hvor familien har flerkulturell bakgrunn
2. Hvordan er det å undersøke i flerkulturelle familier kontra etnisk norske familier
3. Hva er det dere fokuserer på når dere undersøker i flerkulturelle familier ? (Meldingens innhold, kultur, psykisk helse, fysisk helse, fattigdom, samspill etc.)
4. Hvordan er det med «omsorgsbegrepet»? Hva legger dere i den? Hva tenker dere om «omsorgsbegrepet» i en kulturell kontekst? Hva er annerledes for flerkulturelle familier når det gjelder omsorgen for barna kontra norske familier?
5. Hvordan gjennomføres undersøkelsessaker i flerkulturelle familier her på kontoret (Er det noen spesielle rutiner, metoder o.l) . Hvor mye blir det lagt vekt (kartlagt) på familiens liv før de kommer til Norge, opplevelser, migrasjonsprosess etc. i undersøkelsen?
6. Hvordan tenker dere om «terskelen « her på kontoret ? Er «terskelen» den samme for flerkulturelle familier som for etnisk norske familier?

Hva er det som styrer/ bestemmer hvilke saker som går til US, hvilke henlegges, hvilke går til tiltak?

7. Hvilke type kunnskap og kompetanse er nødvendig etter deres oppfatning til å foreta undersøkelse i flerkulturelle familier? Trengs det spesielle kunnskaper for dette arbeidet? Opplever dere at dere har nok kunnskap og kompetanse? Dersom ikke, hva trenger dere mer av?

(Hjelp til meg selv: Tidligere undersøkelser viser at sosialarbeiderne savner kunnskap om kultur og familieforhold, kunnskaper om innvandreres og flyktningers bakgrunn fra hjemlandet, Kunnskaper om kriser og traumer)

8. Finnes det noen «verktøy» som fungerer bedre enn annet i flerkulturelle familier for å gjøre undersøkelsen til en «god» samtaleprosess?
9. Blir undersøkelsesprosess evaluert etter end undersøkelse med tanke på læring/ utvikling
10. Er det behov for endringer i måten barnevernet undersøker i flerkulturelle familier. I så fall hva bør endres og hvordan en kan få det til?

Relasjonen

1. Hvilke faktorer/ momenter har betydning for hvordan relasjonen mellom foreldrene og dere utvikler seg

(Hjelp til meg i intervjusituasjonen: Kan det ha noe med klientens aksept av problemet som er utg.pkt for meldingen, barnevernsarbeiderens måte å takle håndtere aggresjon, kritikk, protester i de første møter, barnevernsarbeiderens forståelse av problemoppfatninger som familien selv legger til grunn)

2. Hva med «forforståelse» om familien- hvordan det påvirker relasjonen

Har det skjedd at tanken om familien endrer seg før- og etter første møte?? I så fall hva skjer og hva er årsaken til det.

3. Hva er avgjørende for å få til en god relasjon? Hva er hemmende?
4. Hvor mye egne holdninger og verdier spiller inn og påvirker vurderinger og utvikling av relasjon i undersøkelsessaker i flerkulturelle familier? Jobber en med bevissthet ifht. egne holdninger til flerkulturelle? Hvordan er det med diskriminering, stereotypering, rasisme?

Samarbeid

1. Hva tenker dere om samarbeid med flerkulturelle familier?
2. Er det noe som er annerledes med disse ifht. samarbeid med etnisk norske familier?
3. Hva er deres opplevelse av hva som hemmer / fremmer samarbeidet
4. Hvordan er det med maktaspektet? Hva tenker dere om deres makt i undersøkelsen? Hva med familiens makt? Er det noe annerledes i «maktforholdet» i flerkulturelle familier kontra etnisk norske familier?
5. Hvordan kulturelle forskjeller spiller inn og eventuelt påvirker samarbeidet?
6. Hvor mye legger dere vekt på familiens oppfattelse av problematikken i undersøkelsen? Ble deres oppfattelse av problematikken lagt til grunn når en skal beslutte tiltak i familien?
7. Hvor mye snakker dere med ungdommen i løpet av undersøkelsen? Hvordan legges det til rette for samarbeid med ungdommen? Hva som hemmer/ fremmer samarbeidet med ungdommen og bvtj.?

Kommunikasjon

1. Hvordan fungerer kommunikasjon med flerkulturelle familier?
2. Hvordan sikres at budskapet er forstått – at familien har forstått barnevernsarbeideren og omvendt?

3. Hva er det som hemmer/ fremmer god kommunikasjon?
4. Hva med non-verbal kommunikasjon?
5. Når brukes det tolk? Finnes det rutiner for bruk av tolk? Hvis en ikke bruker tolk – hvem tar avgjørelsen om det, hvilke vurderinger og begrunnelse legges til grunn?
6. Har dere hatt noe opplæring (kurs) i kommunikasjon via tolk?
7. Hvordan kvalitetssikres tolkningen? Finnes det noen rutiner? Opplever dere at tolkens manglende ferdigheter vanskeliggjør kommunikasjon med familier? Hvordan det blir håndtert?

Brukermedvirkning

1. Hva legger dere i begrepet medvirkning?
2. Hvordan legges det til rette for medvirkning i undersøkelsen? På hvilken måte blir foreldrene og ungdommen involvert?
3. Har foreldrene og ungdommen muligheten til å påvirke gangen i undersøkelsessak? Hvor stor mulighet har de til å påvirke måten (fremgangsmåten) undersøkelsen blir gjort på?
4. Hvor stor vekt legges det på informasjon om rettigheter og plikter til familien i undersøkelsessaken (eks. rett på advokat, rett på dokumentinnsyn, rett til å takke nei til hjelpetiltak, plikt til å la barna snakke med bvv., at de ikke kan motsette seg us, at bvtj. har muligheten til å innhente opplysninger mot foreldrenes vilje etc.) ? Hvordan sikres det at familien har forstått informasjon og er klar over sine rettigheter og plikter?
5. Hva er det som styrer valg av tiltak? (Det foreldrene opplever at de har behov for, det bvtj. ser at familien har behov for, tiltaksapparatet som finnes)? Ser en at flerkulturelle familier har behov for annet type tiltak enn etnisk norske? Er det noen mangler i tiltaksapparatet vi råder overfor- er det behov for annet type tiltak for flerkulturelle enn det vi råder over i dag?
6. Hvor stor mulighet har foreldrene og ungdom til å påvirke valg av tiltak?

Vedlegg 4- Informasjonsbrev til familier

Jeg er deltidsstudent ved Universitetet i Agder og er i gang med skriving av masteroppgave i velferdsstudier. Veileder for masteroppgaven er dosent Solveig Sagatun, tlf:38141535, epost: solveig.sagatun@uia.no. I tillegg til å være student er jeg utdannet sosionom, og har jobbet i mange år i det kommunale barnevernet. I sommer-11 begynte jeg å jobbe som rådgiver i Bufetat (fagteamet) i Kristiansand.

I min masteroppgave ønsker jeg å se nærmere på det arbeidet barnevernet gjør i undersøkelsessaker i flerkulturelle familier. Min interesse for dette er nært knyttet til mangeårig arbeid i det kommunale barnevernet, samt at jeg selv er flerkulturell. Det er ønskelig å intervju flerkulturelle familier (foreldre og ungdom fra 13år og oppover) som nylig har gjennomgått barnevernets undersøkelse. Jeg ønsker å finne ut hvordan dere har opplevd samarbeid med barnevernet, om dere har hatt muligheter til å påvirke beslutningsprosessen og om dere er fornøyd med den hjelpen dere har fått fra barneverntjenesten.

Planen er å gjennomføre intervjuene i løpet av januar/ februar -13. I utgangspunkt er det ønskelig at intervjuene med foreldre og barn gjennomføres separat for å sikre at alle kommer frem med sine erfaringer.

Det er frivillig å delta på intervju. De som ønsker å delta på intervju tar enten direkte kontakt med meg eller eventuelt barneverntjenesten som videreformidler informasjon til meg. Jeg vil snarest ta kontakt med dere for å avtale tid og sted for intervju. For ordnes skyld vil jeg opplyse at intervju kan tas hjemme hos dere, eventuelt andre plasser dere foretrekker.

Innholdet fra intervjuene vil bli anonymisert uten mulighet til å spore tilbake til de som har deltatt i intervjuene. Jeg håper at dere kan gi tillatelsen til at intervjuene blir tatt opp på bånd som vil bli slettet når undersøkelsen avsluttes sommer 13 eller eventuelt ved utgangen av 2013. Selve oppgaven vil bli publisert som en masteroppgave ved UIA.

Med hilsen

Indira Derviskadic

Student

indiricad@hotmail.com , Mobil:454 69 964

Veileder ved UIA: Dosent Solveig Sagatun, tlf:38141535, epost: solveig.sagatun@uia.no

Før intervjuet må intervjupersonen undertegne svarslippen nedenfra:

Jeg ønsker å delta i intervju om erfaringer med undersøkelsessaken i barnevernet

Navn:

Alder:.....

Tlf:.....**Adresse:**.....

Vedlegg 5- Informasjonsbrev til barneverntjenesten

Jeg er deltidsstudent ved Universitetet i Agder og er i gang med skriving av masteroppgave i velferdsstudier. Veileder for masteroppgaven er dosent Solveig Sagatun, tlf:38141535, epost: solveig.sagatun@uia.no. I tillegg til å være student er jeg utdannet sosionom, og har jobbet i mange år i det kommunale barnevernet. I sommer-11 begynte jeg å jobbe som rådgiver i Bufetat (fagteamet) i Kristiansand.

I min masteroppgave ønsker jeg å se nærmere på det arbeidet barnevernet gjør i undersøkelsessaker i flerkulturelle familier. Min interesse for dette er nært knyttet til mangeårig arbeid i det kommunale barnevernet, samt at jeg selv er flerkulturell. Det er ønskelig å intervju flerkulturelle familier (foreldre og ungdom fra 13år og oppover) som nylig har gjennomgått undersøkelsen (3-6mnd.). Jeg ønsker å finne ut hvordan familien har opplevd samarbeid med barnevernet, om de har hatt muligheter til å påvirke beslutningsprosessen og om de er fornøyd med den hjelpen de har fått. Videre ønsker jeg å foreta et gruppeintervju med barnevernkuratorer for å finne ut hvordan de gjennomfører undersøkelsessaker i flerkulturelle familier.

Det er frivillig å delta på intervju. Det skal under intervjuene ikke snakkes om konkrete saker/familier. Dersom du ønsker å delta på gruppeintervju er det fint om du enten tar direkte kontakt med meg evt. barneverntjenestens leder som videreformidler informasjon til meg. Planen er å gjennomføre intervjuene i løpet av januar/ februar 13.

Innholdet fra intervjuene vil bli anonymisert uten mulighet til å spore tilbake til de som har deltatt i intervjuene. Jeg håper at dere kan gi tillatelsen til at intervjuene blir tatt opp på bånd som vil bli slettet når undersøkelsen avsluttes sommer -13 eventuelt ved utgangen av 2013. Selve oppgaven vil bli publisert som en masteroppgave ved UIA.

Med hilsen

IndiraDerviskadic

Student master velferd

Epost: indiricad@hotmail.com , mobil:454 69 964

Veileder ved UIA: Dosent Solveig Sagatun, tlf:38141535, epost: solveig.sagatun@uia.no

Før intervjuet må intervjupersonen undertegne svarslippen nedenfra:

Jeg ønsker å delta i intervju om erfaringer med undersøkelsessaken i barnevernet

Navn: **Tlf:**.....

Vedlegg 6- Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Solveig Sagatun
Institutt for sosiologi og sosialt arbeid
Universitetet i Agder
Serviceboks 422
4604 KRISTIANSAND S

Harald Hårfagre gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 989 321 884

Vår dato: 21.11.2011

Vår ref: 28106 / 3 / MAB

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 20.09.2011. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 17.11.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

28106	<i>Flerkulturelle familier i møte med barnevernets undersøkelse</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Solveig Sagatun</i>
Student	<i>Indira Derviskadic</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Marte Bertelsen

Kontaktperson: Marte Bertelsen tlf: 55 58 33 48
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Indira Derviskadic, Tykkeliemoen 22, 4618 KRISTIANSAND S

Avdelingskontore / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1047 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11, nsd@iuh.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07, kym.sarva@ntnu.no
TRONHØI: NSD, Høgskolen i Trondheim, 8037 Trondheim. Tel: +47-72 64 43 36, martin.arnes.andersen@iuh.no

Formålet med prosjektet er å undersøke barnevernsarbeid i undersøkelsesfasen i flerkulturelle familier.

Utvalget består av flerkulturelle familier som har nylig gjennomgått barnevernets undersøkelse. Foreldre og barn skal intervjues hver for seg. Barna vil være i alderen 13-18 år, jf. e-post mottatt fra student 26.10.2011. Det skal intervjues foreldre og barn fra ca. fem familier. I tillegg skal det gjennomføres et gruppeintervju med ca. fire ansatte ved barnevernstjenesten. Det skal i intervju med barnevernsansatte ikke snakkes om 3. person (konkrete familier), jf. e-post mottatt fra student 26.10.2011.

Utvalget rekrutteres ved at leder i barnevernstjenesten sender ut informasjonsskriv til potensielle informanter (familier og ansatte). De som ønsker å delta på intervju tar så direkte kontakt med student, evt. gir beskjed til leder av barnevernstjenesten som så videreformidler informasjon til student, jf. e-post mottatt av student 26.10.2011.

Reviderte informasjonsskriv, mottatt av ombudet 17.11.2011, finnes tilfredsstillende.

Ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i publisering fra prosjektet (masteroppgaven).

Prosjektslutt er 31.12.2012. Ved prosjektslutt skal lydopptak slettes og datamaterialet anonymiseres, med anonymisering menes at direkte personidentifiserbare opplysninger som navn slettes, og at indirekte personidentifiserbare opplysninger som alder, kjønn, bosted og utdanning endres (grovkategoriseres) eller slettes.

Vedlegg 7- Forlengelse av prosjektperioden

Prosjektnr: 28106 Flerkulturelle familier i møte med barnevernets undersøkelse
Marte.Sivertsen@nsd.uib.no (Marte.Sivertsen@nsd.uib.no)
11.01.2013

Til: indircad@hotmail.com

Kopi: solveig.sagatun@uia.no, teknisk@pvportal.nsd.no

•

Vi viser til mottatt statusskjema den 11.01.2013 og bekrefter med dette at prosjektperioden forlenges fra 31.12.2012 til 01.06.2013.

Merk at ved en eventuell ytterligere forlengelse av prosjektperioden må det påregnes å informere utvalget.

Vi legger til grunn at prosjektopplegget for øvrig er uendret.

Du vil motta en ny statushenvendelse ved prosjektslutt.

Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål.

Vennlig hilsen,
Marte Sivertsen - Tlf: 55 58 33 48
Epost: Marte.Sivertsen@nsd.uib.no

Personvernombudet for forskning,
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Tlf. direkte: (+47) 55 58 81 80